

Ditt latin

En språklig och
kulturhistorisk
promenad

Steg III

Staffan Edmar

*Denna bok tillägnas inspiratören **Alf Uddholm***

docent i latin och rektor vid Vasaskolan i Gävle

för hans engagemang för språklig och humanistisk bildning i samhället

Omslagsbild:

Marcus Aurelius till häst, romerske kejsare 161-180 e.Kr.

Original. Capitolinska museerna i Rom.

Den enda fullständigt bevarade antika ryttarskulpturen över en romerske kejsare.

Den har tjänat som inspiration till många senare ryttarstatyer i Europas städer.

©Staffan Edmar 2015

Ditt latin En språklig och kulturhistorisk promenad Steg III

e-bok första upplagan

Foto Désirée Edmar där ej annat anges

Förlag Edmar Editor AB, S:t Göransgatan 100, 112 45 Stockholm

ISBN 978-91-637-8837-6

Detta verk tillhandahålls under licensen *Creative Commons Erkännande - Icke kommersiell - Inga bearbetningar 2.5*.

Upphovsmannen tillåter icke-kommersiell kopiering och vidaredistribution, så länge verket förblir oförändrat samt Staffan Edmar anges som upphovsman. Inga andra rättigheter ges till verket utan förbehålls upphovsmannen och verkets rättighetsinnehavare.

Innehåll för Steg III

Latinet som internationellt kulturspråk	4
4:e deklinationen (fructūs, fructūs)	6
5:e deklinationen (diēs, diēi)	7
Bayeuxtapeten: Slaget vid Hastings år 1066	8
Några ’byggstenar i engelska språket’	16
Akvedukter och fontäner i Rom	17
Latinska inskrifter	21
Futurum: Ur Comenius lärobok	23
Imperfekt och pluskvamperfekt konjunktiv	26
Presens konjunktiv	26
Ur Gesta Romanorum: Filiae tres	27
Handlingen i Shakespeares King Lear	31
Ur Gesta Romanorum: Quae est veritas?	32
Carmina Burana	33
Cygnus miser	34
In taberna quando sumus	35
Versio Vulgata	36
Ur Versio Vulgata: Bonus Samaritanus	36
Linnéanska växtnamn	38
Avslutande uppgifter för Steg III	40
Minigrammatik	41
Facit	58
Alfabetisk ordlista	67

Latinet som internationellt kulturspråk

Tillbaka

Latinet var ursprungligen modersmål för ett bondefolk, som bodde i landskapet Latium i mellersta Italien. Huvudort för detta folk var den plats vid Tiberns nedre lopp, där staden Rom så småningom växte fram. Korta inskrifter på latin finns från omkring 500 f. Kr. När Roms välde successivt ökade i omfång, blev latinet antingen modersmål eller ett inlärt andraspråk för alla dem som levde i det västra medelhavsområdet.

Det stora romerska riket upplöstes med början ca 400 e. Kr. i samband med de stora folkvandringarna i Europa. Latinet fortsatte emellertid att vara flertalets modersmål inom de områden där romarriket funnits, låt vara i förändrad form. Under 800-talet blev det en tydlig skillnad mellan den lärda världens latin och det vardagliga latin som talades av gemene man. Detta vardagslatin övergick som bekant i de romanska dotterspråken, bl.a. italienskan, franskan, spanskan, portugisiskan och rumänskan. Det finns uppgifter om att man i latinets hemland Italien vid slutet av 900-talet e. Kr. uppfattade folkflertalets språk och den lärda världens latin, skrivet eller talat, som två skilda språk.

Latinska ord som *cista* 'kista', *vas* 'vas', *spéculum* 'spegel', *camínus* 'kamin', *tégula* 'taktegel', *fructus* 'frukt', *ólea* 'olja', *piper* 'peppar', *porta* 'port', *fenéstra* 'fönster' och *tábula* 'tavla' har tidigt tagits upp i vårt språk. Våra förfäder fick på resor söderut till det romerska riket lära sig att man kunde leva betydligt bekvämare och elegantare än de gjorde. När våra förfäder stod inför alla de okända finesserna, behövde de egna ord för dem, och det lättaste i den situationen var då att låna de nya orden samtidigt med föremålen (s.k. tidiglån).

På 800-talet nådde kristendomen genom Ansgars och andra missionärers verksamhet upp till Mälardalen. På 1000-talet var viktiga delar av Svea rike kristnade. Genom kristendomen kom en ny latinsk ordsfatt in i svenskan. En viktig verksamhetsgren

inom kyrkan var skolan: *schola* 'skola', *penna* 'penna', *scribere* 'skriva', *magister* 'magister', *gymnasium* 'gymnasium', *lector* 'lektor', *universitas* 'universitet', *professor* 'professor' etc. Klosterfolket ägnade sig emellertid även åt annat, nämligen sjukvård och trädgårdsskötsel: *hospitále* 'hospital' (sjukhus), *pulsus* 'puls', *febris* 'feber', *plantáre* 'plantera', *rosa* 'ros', *lilium* 'lilja', *lavéndula* 'laven-del' etc.

Även om latinet tidigt övergick i de romanska dotterspråken, förblev det länge undervisningsspråk och den lärda världens skriftspråk i hela Västeuropa, alltså även i Sverige. Man skrev brev, avtal, privata urkunder, läroböcker samt vetenskaplig och annan litteratur på latin. Som en följd av bruket av latin som vetenskapens internationella språk ända in på 1700- och 1800-talen har vi i dag en omfattande latinsk terminologi (med inslag av grekiska) inom åtskilliga vetenskaper, t.ex. inom botanik (*campánula rotundifolia* 'blåklocka', *viola tricolor* 'styvmorsviol', *prunus doméstica* 'plommon' etc.), zoologi (*felis silvestris* 'skogskatt, vildkatt', *mammália* 'däggdjur', *homo sapiens* 'människan', *vertebráta* 'rygggradsdjur', *pica* 'skata' etc.), och medicin (*lumbágo* 'ryggskott', *otítis* 'öroninflammation', *thorax* 'bröstkorg', *dígitus* 'finger', *brácchium* 'arm' etc.). Latinska begrepp används även inom juridiken (*álíbi* 'på annan plats', *álías* 'under andra omständligheter', *dolus* 'svek, brottsligt uppsåt', *culpa* 'skuld, vårdslöshet', *casus* 'fall, tillfälle, tillfällighet, våda', *bona fide* 'i god tro').

I dagens samhälle skapar man fortfarande namn som hämtas från latinet: *Anticímex* 'mot vägglus', *Secúritas* 'säkerhet', *Volvo* 'jag rullar', *Ignis* 'eld', *Semper* 'alltid', *Múltiplex* 'mångfaldig', *Vademécum* 'gå med mig', *Pix* 'tjära', *Domus* 'hus' etc.

Alla större europeiska språk har inslag av latin i sitt ordförråd, och nya begrepp bildas ständigt på latinsk-grekiskt ordmaterial. Det var mot den bakgrunden som en känd engelsk språkforskare konstaterade: 'It is a mistake to speak of Latin as a dead language, it has merely ceased to be mortal'!

Efter denna språkhistoriska översikt ska vi helt kort gå över till 4:e och 5:e deklinationerna och avsluta kursens substantivavsnitt (sidorna 6-7).

4:e deklinationen: *fructūs, fructūs* frukt (Tillbaka)

Substantiv med nom. sing. på *-ūs* och gen. sing. på *-ūs* (långt *ū* i gen. genom avljud) tillhör fjärde deklinationen.

För andra substantiv med nom. sing. på *-us* framgår deklinationstillhörigheten av den *genitivändelse* som lexikon anger, t.ex. *murus, i* (= 2:a dekl.), resp. *tempus, ōris* (= 3:e dekl.).

	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nom.	fructūs <i>frukt(en)</i>	fructūs <i>frukter(na)</i> (<fructu-es)
Gen.	fructūs <i>en frukts</i>	fructuum <i>frukters</i>
Dat.	fructui (jfr dat. på <i>-i</i> övr. dekl.)	fructibus
Ack.	fructum (jfr ack. på <i>-m</i> övr. dekl.)	fructūs
Abl.	fructū (jfr övr. abl. på lång stamvokal)	fructibus

De flesta substantiv på *-us* efter fjärde deklinationen är maskulina, bildade av ett verbs perfektparticipstam, jfr *sensus, ūs* 'känsla' (av *sentio, sensi, sensum* 4 'känna'), *visus, ūs* 'syn' (av *video, vidi, visum* 2 'se'). Ett par feminina substantiv finns: *manus, ūs* 'hand' och *domus, ūs* 'hus'.

Det finns ett antal neutrala *u*-stammar, t.ex. *cornu, ūs* 'horn'. Neutrala ord har alltid samma form i nom. och ack. (*cornu*) och har alltid pluralis nom. och ack. på *-a* (*cornua*). I övrigt böjs de som *fructus, ūs*.

Substantiv på *-us* av 4:e deklinationen har i avledda ord kvar sitt *-u-* eftersom det tillhör stammen: 'sensuell' av *sensus*; 'visuell' av *visus*; 'aktuell' av *actus*; 'spirituell' av *spiritus*, 'manuell' av *manus*.

Lånord i svenskan från 4:e deklinationen

1. nominativformen: *kasus, lapsus, passus, status, introitus, coitus* m.fl.
2. böjningsstammen (utan *-us*): *stat, grad, vers, akt, rit, frukt, ornat, apparat, impuls, rektorat, dom* (som i domkyrka) m.fl.

Manu scriptum

(Facit)

Fructus magnus est. Sapōrem fructus amo. Senatui placet hoc facere. Fructum carpo. Fructus carpo. Manu propria. Fructus magni sunt. Horti fructibus abundant. Sapōres fructuum varii sunt. Colōres multi fructibus sunt.

manūs, ūs F hand
scribo, scripsi, scriptum 3
 skriva
sapor, ōris M smak
senātūs, ūs M senat
placet *opers.* det behagar,
m. dat. = 'senaten beslutar'

carpo, carpsi, carptum 3
 fånga, plocka, njuta av
proprius, a, um egen
hortus, i M trädgård
abundo 1 vara rik på, *m. abl.*
varius, a, um olik
color, ōris M färg

5:e deklinationen: *díes, diēi* dag

Tillbaka

Den femte deklinationen omfattar ett fåtal substantiv med stam på *-e*, vilka i singularis har nominativändelsen *-s*. Till stammens *-e* läggs i genitiv ändelsen *-i* (jfr 2:a dekl.): **díes, diēi**.

	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nom.	díes dag(en)	díes dagar
Gen.	diēi en dags	diērum dagars
Dat.	diēi	diēbus
Ack.	díem	díes
Abl.	díē	diēbus

Stammarna på *-e* är femininum utom *dies*, som oftast är maskulinum. Stamvokalen *-e* är i genitiv och dativ singularis lång efter vokal, kort efter konsonant: *diei* och *spēi* (uttal spej) F 'hopp'.

Lånord i svenskan från 5:e deklinationen:

rabies (raseri, galenskap), *caries* (röta, tandröta) m.fl.

Minister in spe

Ante merídiem. Post merídiem. Res pública. Rebus. Index rerum. O, crux, ave, spes uníca (på August Strindbergs kors). **In fídem** (till bekräftelse [av riktigheten]). **Sub specie aeternitātis. Nulla dies sine linea** (om flit). **Carpe diem.**

(Facit)

ante *prep. m. ack.* före
merídies, -diēi M middag
res, rēi (uttal rej) F sak
públicus, a, um offentlig
index, índicis M register
crux, crucis F kors
ave (*imperativ*) var hälsad
únicus, a, um enda

fides, fídēi (uttal fidej) F tro, försäkran, bekräftelse
sub *prep. m. abl.* under
spécies, speciēi F sken, syn, synvinkel, art
aeternitas, ātis F evighet
línea, ae F linje, streck, rad
carpo, carpsi 3 ta vara på

Bayeux-tapeten: Slaget vid Hastings 1066

Tillbaka

Edward (ca 1003-1066) var Englands kung. Året 1066 var han 60 år gammal, barnlös och märkt av sjukdom. Han var en svag regent, som hade svårt att hävda sig gentemot landets stormän. Han försökte därför stärka sin ställning genom kontakter med normanderna.

Harald (1022-1066) var Edwards sväger, jarl av Wessex och befälhavare för de engelska trupperna. Han betraktades som Englands starke man och ansågs av många lämplig som Edwards efterträdare.

Vilhelm (1027-1087) var hertig av Normandie och avlägsen släkting till vikingahövdingen Gånge-Rolf. Vilhelms far och kung Edward var kusiner. Vilhelm hävdade att Edward en gång lovat honom att få arva Englands kungskrona.

Kung Edward sänder sin sväger, jarl Harald, som sändebud till Normandie.

Ubi Harold dux Anglorum et sui milites equitant* ad Bosham/ Hic Harold mare navigavit*et velis vento
3 plenis venit in terram Widonis comitis. *bild 1 nedan* /Hic apprehendit Wido Haroldum et duxit eum ad Belrem et ibi eum tenuit. *bild 2 nedan* /Ubi Harold et Wido
6 parabolant/ Hic venit nuntius ad Wilgelmum ducem/ Ubi nuntii Willelmi ducis venerunt ad Widonem/ Hic Wido adduxit Haroldum ad Wilgelmum, Norman-
9 norum ducem. *bild 3 nedan*/ Hic dux Wilgelm cum Haroldo venit ad palatium suum.

(Facit)

ubi = *ibi* där - hic här
dux, ducis M ledare; jarl, hertig
Anglus, i M engelsman, angler
miles, militis M soldat
équito 1 rida, *jfr equus*, i häst
Bosham stad vid Engelska kanalen
návigo 1 segla (över)
velum, i N segel, *fra la voile*
ventus, i M vind
plenus, a, um full, fylld, *m. abl.*
Wido, ōnis Wido, Vilhelms vasall

comes, cómitis M följeslagare,
greve; Wido motsvarar franska Guy
ap-prehendo, ap-prehendi,
ap-prehensum 3 gripa (ad>ap)
duco, duxi, ductum 3 föra
Belrem nuv. namn: Beaurain
teneo, tenui, tentum 2 hålla
parábölo 1 kasta till, (sam)tala
nuntius, i M sändebud
Normannus, i M normand
palatium, i N palats

**I texten används än presens, än perfekt. - Studera <http://www.bayeuxtapestry.org.uk/>*

**(HIC HAROLD MARE NAVIGAVIT ET VELIS) VENTO PLENIS VENIT
IN TERRAM WIDONIS COMITIS Bild 1**

**HIC APPREHENDIT WIDO HAROLDVM ET DVXIT EVM AD
BELRE(M) Bild 2**

**(HIC) WIDO ADDVXIT HAROLDVM AD WILGELMVM
NORMANNORVM (DVCEM) Bild 3**

Bilder efter Norman Denny/Josephine Filmer-Sankey, 1966

(HIC ... VENERVNT AD MONTEM MICHAELIS ET HIC TRANSIERVNT FLVMEN COSNO(NIS). HIC HAROLD DVX TRAHE(BAT EOS) DE ARENA Bild 4

(HIC ... MIL)ITES WILLELMI DVCIS PVGNANT CONTRA DINANT(ES) Bild 5

(HIC HAROLD DUX REVERSVS EST) AD ANGLICAM TERRAM ET VENIT AD EDVVDV REGE(M) Bild 6

Wilhelm tar med Harald på ett krigståg mot grannen greve Conan, kanske för att imponera. Harald återvänder till England. Edwards död. Haralds kröning.

Hic Willem dux et exercitus eius venerunt ad montem
Michaelis/ et hic transierunt flumen Cosnonis/Hic
3 Harold dux trahebat eos de arena *bild 4 ovan*/ et vene-
runt ad Dol et Conan fuga vertit/ Hic milites
Wilelmi ducis pugnant contra Dinantes et Cunan
6 claves porrexit *bild 5 ovan*/ Hic Willelm dedit arma
Haroldo/ Hic Willelm venit ad Bagias/ Ubi Harold
sacramentum fecit Willelmo duci/ Hic Harold dux
9 reversus est ad Anglicam terram et venit ad
Edwardum regem *bild 6 ovan*/ Hic Edwardus rex in lecto
alloquitur fideles/ et hic defunctus est/ Hic portatur
12 corpus Edwardi regis ad ecclesiam s(an)c(t)i Petri
apostoli/ Hic dederunt Haroldo coronam regis/ Hic
residet Harold, rex Anglorum/ Isti mirant stellam/

(Facit)

exércitus, us M här, 4:e dekl.
mons, montis M berg
Michael, is klippö och kloster
i Normandie: *Mont-Saint-Michel*
tráns-eo, -ii, -itum gå över
flumen, flúmīnis N flod
Cosnon, onis en gränsflod i
Normandie, nu *Couesnon*
traho, traxi, tractum 3 dra
eos 'dem', ack. plur. M av *is, ea id*
arēna, ae F sand, *här* kvicksand
Dol ort med fästning
Conan/Cunan greve av Bretagne
fuga, ae F flykt, *här abl.* 'i flykt'
verto, verti, versum 3 vända
pugno 1 kämpa
Dinantes invånare i *Dinans*,
en stad nära *Rennes*
clavis, is F nyckel
pórrigo, porrexi, porrectum
3 sträcka fram
do, dedi, datum 1 ge

arma, orum N plur. vapen,
här = normandisk vapenutrustning,
Harald nu skyldig "att tjäna Vilhelm"
Bagias 'till Bayeux', staden där
tapeten i dag finns på museum
sacramentum, i N (trohets)ed
facio, feci, factum 3B göra
revertor, reversus sum 3
deponens återvända
Anglīcus, a, um engelsk
lectus, i M säng, bädd
ál-lōquor, al-locūtus sum 3
deponens (al<ad) tala till, *m. ack.*
fidēlis, e trofast, förtrogen
defungor, defunctus sum 3 *dep.* dö
porto 1 bära
corpus, córpōris N kropp
ecclesia, *här Westminster Abbey*
resideo 2 sitta, 'trona'
iste, ista, istud denne, jfr *ille*
miro 1 förundra sig över
stella, ae F stjärna, *Halleys komet*

HIC TRAHVNT NAVES AD MA(RE) Bild 7

ISTI PORTANT ARMAS AD NAVES E(T HIC) TRAHVNT C(ARRVM)
CVM VINO ET (ARMIS) Bild 8

(HIC) EXEVNT CABALLI DE NAVIBVS ET HIC MILITES
FE(STINAVERVNT HESTINGAM) Bild 9

Vilhelm bygger en flotta och seglar till England för att med vapenmaket hävda sitt anspråk på Englands krona gentemot Harald. Ett läger befästs vid Hastings.

Hic navis Anglica venit in terram Willelmi ducis/
Hic Willelm dux iussit naves edificare/ Hic trahunt
3 naves ad mare *bild 7 ovan*/ Isti portant armas ad naves
et hic trahunt carrum cum vino et armis *bild 8 ovan*/
Hic Willelm dux in magno navigio mare transivit et
6 venit ad Pevenesae/ Hic exeunt caballi de navibus
bild 9 ovan/ Et hic milites festinaverunt Hestingam ut
cibum raperentur / Hic coquitur caro et hic mi-
9 nistraverunt ministri/ Hic fecerunt prandium *bild 10*
nedan/ et hic episcopus cibum et potum benedicit/ Iste
iussit ut foderetur castellum at Hestengam/ Hic
12 nuntiatum est Willelmo de Haroldo/ Hic domus
incenditur/ Hic milites exierunt de Hestenga et vene-
runt ad prelium contra Haroldum regem *bild 11 nedan*/

(Facit)

navis, is F skepp
iubeo, iussi, iussum 2 befälla
edífico = aedífico 1 bygga
isti 'dessa', nom. plur. M av *iste*
arma, ae F rustning, vapen, lans
subst. efter 1:a dekl., jfr föregående sida
carrus, i M vagn, kärra
vinum, i N vin
navigium, i N skepp
Pevenesae= Pevensay i East
Sussex
éx-eo, -ii, -itum *oregelb.* gå ut
caballus, i M häst
festino 1 skynda
Hestingam *riktningsack.* 'till
Hastings'
cibus, i M mat
rapio, rapui, raptum 3B röva
ut rape-rē-ntur: -re- *imperf. konj.*
deponens för att (de skulle) röva (sig)

coquo, coxi, coctum 3 koka
caro, carnis F kött
ministro 1 betjäna, passa upp
minister, ri M tjänare
prandium, i N lunch, måltid
potus, us M 4:e *dekl.* dryck
bene-dīco, -dixi, -dictum 3
välsigna
iste, a, ud denne; Vilhelms
halvbror Robert åsyftas
fodio 3B uppgräva, förse med
vallgrav, befästa
ut fode-rē-tur: -re- + -tur *imperf.*
konj. pass. 'att lägret skulle
befästas'
castellum, i N fästning, läger
nuntio 1 meddela, underrätta
in-cendo, -cendi, -incensum
3 tända på
prelium = proelium N strid

(H)IC COQVI(TV)R CARO ET HIC MINISTRAVERVNT MINISTRI.
HIC FECERVNT PRANDIVM *Bild 10*

(VENERVNT) AD PRELIVM CONTRA HAROLDVM REGEM. HIC
VVILE(LM INTERROGAT VITAL SI VIDISSET EXERCITVM
HAROLDI) *Bild 11*

(HIC) HAROLD REX INTERFECTVS EST *Bild 12*

Slaget vid Hastings

- Hic Willelm dux interrogat Vital, si vidisset Haroldi
 exercitum/ Iste nuntiat Haroldum regem de exercitu
 3 Willelmi ducis/ Hic Willelm dux alloquitur suis
 militibus, ut prepararent se viriliter et sapienter ad
 prelium contra anglorum exercitum/ Hic ceciderunt
 6 Lewine et Gyrd, fratres Haroldi regis/ hic ceciderunt
 simul Angli et Franci in prelio/ Hic Odo episcopus
 báculo tenens confortat pueros/ Hic est Willelm
 9 dux/ Hic Franci pugnant et ceciderunt qui erant cum
 Haroldo/ Hic Harold rex interfectus est et fuga
 verterunt Angli *bild 12 ovan/*

(Facit)

interrögo 1 fråga	cado, cecidi 3 falla, stupa
Vital var en skicklig spejare	frater, ris M broder
vid-isse-t: -isse- <i>pluskvamperfekt</i>	simul samtidigt
<i>konjunktiv</i> = vid-era-t 'hade sett'	Odo Vilhelms halvbror
exercitu <i>abl av 4:e dekl. (u-stam)</i>	baculum, i N käpp, stav, påk
allöquor 3 <i>dep. ge order om</i>	teneo, tenui, tentum 2 hålla
prépäro=praépäro 1 förbereda	conforto 1 inge styrka, upp-
ut praeparā-re-nt se: <i>imperf.</i>	mana till kamp
<i>konj. (-re-)</i> 'att förbereda sig'	qui <i>rel. pron. plur. nom.</i> 'de som'
viriliter <i>adverb</i> manligt, på	inter-ficio, -fēci, -fectum 3
mäns vis, <i>jfr vir</i>	döda; interfectus est, <i>perf. part.</i>
sapienter <i>adverb</i> klokt	+ <i>presensform av esse = lat. perfekt</i>
prelium=proelium, i N strid	<i>pass.</i> 'dödades' (= <i>sv. imperfekt</i>)

Tapeten är en 70 meter lång bonad av linne och har kallats "världens äldsta tecknade serie". Bonaden innehåller ett femtiotal bilder. I broderier med ullgarn och i åtta olika färger skildras händelseförloppet. Bonaden är en halv meter bred och över och under den egentliga framställningen löper bårder med djur- och trädframställningar, som endast har lös anknytning till händelserna.

En mer utförlig beskrivning av bonaden och dess bilder finns i Mogens Rud, *Bayeux-tapeten och slaget vid Hastings 1066* (adlibris.com)

Se även www.klassikerforbundet.se PN-material Arbetsuppgifter och kommentarer till Bayeux-tapeten.

Några 'byggstenar' i engelska språket

[Tillbaka](#)

Historia	Ordförråd	Exempel
1. Romarna erövrar 1:a årh. e.Kr. Britannien upp till Skottland.	Ord som <i>castra</i> 'läger' och <i>vicus</i> 'stad, by' kommer från latinet.	<i>Manchester, Gloucester, Norwich, Warwick</i>
2. Kristendomen införs på 600-talet.	Många kyrkliga ord från latinet och grekiskan	<i>Christ, church, bishop, priest, cook, plant, fever, school</i>
3. Vikingarna intar England, som ca 850-1050 till viss del är danskt	Nordborna inför ungefär 1000 vardagsord i det engelska riksspråket.	<i>Husband, window, skin, call, take, lift, run, ill, loose, egg</i>
4. Slaget vid Hastings 1066: William The Conqueror och normanderna intar landet.	I ca 300 år var franska de bildade klassernas språk. Omkr. år 1300 blandas franska med tidigare inflyttade germaners språk.	Minst 10 000 fra. ord upptogs före år 1500: <i>uncle, aunt, cousin, people, money, feat, story, sure, sir</i>
5. Fr. o. m. renässansen till våra dagar har engelskan lånat en mängd ord direkt från latinet och grekiskan . Det är oftast fråga om abstrakta eller vetenskapliga ord .		<i>Fact, history, secure, senior, progress, conscious, error, (im)possible, delete</i>

Engelskan använder ofta enbart det latinska verbets tredje temaform, nämligen *perfekt participet*, när det från latinet lånar ordstammar. Engelskan har exempelvis verbet *discuss* och substantivet *discussion*, som båda utgår från latinets tredje temaform perfekt particip (*discúss-us, a, um*). I svenskan återspeglar däremot lånord från latinet ofta skillnaden mellan latinska verbs första och tredje temaform (infinitiven och perfekt participet): vi säger *diskut-era* som vi lånat från den latinska infinitiven (*discút-ere*), medan vi för *diskussion* lånat stammen för det latinska perfektparticipet. Det engelska sättet för ordbildning utifrån latinet är i många fall enklare.

Engelskan knyter sällan suffix till sina från latinet inlånade ordstammar. Infinitiverna i engelskan har således inte något suffix alls (*to export, to inform*), medan infinitiverna i svenskan ofta har det svenska infinitivsuffixet *-era* (*att exportera, att informera*).

Antikens akvedukter och dagens fontäner i Rom

Tillbaka

Med akvedukt menade romarna främst en vattenledning som hade till uppgift att förse en stad med dricksvatten från avlägset belägna källor. Vattnet leddes genom landskapet i övertäckta, murade rännor på kraftiga valv, över dalarna ofta flera våningar höga. Många av dessa anläggningar finns fortfarande kvar att se. Den grundläggande principen i Roms äldre vattenförsörjningssystem är att vattnet flödar kontinuerligt från källorna i bergen genom självfall ner i staden. Där faller eller strålar det ur fontäner och rinner genom vattenposter. Det finns inga pumpar. Det finns heller inga kranar att stänga av med. Vattnet blir aldrig stillastående i rör eller reservoarer. Den eviga staden har sedan antiken genomströmmats av källvatten.

Den äldsta akvedukten, *Aqua Appia*, byggdes 305 f.Kr. och var nästan helt underjordisk. Av det gamla Roms elva akvedukter är fortfarande tre i bruk: *Aqua Virgo* anlagd av Augustus svärson *Agrippa* år 22 f.Kr., *Aqua Felice* färdigställd av kejsar *Claudius* år 50 e.Kr. och *Aqua Paola* som invigdes av kejsar *Trajanus* år 109 e.Kr. Man kan sammanfatta så här: I början av 400-talet e. Kr. försörjde de elva akvedukterna tillsammans drygt tolvhundra offentliga fontäner och nästan tusen offentliga bad. Moderna uppskattningar av den volym vatten som akvedukterna levererade är närmare en kubikmeter om dygnet per invånare. Vi vet att det levde drygt en miljon människor i Rom under Augustus tid.

Kunskapen om de antika akvedukterna finns samlad i ett manuskript, *De aquis*, utarbetat av *Sextus Julius Frontinus*, chef för Roms vattenverk (curator aquarum) i slutet av det första århundradet e.Kr. *De aquis* innehåller en utförlig beskrivning av akvedukternas konstruktion, underhåll, organisation och juridik. Det kan nämnas att *aquarius* var den romerska titeln på tjänstemän som ansvarade för driften av en akvedukt, dvs. underhåll, kvalitetsövervakning, eventuell förgreningsbyggnad och inte minst bokföring av de inkomster som avtappning till diverse hushåll och företag inbringade.

Ruinerna av en akvedukt i Rom. Under antiken leddes vatten i murade, övertäckta rännor på akveduktens kraftiga valv ända fram till lämpliga platser i staden. Vissa akvedukter från antiken har restaurerats för vatten-transport till det nutida Roms många fontäner.

Vid foten av Spanska trappan i Rom finns Fontana della Barcaccia (Den läckande båtens fontän) från år 1627. Dess vatten kommer från den restaurerade Acqua Vergine Antica, en akvedukt som går tillbaka till Aqua Virgo anlagd av kejsar Augustus svärson Agrippa år 22 f.Kr.

Pantheonfontänen från år 1577, en mindre men charmig fontän vid Pantheon. Även denna fontäns vatten kommer från Acqua Vergine Antica.

Piscina Mirabilis ('Den utmärkta bassängen') i Misenum nära Neapel. Beökare har gått ner för en lång trappa och befinner sig nu på bassängens botten. Golvmåttet för bassängen är 75x12 meter och takhöjden 15 meter. Bassängen fick sitt vatten genom en akvedukt och rymde ungefär 12 miljoner liter vatten för de kejserliga flottornas vattenbehov.

Med hjälp av *De aquis* kunde renässansens vatteningenjörer och arkitekter förstå det antika systemet och rekonstruera det. Den första akvedukt som rekonstruerades vid 1400-talets slut var *Aqua Virgo*. Efter rekonstruktionen fick den heta *Acqua Vergine Antica*. Den fick så småningom som uppvisningsfontän *Fontana di Trevi* som stod färdig år 1762. En uppvisningsfontän – *mostra* – är en särskilt pampig fontän och den första som en akvedukt betjänar innan vattnet fördelas vidare. Förutom *Fontana di Trevi* matar denna akvedukt ytterligare några av Roms mest kända fontäner. Dit hör t.ex. *Pantheonfontänen* och *la Barcaccia* – ’den läckande båten’ – nedanför Spanska Trappan.

Acqua Paola, som tidigare kallades *Aqua Traiana*, levererar sedan 1612 vatten till den praktfulla *Fontana Paola* på kullen Janicolo. Fontana Paola är i likhet med Trevifontänen utformad som en triumfbåge efter antik förebild. *Acqua Felice*, som tidigare hette *Aqua Alexandrina*, har som uppvisningsfontän *Mosesfontänen* nära Piazza della Repubblica.

Avslutningsvis ska nämnas att i området kring Vesuvius utgjorde *Aqua Augusta* en imponerande syn. Akvedukten försörjde flera städer med vatten: Palma, Pompeji, Nola, Neapel, Cumae och badorten Baiae. Slutstationen var i marin-staden Misenum *Piscina Mirabilis*, ’Den utomordentliga bassängen’, en underjordisk anläggning som rymde ungefär 12 miljoner liter vatten. Denna reservoar skulle tillgodose de kejserliga flottornas vattenbehov.

Av de romerska vattenledningarna i de romerska provinserna finns många betydande lämningar, till exempel den cirka 55 meter höga *Pont du Gard* vid Nîmes och den av Trajanus byggda akvedukten i *Segovia* i Spanien. Även under medeltiden uppfördes i Tyskland akvedukter efter romerskt system.

Lästips:

Robert Harris, *Pompeji*. Boken handlar om akvedukter i Syditalien, bl.a. Aqua Augusta, och har detektivromans karaktär. Fin miljö- och människoskildring från tiden 79 e.Kr. Forum 2003

Latinska inskrifter

Tillbaka

1 På en minnessten över Carl von Linné, Åholmens naturpark vid Västerås:

**CAROLO A LINNÉ.
SI QUAERIS MONUMENTUM, CIRCUMSPICE**

(Facit)

Carl von Linné föddes 1707 och dog 1778. **Carolus a Linné** översättning av Carl von Linné - **quaero, quaesivi, quaesitum** 3 söka - **circum-spicio, -spexi, -spectrum** 3 se (sig) runt omkring. Läs om Linné i en uppslagsbok!

2 På Linnés minnessten i Uppsala domkyrka:

**CAROLO A LINNÉ BOTANICORUM PRINCIPI
AMICI ET DISCIPULI ANNO MDCCXCVIII**

botanicus, i M botanist - **princeps, principis** M ledare, (den) främst(e) Utelämnning av verb i inskrifter: 'reste (minnesstenen)'

3 Över ingången till aulan i Nyköpings läroverk skrevs:

**AB EDUCATIONE PUERITIAE PENDET
EXSPECTATIO TOTIUS RELIQUAE VITAE**

educatio, ōnis F uppfostran, utbildning - **pueritia, ae** F barndom, ungdom - **pendeo, pependi, -** 2 hänga, bero, *ab* av, på: *ab educatione pueritiae pendet* 'på utbildningen under ungdomen beror' - **exspectatio, ōnis** F förväntan, *med gen.* = 'på' **totus, a, um**, notera särskild pronominal genitiv **totius** och dativ. **toti** hel, se *Minigrammatik p. 2!* - **reliquus, a, um** övrig

4 På en vägg i apoteket Svanen i Lund skrevs:

SPEM RETINETE VOS QUI INTRATIS

re-tineo, -tinuei, -tentum (teneo) 2 behålla. Inskriften anspelar på rubriken till helvetet i Dantes Divina Comedia, där det står 'I som här inträden, låten hoppet fara!' Beträffande relativa pronomen se *Minigrammatik punkt 3!*

5 På Gustav Adolf-monumentet i Uppsala:

**GUSTAVO ADOLPHO MAGNO
NOMINE POPULI SUECANI CAROLUS XIV JOHANNES
D. VI NOVEMBRIS MDCCCXXXII**

(Facit)

nomen, ĳnis N namn – **Suecānus, a, um** svensk – **D** = die VI (sexto) **Novembris** (underförstått **mensis**, Novembris mensis står i gen.: den sjätte dagen av månaden november

6 Claus Mortensen prästvigdes för Lunds stift år 1524. På hans gravsten i S:t Petri kyrka i Malmö skrevs:

**QUOD SUMUS HOC ERITIS.
FUIMUS QUANDOQUE QUOD ESTIS**

hoc (*neutr.*) är korrelat till **quod**: 'Det som' - **sum, fui, esse** (*oregellb. verb*) vara - **érĳtis** är futurum av *sum*: ero, eris, erit, éřmus, éřtis, erunt 'jag etc ska vara' - **quandóque** (adv.) en gång

7 I Riddarholmskyrkans valv finns följande ord om svenskarna. Orden har hämtats ur Historia Metropolitāna, skriven av Sveriges siste katolske ärkebiskop Johannes Magnus som efter avsättningen levde i Rom, död år 1544.

**SEX FUERUNT SUNT ERUNTQUE CAUSAE MALORUM
IN SUECIA**

- I PROPRIUM COMMODUM**
- II LATENS ODIUM**
- III CONTEMPTUS LEGUM**
- IV NEGLIGENTIA COMMUNIS BONI**
- V FAVOR IMPROVIDUS IN EXTEROS**
- VI PERTINAX INVIDIA IN SUOS**

causa, ae F orsak - **malum, i N** olycka - **proprius, a, um** egen **cómmödu**m, **i N** fördel - **latens, entis** dold, dolsk, som inte är öppen - **odium, i N** hat - **contemptus, us M** förakt - **negligentia, ae F** likgiltighet - **commūne bonum** det allmänt bästa **favor, ōris M** gunst, sympati, gynnande - **improvidus, a, um** tanklös, obetänksam - **extērus, i M** utländsk man, jfr exteriör **pertĳnax, ācis** envis, ihållande - **invidia, ae F** avund(sjuka) **sui de sina**, här = 'landsmän'

Futurum: Ur Comenius lärobok

'Latinkunskapens port' från 1600-talet

Tillbaka

Latinets tempus *futurum* bildas i 1:a och 2:a verbkonjugationerna med ett futurmärke *-b-* och den vanliga uttalsunderlättande stödvokalen: *navigā-b-o*, *navigā-b-i-s*, *navigā-b-i-t*, *navigā-b-ī-mus*, *navigā-b-ī-tis*, *navigā-b-u-nt* 'jag ska segla'.

Salvēte puēri,
discite Latīnam linguam,
pulchram et magnificam!
Deus vos iuvābit,
magistri vos amābunt,
alii vos laudābunt.

(Facit)

Ipsi gaudebūtis! (*ur Comenius 'Latinkunskapens port'*)

Här ytterligare några exempel på b-futurum:

Cenābis bene, mi Fabulle, apud me... *ur en dikt av Catullus*
Date, et dabūtur vobis *Luk. 6, 38* **Ter me negābis** *Luk. 22, 61*

disco 3 lära	ceno 1 äta
iuvo 1 hjälpa	mi vok. av meus
magníficus, a, um ståtlig	apud (prep. m. ack.) hos
ipse, ipsa, ipsum själv	ter tre gånger
gaudeo 2 känna glädje	nego 1 förneka

Anmärkning 1 För fullständighetens skull ska nämnas att **futurum** i 3:e och 4:e konjugationerna bildas med ett **futurmärke -e-** mellan verbbas och personändelser (utom i 1:a pers. sing. där ett äldre konjunktivmärke *-a-* används för futurum): *reg-a-m*, *reg-e-s*, *reg-e-t*, *reg-ē-mus*, *reg-ē-tis*, *reg-e-nt* 'jag ska styra', 'du ska styra' etc.

Anmärkning 2 Beskrivet futurum med **b** och **a/e** benämns i den latinska språkläran **futurum simplex** ('enkelt' futurum).

När romarna ville beskriva en handling som ska ske i framtiden men före en annan handling i framtiden, använde de för detta **futurum exaktum**. Romaren tänker så här: 'Vi ska ta en promenad, när vi *ska ha ätit*' (dvs. först ska vi äta, sedan ta en promenad). Svensken säger enbart: 'Vi ska ta en promenad, när vi *har ätit*.' Om böjningen av futurum exaktum se *Minigrammatik*, punkt 9.

Ostia. HELVIAE CORNELIAE FILIAE DULCISSIMAE
QUIETUS (egenamn) PATER [reste stenen]

Ostia. Gravsten med ett litet barn i toga.
DIS MANIBUS Åt gudarna manerna [vanlig gravöverskrift]
Denna överskrift följs av ett svårtytt namn, därefter
VIXIT ANNOS V MENSES VIII DIE VIII

Palatsvägg på Palatinen och vy mot Peterskyrkan. I kyrkans kupol står:
 TU ES PETRUS ET SUPER HANC PETRAM AEDIFICABO
 ECCLESIAM MEAM ET TIBI DABO CLAVES REGNI CAELORUM
 clavis, is F nyckel - caeli, orum M (subst. endast i plur.) himmel - regnum, i N rike

Över Porta del Popolo i Rom är skrivet:
 FELICI FAUSTOQ(UE) INGRESSUI ANNO DOM(INI) MDCLV
 (Till drottning Kristina) 'För ett lyckosamt och välsignat inträde' (i Rom)

Presens konjunktiv

(Tillbaka)

För att bilda **presens konjunktiv** av 2:a, 3:e och 4:e verbkonjugationerna använder latinet konjunktivmärket **-a-**, exempelvis *vide-a-m* 'måtte jag se ...' 1:a konjugationens **a**-stammar måste av lätt insedda skäl få ett annat konjunktivmärket, nämligen **-e-**. Verbstammens **-a-** smälter emellertid samman med konjunktivmärket **-e-** och konjunktiven heter i 1:a konjugationen: *observ-e-m* 'måtte jag observera...'.

Imperfekt o. pluskvamperfekt konjunktiv

Imperfekt konjunktiv bildas med ett modusmärke **-re-** mellan stam och personändelse (*observā-rem, -res, -ret, -rēmus, -rētis, -rent*). Det kan vara en minnesregel att imperfekt konjunktiv ser ut som presens infinitiv + personändelser! *Esse* 'vara' och *posse* 'kunna' bildar imperfekt konjunktiv genom modusmärket **-sē-** och personändelserna (*essem, possem etc.*).

Pluskvamperfekt konjunktiv bildas på perfektstammen med ett modusmärke **-isse-** mellan perfektstam och personändelser (*observā-v-issem, -isses, -isset, -issēmus, -issētis, -issent*). Det kan vara en minnesregel att pluskvamperfekt konjunktiv ser ut som perfekt infinitiv + personändelser!

Tidsbisatser inledda med t.ex. *cum* ('då, när') och följbisatser inledda med *ut* ('att') har ofta sina verbformer i konjunktiv. Konjunktiver i sådana bisatser ska vid översättning inte återges.

Däremot ska latinsk konjunktiv i **objektsbisats efter viljeverb** (som inleds med *ut* att, *ne* att inte) vid översättning återges med **'ska/skulle'**:

Dux imperāvit ut incolae forum aedificarent.

Ledaren gav order om att inbyggarna skulle bygga ett forum.

Vidare ska latinsk konjunktiv i **avsiktsbisats** (som inleds med *ut* för att, *ne* för att inte) vid översättning återges med **'ska/skulle'** eller **infinitivuttryck**:

Currēbam, ne sero venīrem.

Jag sprang för att jag inte skulle (för att inte) komma för sent.

Innan du studerar avsnittet 'Filiae tres', lär dig

1 Demonstrativa pron. **ille, is, hic, ipse, iste, idem** i *Minigrammatik* p. 2

2 Relativa m.fl. pron. **qui, aliquis, quidam** i *Minigrammatik* p. 3

3 Exempelen för **konjunktiv i latinsk huvudsats** i *Minigrammatik* p. 14

4 **Futurum** på s. 23 i det föregående

Ur Gesta Romanorum: *Filiae tres*

Tillbaka

Gesta Romanorum, Romarnas bedrifter, är en samling berättelser från 1200-talet. Senare tiders diktare har hämtat motiv från detta verk. Berättelsen om t.ex. De tre döttrarna möter i Shakespeares *Kung Lear*.

Theodosius in civitatē Romāna regnāvit, imperātor
valde potens, qui tres filias pulchras habēbat. Dixit
3 filiae primae: 'Quantum dilīgis me?' Atque illa: 'Certe
plus quam me ipsam.' Ait eī pater: 'Ideo te ad magnas
divitias promovēbo.' Statim eam dedit regi opulento in
6 uxōrem. Post haec vēnit ad secundam filiam et ait eī:
'Quantum dilīgis me?' Atque illa: 'Tantum ut me
ipsam.' Imperātor vero eam cuidam duci tradīdit in
9 uxōrem. Et post haec vēnit ad tertiam filiam et ait eī:
'Quantum me dilīgis?' Atque illa 'Tantum ut vales,
neque plus neque minus.' Ait eī pater: 'Quia ita est,
12 non ita opulenter marītum habēre debes!' Tradīdit
eam cuidam comīti in uxorem.

(Facit)

Theodosius namn på härskare
civitas, ātis F stat, rike
regno 1 regera
imperātor, ōris M kejsare
valde *adv.* väldigt, mycket
potens, entis mäktig
primus, a, um först, här 'äldst'
quantum N hur mycket
di-līgo, -lexi, -lectum 3 älska
me ipsam *underförstå* dilīgo
atque men, och
certe helt visst
ait (ofullst.) 3:e *pers.* säger/sade
ideo därför
divitiae, ārum F *pl.* rikedomar
pro-moveo, -mōvi, -mōtum
2 föra fram, här 'hjälpa fram'

statim på stående fot, genast
do, dedi, datum, dare 1 ge
opulentus, a, um rik
uxor, ōris F hustru
haec *neutr. plur. ack., se hic*
tantum ut så mycket som
ipse, ipsa, ipsum själv
cui-dam *dat. av* **qui-dam** en (viss)
dux, ducis M anförare, hertig
tra-do, tra-dīdi, tra-dītum 3
(trans + do) överlämna, ge
valeo, valui 2 vara värd
neque...neque varken...eller
quia (orsakskonj.) eftersom
marītus, i M make
debeo, debui, debītum 2 böra
comes, comītis M greve

- 15 **Accidit** post haec, quod imperator Theodosius bellum (Facit)
 contra regem Aegypti habebat. Et rex imperatorem de
 imperio fugabat. Imperator scripsit litteras anulo suo
 18 signatas ad primam filiam suam, - ea quae dixerat, quod
 patrem suum plus quam se ipsam dilexit, - ut ei suc-
 curreret in sua necessitate, quia de imperio expulsus
 21 erat. Filia, cum has litteras eius legisset, viro suo regi
 casum primo narrabat. Ait rex: 'Oportet, ut succurramus
 ei in hac sua magna necessitate. Colligere exercitum
 24 volo et libenter adiuvabo eum'. Ait illa: 'Id non potest
 fieri sine magnis expensis. Sufficit, quod ei concedamus
 quinque milites qui cum eo se coniungant, quamdiu est
 27 extra imperium suum'. Et sic factum est. Filia patri
 rescripsit, quod aliud auxilium ab ea habere non posset
 nisi quinque milites.

ac-cidit, ac-cidit det inträffar
accidere quod inträffa att
bellum, i N krig
contra *prep. m. ack.* mot
imperium, i N rike
fugo 1 fördriva
litterae, arum F brev
anulus, i M (signet)ring
signatus, a, um förseglad
suc-curro, -curri, -cursum 3
 (sub + curro) hjälpa, *m. dat.*
necessitas, atis F nöd(vändighet)
ex-pulsus, a, um fördriven
lego, legi, lectum 3 läsa
casus, us M fall, olycka
primo *adv.* först
oportet ut (med konj.) det är
 tillbörligt att vi ... = 'vi bör ...'
col-ligo, -legi, -lectum 3
 plocka, samla; *colligam* futurum
exercitus, us M här
libenter (*adv.* till *libens*) gärna

ad-iuvo 1 hjälpa
ille, illa, illud denne, den där
is, ea, id denne, han, hon, den, det
fiēri (oregelb. pass. inf. av
facere) ske
expensum, i N utgift
sufficit quod det räcker att
con-cēdo, -cessi, -cessum 3
 medge, bevilja
miles, militis M soldat, här
 'riddare'
qui inleder relativsats(*avsiktbisats*)
vars konjunktiv återges: 'som ska'
coniungo, -iunxi, con-
iunctum 3 förena, ansluta
quámdiu så länge som
extra *prep. m. ack.* utanför
re-scribo, -scripsi, -scriptum
 3 skriva tillbaka
alius, a, ud annan
auxilium, i N hjälp
posset imperf. konj. av *possum*

Imperātor, cum hoc audivisset, fuit valde tristis et
 30 intra se dicēbat: 'Heu mihi, tota spes mea erat in
 prima filia mea, quia dixit quod plus me dilexit quam
 se ipsam, et propter hoc ad magnam dignitātem eam
 33 promōvi'. Scripsit statim secundae filiae, - ea quae
 dixērat: 'Tantum te diligo quantum me ipsam - , ut
 succurreret eī in tanta necessitāte. Sed illa, cum id
 36 audivisset, viro suo denuntiābat et eī consiliāvit, ut
 nihil aliud Theodosio concederet nisi cibum et vestes,
 quamdiu vivēret. De hoc littēras patri suo rescripsit.

(Facit)

39 Imperātor, cum hoc audivisset, fuit valde tristis
 dicens: 'Deceptus sum per duas filias. Iam temptābo
 tertiam, quae mihi dixit: 'Tantum te diligo, quantum
 42 vales.' Littēras scripsit filiae, ut eī succurreret in tanta
 necessitāte, et narrāvit quomōdo sorōres eī respondē-
 bant. Tertia filia, cum vidisset inopiam patris sui, ad
 45 virum suum dixit: 'Domine mi reverende, mihi
 succurre in hac necessitāte. Iam pater meus expulsus
 est ab hereditāte sua.' Ait eī vir eius: 'Quid vis tu ut
 48 faciam?' At illa: 'Volo ut exercitum colligas; cum eo
 debella inimicum!'

intra *prep. m. ack.* innanför,
 inom; *intra se* 'för sig själv'
heu (interjektion) ve, *med dativ*
quia *orsakskonjunktion* eftersom
spero 1 hoppas
propter *prep. m. ack.* på grund av
dignitas, ātis F värdighet
statim genast
de-nuntio 1 meddela
consilio 1 råda
nisi utom (*after negation*)
cibus, i M livsmedel, mat
vestis, is F klädedräkt, kläder
dicens *presens part.* = och sade
deceptus, a, um sviken

iam redan, här 'nu'
tempto 1 pröva, försöka,
 jfr eng *tempt*
narro 1 berätta
quomodo på vilket sätt, hur
in-opia, ae F hjälplöshet, nöd
domine vokativ av *dominus*
mi vokativ av *meus*
reverendus, a, um vördnadsvärd
hereditas, ātis F arv, ärvda rike
vis av volo 'jag vill', i pres. ind.:
volo, vis, vult, volūmus, vultis, volunt
cum *prep m abl* (tillsammans) med
de-bello 1 bekämpa, strida emot
in-imīcus, i M ovän, fiende

Ait comes: 'Voluntātem tuam adimplēbo'. Statim
 51 collēgit magnum exercitum et cum imperatōre abiit ad
 bellum. Victoriam obtinuit et imperatōrem in imperio
 eius posuit. Tunc ait imperator: 'Benedicta hora, in
 54 qua genui filiam meam minimam. Eam minus aliis
 filiabus dilexi, sed mihi in magna necessitate succurrit
 et aliae filiae meae defecērunt. Propter id totum
 57 imperium relinquere volo post decessum meum filiae
 meae tertiae.' Et sic decrevit.

(Facit)

Post decessum patris filia tertia regnāvit.

voluntas, ātis F vilja	áliis filiabus abl. separativus
ad-ím-pleo 2 uppfylla	'utifrån'> abl. comparisonis:
áb-eo, áb-ii, áb-ītum (oregelb.)	'(mindre) än de andra döttrarna',
gå bort, bege sig i väg	jfr <i>filiis</i> söner och <i>filiabus</i> döttrar
ob-tineo, ob-tinui, ob-tentum	de-ficio, de-fēci, de-fectum
2 vinna, få, jfr eng. <i>obtain</i>	3B svika
tunc (adv.) därpå	relinquo, reliqui, relictum 3
benedictus, a, um välsignad	lämna
hora, ae F timme, här 'stund'	de-cessus, us M död, jfr <i>de-cēdo</i>
gigno, génui, genitum 3 alstra	de-cerno, de-crēvi, de-crētum
minimus, a, um minst, 'yngst'	3 besluta

Uppgifter J

J1 Översätt till latin: Theodosius var det romerska rikets siste (*ultī-*
mus, a, um) kejsare. Han hade hjälpt fram (*promoveo*) två (*duas*) av
 döttrarna till stora rikedomar. Theodosius fördrevs (*expello*,
expūli, expulsum 3) från riket. Den tredje dottern och hennes man
 kom för att (de skulle) hjälpa Theodosius. De två andra systrarna
 hade övergett (*desēro, deserui, desertum* 3) sin far.

(Facit)

J2 Skriv ned temat för a) *dilīgo* 3 b) *promoveo* 2 c) *trado* 3 d) *debeo* 2
 e) *succurro* 3 f) *collīgo* 3 g) *concedo* 3 h) *abeo* i) *relinquo* 3 j) *decerno* 3!
 Ange samtidigt vad verben betyder!

Handlingen i Shakespeares Kung Lear

Tillbaka

Den gamle kung Lear har beslutat att dela riket mellan sina döttrar Goneril, Regan och Cordelia. Han vill ge största delen åt den som älskar honom mest. Goneril och Regan uttrycker sin tillgivenhet i översvallande ordalag och överbjuder varandra i smicker, och de får var sin tredjedel av kungariket. Cordelia, som grips av avsky då hon hör systrarnas falska utgjutelser, säger att hon älskar honom så som det är en dotters plikt att älska sin far, varken mer eller mindre. Kung Lear blir vredgad över hennes svar och gör Cordelia arvlös. De båda andra systrarna får dela Cordelias tredjedel, på villkor att de skall turas om att låta honom och hundra män i hans följe bo hos sig.

Cordelia gifter sig utan hemgift med kungen av Frankrike. Lear besöker först Goneril, men hon visar sig så kall och hjärtlös att han utom sig av vrede uppsöker Regan, som tar emot honom ännu sämre. Det slutar med att Regan stänger slottsporten för fadern, som drivs ut i stormen på heden. Av sorg och raseri mister han förståndet. När Cordelia hör talas om de båda äldre systrarnas grymhet mot fadern, låter hon landsätta en fransk armé i Britannien, men de andra systrarnas styrkor besegrar fransmännen. Cordelia avrättas i fängelset och Lear dör av sorg.

Ur Gesta Romanorum: Quae est veritas?

Tillbaka

I *Gesta Romanorum* har till kärnan av episoder ur den romerska historien fogats texter av underhållande karaktär. En sådan är följande.

Erat quondam miles, qui habuit uxōrem suam suspectam quod plus alium diligēret quam ipsum. Saepe
3 ab uxōre sua quaesīvit, si verum esset id, quod in corde concipēret. Sed illa negāvit, dicens quod nullum alium tantum ut maritum diligēret. Sed miles dictis eius non
6 credīdit. Adīit ad clericum perītum et orāvit, ut de hac re veritātem eī ostendēret.

(Facit)

Clericus ait: 'Hoc non possum, nisi domīnam videam'.
9 Miles ait eī: 'Rogo te ut hodie mecum edas et ego te collocābo ad uxorem meam ad mensam, ut eius notitiam habeas'. Clericus acceptāvit et ad domum
12 militis venit. Ad domīnam est collocātus. Finito prandio clericus coepit cum domīna privāta colloquia habere

quondam en gång
miles, milītis soldat, 'riddare'
uxor, ōris F hustru
suspectus, a, um quod miss-
tänkt för att (*misstänkte hustrun för*)
alius, alia, aliud annan
diligō, dilexi, dilectum 3 älska
ipse, ipsa, ipsum (han) själv
gen. *ipsius* dat. *ipsi*
saepe ofta
quaero, quaesīvi, quaesītum
fråga, söka få veta; *ab* av
verus, a, um sann
cor, cordis N hjärta
concupio, concepi, conceptum
3B ta upp, fånga, ana
nego 1 förneka
dicens quod sägande att;
i klassiskt latin följs dico av ack. m. inf.!
nullus, a, um ingen, *jfr noll*
tantum ut så mycket som
dictum, i N yttrande, ord

credo, credīdi, crēdītum 3
tro, *följs av dat.*
ādeo, ādīi, ādītum 3 gå (till)
clericus, i M präst, klerk
perītus, a, um kunnig
oro 1 bedja
veritas, ātis F sanning
ostendo, ostendi, ostentum
3 visa, *jfr ostentativt*
domīna, ae F hustru, fru
rogo be
hodie idag
mecum = cum me
ēdo, ēdi, esum 3 äta
cōllōco 1 placera, *ad* vid
notitia, ae F kännedom
accepto 1 gå med på
finio 4 (*finis, is slut*) sluta
prandium, i N måltid
coepi, coepisse jag började
privātus, a, um enskild
collóquium, i N samtal

de diversis negotiis. Tenens manum domīnae pulsum
 15 tetigit. Deinde fecit sermōnem de eo viro, de quo erat
 scandalizāta, et statim pro magno gaudio pulsus incēpit
 velociter movēri, quamdiu de eo erat sermo. Clerīcus,
 18 cum hoc percepisset, fecit sermōnem de viro eius.
 Statim pulsus decrēvit in velocitāte. Ex hoc per-
 cēpit clerīcus, quod domīna alium plus dilexit quam
 21 proprium marītum.

diversus, a, um olik
negotium, i N syssla, affär, sak
teneo, tenui, tentum 2 hålla
manus, us F hand
pulsus, us M puls, jfr *pello*,
pepŭli, pulsum 3 slå
tango, tetigi, tactum 3 röra,
här 'känna på', jfr kontakt
deinde därpå
vir, viri M man
sermo, ōnis M tal, eng. *sermon*;
sermonem facere de låta talet falla på
de quo 'för vars skull'
scandalizātus, a, um miss-
 tänkt
statim strax

pro (*prep. m. abl*) för... skull,
 till följd av
gaudium, i N glädje
incipio, incēpi, inceptum 3B
 börja
velociter (*adv. till velox*) snabbt
moveo, movi, motum 2 röra
quāmdiū så länge som
per-cipio, per-cēpi, per-
ceptum 3B förstå, *perception*
de-cresco, de-crēvi, de-
crētum 3 avtaga, *jfr crescendo*
velocitas, ātis F snabbhet
quod 'att' efter *percepit*, *jfr dico*
proprius, a, um egen
marītus, i M make

Carmina Burana

Tillbaka

är en samling latinska sånger, som år 1803 påträffades i en 1200-talshandskrift i klostret Benediktbeuern. Sångerna har ett mycket intressant innehåll: svidande satirer och fräna parodier, kärleks- och vårdikter av mycket frigjord karaktär och slutligen dryckesvisor.

Efter fyndorten, som på latin heter Benedictoburanum, har samlingen fått namnet Carmina Burana, sångerna från Benediktbeuern. Ett tjugofemtal av dem har nått en stor publik genom Carl Orffs körverk 'Carmina Burana' (1937).

Notera även Claes Wirséns översättning:

<http://www.naktergalningarna.se/Carmina%20Burana%20sv.htm>

Ur Carmina Burana: *Cygnus miser*

Den stackars svanen

Tillbaka

En av sångerna handlar om en svan och om livets förgänglighet. (Facit)

Olim lacus coluĕram, olim pulcher exstitĕram, dum cygnus ego fuĕram. Miser, miser, modo niger et ustus fortĭter.	Girat, regĭrat garcĭfer, me roĝus urit fortĭter, propĭnat me nunc dapĭfer. Miser, miser, modo niger et ustus fortĭter.	Nunc in scutella iaceo et volitāre nequeo, dentes frendentes video. Miser, miser, modo niger et ustus fortĭter.
---	---	--

olim fordom, en gång
lacus, us M sjö, fra. lac, eng. lake
colo, cōlui, cultum 3 odla, här 'bebo, vistas i, simma på'; *lat. pluskvamperfekt i stället för lat. perfekt i de första tre raderna*: simmade..., var..., var...
pulcher, ra, rum vacker
exsisto, éxstīti, - 3 visa sig, här 'vara'
dum medan, 'då'
cygnus, i M svan
misĕr, misĕra, misĕrum olycklig, stackare
modo *adv.* nu
uro, ussi, ustum 3 bränna; *ustus, a, um* bränd
fortis, e stark, hård, *fortĭter* *adv.* hårt

giro 1 vrida
regĭro 1 vrida tillbaka
garcĭfer, garcĭfĕri M tjänare, kock
rogus, i M bål, brasa, eld
propĭno 1 dricka till, här 'servera'
dapĭfer, dapĭfĕri M kypare

scutella, ae F fat
iaceo, iacui, - 2 ligga
vólĭto 1 flyga fritt
nequeo, nequĭvi, nequĭre (oregelb.) inte kunna
dens, dentis M tand
frendo 3 (sönder)krossa

Ur Carmina Burana: *In taberna quando sumus*

Tillbaka

När vi är på krogen (stroferna 1 och 2)

In taberna quando sumus,
non curamus, quid sit humus,
sed ad ludum properamus,
cūī semper insudamus.
Quid agatur in taberna,
ubi nummus est pincerna,
hoc est opus ut quaeratur.
Sed quid loquar, audiatur!

(Facit)

Quidam ludunt, quidam bibunt,
quidam indiscrēte vivunt.
Sed in ludo qui morantur,
in his quidam denudantur,
quidam ibi vestiuntur,
quidam saccis induuntur.
Ibi nullus timet mortem,
sed pro Baccho mittunt sortem!

quando *tidskonj.* då, när
curo 1 bry sig om
quid vad, se *minigram*
humus, i F jord, 'gravens mull'
ludus, i M lek, 'tärningsspel'
propĕro 1 skynda
cūī rel. pron., se *minigram*
semper alltid, hela tiden
insūdo 1 + *dat.* svettas över något
ago, egi, actum 3 göra, *pass.* ske
ubi där
nummus, i M penning
pincerna, ae M munskänk
hoc est opus det är nödvändigt
quaero, quaesīvi, quaesītum 3
undersöka; *ut quaeratur* 'att det
undersöks'
sed quid loquar 'men vad jag
har att säga (må lyssnas på)
quidam *plur.* somliga ... andra

ludo, lusi, lusum 3 leka, spela
tärning
indiscrēte omdömeslöst, lider-
ligt
vivo, vixi, victum 3 leva
sed ... in his ... qui in ludo
morantur men bland dem som
dröjer vid spelet
moror 1 vistas, hålla på med
denūdo kläda av, *nudus, a, um*
naken, *i passivum* förlora skjortan
vestio 4 kläda, jfr *eng.* vest, *sv.* väst
induo, indui, indūtum 3 ikläda,
i passivum kläda sig
saccus, i M säck, *saccis* i säck
(och aska) *tecken på botgöring*
nullus, a, um ingen
timeo, timui, - 2 frukta
pro Baccho om vinet
sortem mittĕre kasta lott

Versio Vulgata

Tillbaka

I det latintalande Västerlandet började man tidigt översätta det grekiska Nya Testamentet till latin. Sannolikt fanns det många översättningar till latin redan i slutet av 100-talet. Men de visade långt ifrån någon enhetlig form. I själva verket fanns inte bara en översättning utan flera olika. År 382 gav påven därför *Hieronymus* i uppdrag att åstadkomma en för kyrkan gemensam bibeltext på latin.

Hieronymus var född i Dalmatien och hade under åtta års studier i Rom fått en grundlig språklig och litterär bildning. Hieronymus grep sig an sin uppgift ungefär som en modern textforskare: han samlade ett stort antal handskrifter, jämförde formuleringarna i dessas texter och tog ställning till de olika varianterna under beaktande av viktigare handskrifter på grekiska - det språk på vilket Nya Testamentet ursprungligen nedtecknats på 100-talet e. Kr. På så sätt åstadkom Hieronymus en latinsk översättning av Nya Testamentet som vann acceptans och spridning. Hieronymus arbete som bibelöversättare kom att bestå. På 600-talet hade hans översättning slagit igenom ordentligt och på 800-talet var hans version den nästan enda brukade. På 1200-talet fick den benämningen *Versio Vulgata*, den allmänt brukade översättningen. Sedan år 1592 är denna den officiellt godtagna i den katolska kyrkan.

När kristendomen spreds i Västerlandet upptogs i latinet en mängd grekiska lånord med kyrklig anknytning. Dessa latinska ord har sedan lånats in i svenskan och andra moderna språk. Som exempel kan nämnas *episcopus* 'biskop', *presbyter* 'präst', *evangelium* 'evangelium', *angelus* 'ängel', *apostolus* 'apostel', *diabolus* 'dävlul'.

Innan du läser avsnittet **Bonus Samaritanus**, studera

- 1 presens particip som förenat particip i *Minigrammatik punkt 19*
- 2 perfekt particip som förenat particip i *Minigrammatik punkt 20*
- 3 fristående ablativ i *Minigrammatik punkt 21*
- 4 futurum exaktum s. 25 och *Minigrammatik punkt 9*

Ur *Versio Vulgata*: **Bonus Samaritanus**

En laglärare sade till Jesus: Vem är min nästa? På den frågan svarade Jesus:

- Homo quidam descendēbat ab Ierusalem in Iericho et
incidit in latrōnes, qui etiam despoliavērunt eum; et
3 plagis impositis abiērunt semivīvo relicto. Accidit**

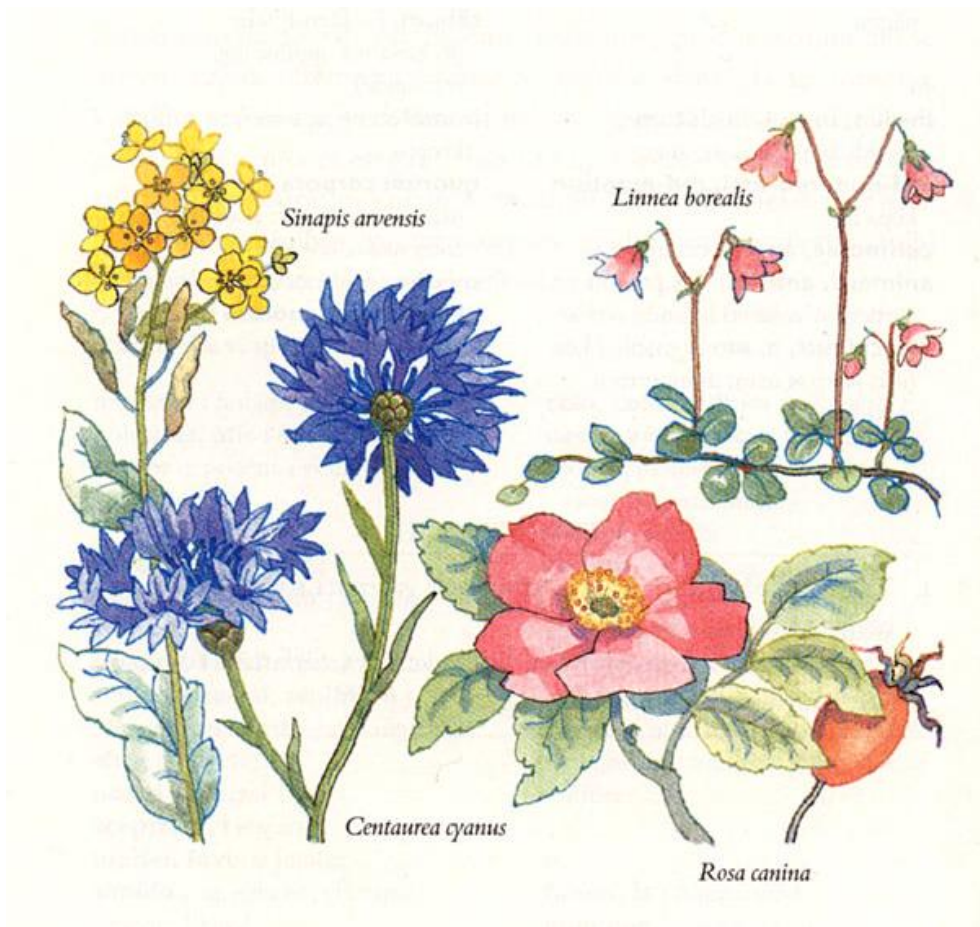
(Facit)

autem, ut sacerdos quidam descendēret eādem via; et
 viso illo praeteriit. Similiter et levīta, cum esset secus
 6 locum et vidēret eum, pertransiit. Samaritānus autem
 quidam iter faciens vēnit secus eum; et videns eum
 misericordia motus est. Et appropians alligāvit vulnēra
 9 eius infundens oleum et vinum; et impōnens illum in
 iumentum suum duxit in stabūlum et curam eius egit.
 Et altēra die protulit duos denarios et dedit stabulario
 12 et ait: 'Curam illius habe; et quodcumque supereroga-
 vēris, ego reddam tibi, cum rediēro'. Quis horum
 trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in
 15 latrones? At Legisperitus dixit: Qui fecit misericor-
 diam in illum. Et ait illi Iesus: Vade et tu fac similiter.

Evangeliū secundum Lucam 10, 30-37

Samaritānus samarier; samarit *grek.*
de-scendo, -scendi, -scensum
 3 gå ned, bege sig
incido, incidi, - 3 falla på,
in aliquem råka ut för ngn
latro, ōnis M rövare
despólio 1 *m. ack.* plundra ngn
plaga, ae F slag
impōno, -pōsui, -pósitum 3
 lägga på ngn; *plagis impositis*
 fristående abl. 'sedan slag lagts
 på' (honom) samordnas bäst
 med *ab-iērunt*: 'de slog honom
 och gick sedan därifrån'
semivīvus, a, um halvdöd
relinquo, reliqui, relictum 3
 lämna; (*eo*) *semivivo relicto* fristående
 abl. 'sedan han lämnats halvdöd'
accidit ... ut det hände, att
autem men, och
video, vīdi, visum 2 se
viso illo: fristående abl.
praetereo, -ii, -itum gå förbi
similiter et (=etiam) likaledes även
Levita, ae M levit

secus *prep. m. ack.* invid, nära
pertranseo, -ii, -itum gå förbi
iter facio 3B göra en resa, färdas
misericórdia (*abl.*) **moveor** 2
 gripas av medlidande
appropio 1 (*prope*) närma sig
alligo 1 (*ligo*) förbinda
vulnus, vulnēris N sår
infundo 3 gjuta på
impōno 3 här sätta på
iumentum, i N dragdjur, åsna
stabūlum, i N härbärke
curam *m. gen.* **ago** utföra om-
 vårdnad om någon, sköta om ngn
altēra die 'följande dag'
profēro, -tūli, -lātum ta fram
denārius, i M denár, silvermynt
stabulārius, i M värdshusvärd
quodcumque vad helst som
super-é-rōgo 1 ytterligare kosta
 på; *supererogavēris* och *rediēro* är
 futurum exaktum = sv. presens
reddo 3 ge åter; *redd-a-m* futurum
rédeo, rédīi, rédītum återvända
legisperitus, i M laglörd

Terminologin inom botaniken utvecklades av Carl von Linné på 1700-talet. Han betecknar varje växt med två ord, nämligen ett *släktnamn* (med stor bokstav) och ett *artnamn* (med liten bokstav). Släktet - det allmänna, generella begreppet - heter på latin *genus* och arten - det särskilda, speciella - *species*.

Släktnamn/Genus

En del latinska släktnamn har inlånats från latinet till svenskan:

Lilium, i N lilja

Linum, i N lin

Populus, i F poppel

Rosa, ae F ros

Salix, **salicis** F sälg

Viöla, ae F viol

Artnamn/Species

Artnamnen utgörs i regel av latinska adjektiv, ibland grekiska. Många artnamn anger artens utbredning eller växtplats (t.ex. *maritimus* < *mare*, *maris hav*), andra anger blomningstid m.m. (t.ex. *vernalis* < *ver*, *veris vår*) eller syftar på växtens utseende eller färg (t.ex. *albus vit*).

a) *Artens växtplats*

Anemōne nemorōsa* vitsippa	Artemisia maritīma strandmalört
Atriplex litorālis strandmålla	Hieracium alpīnum fjällfibbla
Sināpis arvensis åkersenap	Brassica campestris åkerkål

*växande i lunder

Lär in följande latinska ord och deras adjektivavledningar: *nemus*, *nemōris* N lund; *litus*, *litōris* N strand; *arvum*, *i* N åker; *campus*, *i* M åker

b) *Årstid eller väderstreck för art*

Adōnis vernālis våradonis	Leōntōdon autumnālis höstfibbla
Eranthis hiemālis vintergäck	Linnéa boreālis nordisk linnea
Silēne noctiflōra – nattglim	Triticum aestivum sommarvete

Lär in följande latinska ord och deras adjektivavledningar: *ver*, *veris* N vår; *aestas*, *ātis* F sommar; *autumnus*, *i* M höst; *hiems*, *hiēmis* F vinter

c) *Färg*

Nymphaea alba vit näckros	Lilium candīdum madonnalilja
Centaurea cyānus blåklint	Lamium purpureum rödplister
Gagea lutea vårlök	Geranium sanguineum blodnäva
Habenaria virīdis grönkulla	Hemerocallis fulva gul dagslilja

Lär in några latinska färgadjektiv: *albus*, *a*, *um* vit; *candīdus*, *a*, *um* vit, ren, oskyldig; *niger*, *nigra*, *nigrum* svart; *ruber*, *rubra*, *rubrum* röd; *sanguīneus*, *a*, *um* blodröd; *purpureus*, *a*, *um* purpurröd; *aureus*, *a*, *um* guldgul, gyllene; *cyānus*, *a*, *um* blå; *virīdis*, *virīde* grön; *fulvus*, *a*, *um* rödgul, *luteus*, *a*, *um* gul

d) *Djurlikhet*

Potentilla anserīna* gåsört	Carex vulpīna rävstarr
Viōla canīna** hundviol	Carex pulicēris loppstarr
Carex*** leporīna harstarr	Festuca ovīna fårsvingel

*gåsfotlika blad **gror på plats där hundar håller till *** halvgräs

Lär in följande latinska substantiv och deras adjektivavledningar: *anser*, *ansēris* M gås; *vulpes*, *vulpis* F räv; *canis*, *canis* MF hund; *pulex*, *pulcis* M loppa; *lepus*, *lepōris* M hare; *ovis*, *ovis* F får

Avslutande uppgifter för STEG III

(Tillbaka)

- 1 Det finns fem presens particip i liknelsen *Bonus Samaritanus*. (Facit)
Vilken böjningsform skulle dessa presens particip få om de sattes i plur. nom. mask.?
- 2 Nämn de fem första formerna av perfekt indikativ, som möter i liknelsen *Bonus Samaritanus*!
- 3 Komparera adjektiven a) *felix, felicitis* lycklig b) *bonus, a, um* god c) *malus, a, um* ond, d) *opulentus, a, um* rik!
- 4 Vad heter i alla kasus singularis 'den här högra handen' (*hic, haec, hoc; dexter, dextra, dextrum; manus, us* F)
- 5 Vad heter på latin a) vår b) sommar c) höst d) vinter? Vidare, e) våradonis f) sommarvete g) höstfibbla h) vintergäck?
- 6 Vad heter följande färgadjektiv på latin: a) vit b) röd c) blå d) grön e) blodröd?
- 7 Vilken av inskrifterna i Steg III har du funnit mest intressant? Varför?
- 8 Översätt: a) *Pater dicit Petram longam esse*. b) *Mater dicit Oliviam aegrotam* (sjuk) *fuisse*. c) *Pater dicit Mariam laetam dono futuram esse*.
- 9 Översätt: a) *Mater dixit Marcum nunc sanum esse*. b) *Pater dixit Petrum aegrotum fuisse*. c) *Mater dixit Marcum dono laetum futurum esse*.
- 10 Översätt: a) *Nullo homine vidente fures fugerunt* (fur, is tjuv). b) *Equo empto Petrus multum equitavit* (équito 1 rida).
- 11 Böj *volo* 'jag vill' i presens indikativ och konjunktiv samt futurum!
- 12 Vilka svenska verb korresponderar med följande substantiv: a) remiss b) deposition c) subtraktion d) invasion e) direktion f) produktion? När använder svenskan vid sin ordbildning a) en latinsk presensstam b) en latinsk perfektparticipstam?
- 13 Sätt följande uttryck i singularis genitiv och dativ: a) *ipsa terra* själva landet b) *is fons* den källan c) *hoc pratum* den här ängen!
- 14 Identifiera följande ordformer med angivande av kasus och numerus: a) *verbis* av *verbum*, i N 'ord' b) *civibus* av *civis*, is M 'medborgare' c) *domini* av *dominus*, i M herre d) *naves* av *navis*, is F 'skepp' e) *mari* av *mare*, is N 'hav' f) *maria*!

MINIGRAMMATIK

Tillbaka

1 Substantiv och adjektiv

1:a och 2:a deklinationerna

stammar på -a, resp. -o

	Genitiv -ae i 1:a deklinationen Fem. planta <i>planta</i> parva <i>liten</i>		Genitiv -i i 2:a deklinationen Mask. Neutr. murus <i>mur</i> longus <i>lång</i> vinum <i>vin</i> bonum <i>gott</i>	
Sing.				
Nom.	plant-a	parv-a	mur-us long-us	vin-um bon-um
Gen.	plant-ae	parv-ae		-i
Dat.	plant-ae	parv-ae		-ō
Ack.	plant-am	parv-am		-um
Abl.	plant-ā	parv-ā		-ō
Plur.				
Nom.	plant-ae	parv-ae	mur-i long-i	vin-a bon-a
Gen.	plant-ārum	parv-ārum		-ōrum
Dat./Abl.	plant-is	parv-is		-is
Ack.	plant-as	parv-as	mur-os long-os	vin-a bon-a

Mask. puer 'pojke', gen. pūēri osv.

Mask. liber 'bok', gen. libri osv.

3:e deklinationen

stammar på konsonant: doctor M/pleb-s F och tempus N,

stammar på -i: mare (<mari) N + adjektiv i positiv: brevis, breve

	Substantiv: genitiv -is i 3:e deklinationen (konsonantstam resp. i-stam) Mask. Fem. Neutr. nom. doctor, is <i>lärare</i> nom. tempus, ōris <i>tid</i> nom. pleb-s, is <i>folk</i> nom. mare, maris <i>hav</i>		Adjektiv: genitiv -is i 3:e dekl. (adj. i positiv) Mask. Fem. Neutr. brevis <i>kort</i> breve	
Sing.				
Nom.	doctor/pleb-s	tempus/mar-e	brev-is	brev-e
Gen.	doctōr-is	témpör-is	brev-is	
Dat.	doctōr-i	témpör-i	brev -i	
Ack.	doctōr-em	tempus/mar-e (=nom.)	brev-em	brev-e
Abl.	doctōr-e	témpör-e/mar-i*	brev-i*	
Plur.				
Nom.	doctōr-es	témpör-a/mar-ia	brev-es	brev-ia
Gen.	doctōr-um	témpör-um/mar-ium	brev-ium	
Dat./Abl.	doctōr-ibus	tempór-ibus	brev-ibus	
Ack.	doctōr-es	témpör-a/mar-ia	brev-es	brev-ia

Anm. Neutrala subst. och adj. har samma form i nom. o. ack. och slutar i dessa kasus i plur. på -a

Normaländelser för konsonantstammar är i **singularis** abl. **-e** och i **pluralis** gen. **-um** och i **pluralis neutr.** nom. och ack. **-a**, t.ex. *doctore*, *tépore*; *doctōrum*, *tépōrum* resp. *tépōra*.

I-stammar som *mare*, *is* N (*hav*, *mare* < *mari*) och **adjektiv i positiv** har i motsvarande kasusformer **-i**, **-ium** och **-ia**: *mari*, *marium* resp. *maria*. Ord av typerna *civis*, gen. *civis* (likstavigt subst.) och *dens*, gen. *dentis* (subst. med böjningsstam på två eller flera konsonanter) har i plur. ändelsen **-ium** (ursprungligen i-stammar).

4:e deklinationen (stammar på -u):

Sing.: nom. *fructūs* *frukt*, gen. *fructūs*, dat. *fructui*, ack. *fructum*, abl. *fructū*

Plur.: nom. *fructūs* *frukter*, gen. *fructuum*, dat./abl. *fructibus*, ack. *fructūs*

5:e deklinationen (stammar på -e):

Sing. nom. *diē-s* *dag*, gen. *diē-i*, dat. *diē-i*, ack. *diē-m*, abl. *diē*

Plur. nom. *diē-s* *dagar*, gen. *diē-rum*, dat./abl. *diē-bus*, ack. *diē-s*

Adjektivens positiv

longus, *a*, *um* 'lång' och *brevis*, *breve* 'kort', se böjning föregående sida

Adjektivens komparativ

bildas genom tillägg av ett morfem **-ior** (mask. och fem.) och **-ius** (neutr.) till positivens böjningsstam (*long-* 'lång', *brev-* 'kort'). Komparativer ('längre', 'kortare' vid jämförelse, annars 'ganska lång', 'ganska kort') böjs såsom 3:e deklinationens konsonantstammar, eftersom komparativmärket **-ior** slutar på konsonant (-e i abl. sing.).

<i>Sing.</i>	Mask.	Fem.	Neutr	<i>Plur.</i>	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	<i>longior</i>	<i>longior</i>	<i>lóngius</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōra</i>	
Gen.		<i>longiōris</i>			<i>longiōrum</i>		
Dat.		<i>longiōri</i>			<i>longiōribus</i>		
Ack.	<i>longiōrem</i>	<i>longiōrem</i>	<i>lóngius</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōres</i>	<i>longiōra</i>	
Abl.		<i>longiōre</i>			<i>longiōribus</i>		

Adjektivens superlativ

bildas genom tillägg av **-issimus**, *a*, *um* till positivens böjningsstam. Denna superlativbildning gäller i princip adjektiv som hör till 1:a, 2:a och 3:e deklinationerna: *longus*, *a*, *um* 'lång' > *longissimus*, *a*, *um* 'längst', *brevis*, *e* 'kort' > *brevissimus*, *a*, *um* 'kortast' vid jämförelse, annars 'mycket lång', 'mycket kort'). Nedan komparation av adjektiv med stamväxling:

	Mask/Fem	Neutr	
<i>bonus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> god	<i>melior</i> , <i>melius</i> bättre	<i>optimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> bäst	
<i>malus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> dålig	<i>peior</i> , <i>peius</i> sämre	<i>pessimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> sämst	
<i>magnus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> stor	<i>maior</i> , <i>maius</i> större	<i>maximus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> störst	
<i>parvus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> liten	<i>minor</i> , <i>minus</i> mindre	<i>minimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> minst	
<i>multus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> mycken	<i>plus</i> , gen. <i>pluris</i> mera	<i>plurimus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> flest	

2 Demonstrativa pronomen ille, is, hic, ipse, iste, idem och pronominaladjektiv

Utmärkande för flertalet latinska pronomen är följande ändelser:

- a) i genitiv singularis i alla genus kasusmorfemet **-īus** (med betoning av **ī**)
- b) i dativ singularis **-ī**
- c) i nominativ och ackusativ singularis neutrum **-d** (*-od/-ud/-id/-d*)

A. **ille, illa, illud** 'denne, den där'. Bas är *ill-*. De romanska språkens artikelsystem har sitt ursprung i böjningsformer av detta pronomen.

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	ille	illa	illud	illi	illae	illa
Gen.	illīus	illīus	illīus	illōrum	illārum	illōrum
Dat.	illi	illi	illi	illis	illis	illis
Ack.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illo	illa	illo	illis	illis	illis

B. **is, ea, id** 'den, denne'; används som tredje persons personliga pronomen: 'han, hon, den, det, de'

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	is	ea	id	eī/iī	eae	ea
Gen.	eius*	eius	eius	eōrum	eārum	eōrum
Dat.	eī*	eī	eī	eīs/iīs	eīs/iīs	eīs/iīs
Ack.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Abl.	eo	ea	eo	eīs/iīs	eīs/iīs	eīs/iīs

*ejjus *resp.* tvåstavigt *Jfr uttrycket id est (förkortas i.e.) 'det är' = 'det vill säga'*

C. **hic, haec, hoc** 'denne, den här' (jfr *ille* = den där). I vissa kasus finns *c*, en rest av ett utpekande, dvs. demonstrativt, morfem *ce*. Observera att *m* i kasusmorfem assimileras till *n* framför *c*: hunc, hanc!

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	hic	haec	hoc	hi	hae	haec
Gen.	huius*	huius	huius	horum	harum	horum
Dat.	huic*	huic	huic	his	his	his
Ack.	hunc**	hanc**	hoc	hos	has	haec
Abl.	hoc	hac	hoc	his	his	his

*huijus *resp.* hujk ** *urspr.* humc *resp.* hanc

D. **ipse, ipsa, ipsum** 'själv' böjs som *ille* (bas morfem *ips*) utom i neutrum nominativ och akkusativ: *ipsum*.

E. **iste, ista, istud** 'denne', 'den där' böjs som *ille*.

F. **idem, eadem, idem** 'densamme', böjs som *is* följt av **-dem**, med vissa ljudmodifikationer: eudem < eumdem och eandem < eamdem. Jfr uttrycket **Semper idem** 'Alltid densamme'

G. **Pronominaladjektiv**: Pronomenändelserna **-ius** i genitiv singularis och **-i** i dativ singularis finns också hos ett antal andra ord, s.k. pronominaladjektiv, t. ex. **unus, a, um** en (genitiv *unius*, dativ *uni*), **nullus, a, um** ingen (*nullius, nulli*), **solus, a, um** ensam (*solus, soli*), **alter, ĕra, ĕrum** en annan (*alterius, áltĕri*), **totus, a, um** hel (*totius, toti*), **utérque, útráque, utrúmque** (*utriúsque, utríque*) vardera, båda.

3 Relativt, frågande och obestämt pronomen

Det relativa pronominet *qui, quae, quod* 'som, vilken' innehåller bas morfemet *qu*, som i genitiv och dativ singularis blir *cui*. Observera latinska pronomens kasusändelser **-ius** i gen. och **-i** i dat. singularis!

Sing./Plur.	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	qui	quae	quod	qui	quae	quae
Gen.	cuius*	cuius	cuius	quorum	quarum	quorum
Dat.	cui*	cui	cui	quibus	quibus	quibus
Ack.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quo	qua	quo	quibus	quibus	quibus

*cuijus resp. cuj

Relativpronominets kasus bestäms av dess egen ställning som subjekt, objekt, prepositionsstyrt pronomen osv. i relativsatsen:

a) Marco est canis, (<i>Marco</i> är en possessiv dativ)	För Marcus finns en hund, dvs. Marcus har en hund,
b) qui in area cubat	som ligger på gårdsplanen
c) cuius oculi magni sunt	vars ögon är stora
d) cui cibum cottídie dat	åt vilken han dagligen ger mat
e) quem Camilla quoque amat	som även Camilla tycker om
f) de quo semper narrat	om vilken han alltid berättar

Övning: Byt ut i exemplet ovan *canis* 'hund' mot *canes* 'hundar'! Vilka konsekvenser får det för verben *est* och *cubat* samt pronominet i resp. relativsats?

Observera! Latinets relativa pronomen saknar ofta korrelat: *qui* = *is qui* den som, *quod* = *id quod* det som etc., jfr *Qui dormit, non peccat.*

Qui(s) med framförställt **ali-** eller vidhängd partikel **-quam**, **-dam** eller **-que** böjs som *qui*, *quae*, *quod*:

qui(s), quae, quid/quod*	Frågande	'vem, vilken, vad'
aliqui(s), aliqua, aliquid/aliquod*	Obestämt	'någon'
quisquam M&F, quidquam	Obestämt	'någon'
quidam, quaedam, quiddam/quoddam*	Obestämt	'en (viss)'
quisque, quaeque, quidque/quodque*	Obestämt	'var och en, varje'

*det senare alternativet i förening med substantiv

4 Prepositioner

Prepositioner styr i latinet ackusativ eller ablativ:

Ackusativ följer efter *ad* 'till', *ante* 'före', *circa* 'omkring', *contra* 'mot, mittemot', *inter* 'mellan', *per* 'genom', *post* 'efter', t.ex. *ante meridiem* 'före middagen', *post festum* 'efter festen.

Ablativ följer efter *ab/a* 'från, av', *cum* (tillsammans) 'med', *de* 'från, av', *ex/e* 'från', *pro* 'framför', *sine* 'utan', t.ex. *ab urbe ire* 'gå från staden', *cum amico esse* 'vara tillsammans med en vän', *de colle descendere* 'gå ned från en kulle'.

Ackusativ och **ablativ** följer efter t.ex. *in*. Ackusativ betecknar riktning, ablativ befintlighet: *in memoriam* 'till minnet', *periculum in mora* 'fara i dröjsmål'

5 Verb och deras tema

Tema på latinska verb omfattar fyra former: **1** presens indikativ, **2** perfekt indikativ, **3** perfekt particip i neutrum singularis (till utseendet identiskt med latinskt supinum), **4** presens infinitiv:

noto, notā-v-i, notā-t-um, notā-re 1 notera (*perfektstam med -v-*)

térreo, terr-u-i, terr-īt-um, terrē-re 2 skrämma (*perfektstam med -u-*)

rego, rex-i (<g-s), rec-tum, rég-ě-re 3A styra (*perfektstam med -s-*)

cápío, cēp-i, cap-tum, cápě-re 3B taga (*perfektstam med avljud*)

aúdio, audī-v-i, audī-t-um, audī-re 4 höra (*perfektstam med -v-*)

Tema på verb med **-v-** i perfektstam och **-t-** i participstam anges i lexikon så här: *basio 1* och *servio 4*. I övriga fall skrivs de aktuella temaformerna ut i lexikon. Konjugationssiffran anger hur infinitiven ser ut.

6 Tempus efter första temaformen (presensstam)

Verbformerna i tabellen är begränsade till 1:a och 3:e pers. sing. samt 3:e pers. plur.
Övriga former bildas med hjälp av personändelserna **-s** 'du', **-mus** 'vi' och **-tis** 'ni'.

PRES.	-āre	-ēre	(ĩ>) ě-re		-īre
INF.	(1:a konj.)	(2:a konj.)	(3:e konj.)		(4:e konj.)
Lexikon- form: 'jag'	not-o 'noterar'	stud-eo 'studerar'	reg-o 'styr'	capī-o 'tar'	sérv-io 'tjänar'
PRES.	noto	studeo	rego	capīo	servio
IND.	notat notant	studet student	reg-i-t reg-u-nt	capīt cápīunt	servit sérviunt
PRES.	notem	studeam	regam	capīam	serviam
KONJ.	notet	studeat	regat	capīat	serviat
-e/-a-	notent	studeant	regant	capīant	serviant
IMPERF.	notābam	studēbam	regēbam	capīēbam	serviēbam
IND.	notābat	studēbat	regēbat	capīēbat	serviēbat
-(e)ba-	notābant	studēbant	regēbant	capīēbant	serviēbant
IMPERF.	notārem	studērem	regērem	capērem	servīrem
KONJ.	notāret	studēret	regēret	capēret	servīret
-re-	notārent	studērent	regērent	capērent	servīrent
FUT.	notābo	studēbo	regam	capīam	serviam
SIMPLEX	notābit	studēbit	reget	capīet	serviet
b + a/e	notābunt	studēbunt	regent	capīent	servient
PRES.	notāre	studēre	régere	cápere	servīre
INF. AKT.					
PRES.	notans,	studens,	regens,	capīens,	serviens,
PART.	notantis	studentis	regentis	capīentis	servientis

Esse 'vara'. Posse 'kunna'

Pres. ind.	Pres. konj.	Imperf. ind.	Imperf. konj.	Fut. simplex	Pres. ind.
sum	sim	eram	essem	ero	possum
es	sis	eras	esses	eris	potes
est	sit	erat	esset	erit	potest
sumus	simus	erāmus	essēmus	erīmus	possūmus
estis	sitis	erātis	essētis	erītis	potestis
sunt	sint	erant	essent	erunt	possunt

Pres. konj. **possim**. Imperf. ind. **poteram**. Imperf. konj. **possem**. Fut. simpl. **potero**.

7 Personändelser i passivum (presensstam)

-or resp. -r = 'jag', -ris = 'du', -tur = 'han/hon/den/det',
-mur = 'vi', -mini = 'ni', -ntur = 'de'

8 Presens infinitiv i passivum

observā-ri 1'(att) iakttas', vidē-ri 2'(att) synas', reg-i 3A '(att) styras',
cap-i 3B (att) tagas, servī-ri 4'(att) betjänas'.

9 Tempus efter andra temaformen (perfekt-stam)

Exempel på perfektstammar: notāv-i, terru-i, rex-i, cep-i, servīv-i:

Perf. ind.	Perf. konj.	Pluskv. ind.	Pluskv. konj.	Fut. exaktum*
notāv-i	notāv-ērim	notāv-ēram	notav-íssem	notāv-ēro
notav-ísti	notāv-ēris	notāv-ēras	notav-ísses	notāv-ēris
notāv-it	notāv-ērit	notāv-ērat	notav-íisset	notāv-ērit
notāv-īmus	notav-érīmus	notav-erāmus	notav-íssēmus	notav-érīmus
notav-ístis	notav-érītis	notav-erātis	notav-íssētis	notav-érītis
notav-ērunť	notāv-ērint	notāv-ērant	notav-íssent	notāv-ērint

Perfekt infinitiv aktivum: notavisse 'att ha noterat' *se s. 104

10 Tredje temaformen (perfekt participstam)

10.1 Perfekt particip

Perfekt particip bildas genom att till verbstammen läggs **-t-** (i enstaka fall *-it-*) eller **-s-** (vid verbstammar på *-d* eller *-t*). Till perfektparticipstammen läggs sedan ändelserna *-us*, *-a*, *-um*.

Av verb som *observāre* 1 'iaktta', *vidēre* 2 'se', *míttēre* 3A 'sända', *cápēre* 3B 'taga' och *finīre* 4 'avsluta' heter perf. part. *observātus*, *a*, *um* 'iakttagen', *visus*, *a*, *um* 'sedd', *missus*, *a*, *um* 'sänd', *captus*, *a*, *um* 'tagen' och *finītus*, *a*, *um* 'avslutad'. Perfekt particip uttrycker **föregående handling** och är en **passiv form**.

10.2 Perfekt infinitiv passivum

Om *esse* läggs till ett perfekt particip som *missus*, *-a*, *-um* 'sänd', blir innebörden: 'att vara sänd' = 'att ha sänts', dvs. perfekt infinitiv passivum (*missus*, *-a*, *-um esse*).

10.3 Perfekt passivum

Om **sum** läggs till ett perfekt particip som **missus, -a, -um** 'sänd', blir innebörden 'jag är sänd' eller 'jag har sänts' eller 'jag sändes', dvs. tre innebörder. Den första innebörden är i latinet ovanlig, den sista vanligast. Latinskt perfekt passivum översätts därför mestadels med imperfekt: 'jag sändes' (*perfectum historicum*).

missus sum 'jag har sänts/sändes'	missi sumus 'vi har sänts/sändes'
missus es 'du har sänts/sändes'	missi estis 'ni har sänts/sändes'
missus est 'han har sänts/sändes'	missi sunt 'de har sänts/sändes'

10.4 Pluskvamperfekt passivum

Om perfekt participet **missus, -a, -um** kombineras med **eram**, blir innebörden 'jag var sänd' = 'jag hade sänts', dvs. pluskvamperfektum passivum (*missus eram* etc.).

11 Tema på deponens (falskt passivum)

omfattar tre former: **1** presens passivum **admīror** 'jag beundrar', **2** perfekt passivum (bildas med hjälp av perfekt particip + form av *esse*) **admirātus sum** 'jag har beundrat' (*perf. logicum*), 'jag beundrade' (*perf. historicum*), **3** presens infinitiv passivum **admirārī** 'att beundra'

12 Futurum particip. Futurum infinitiv

Om man till perfektparticipstammen **observa-t-** lägger **-ūrus, ūra, ūrum**, får du ett *futurum particip*: **observatūrus, a, um** 'skolande iaktta', 'som ämnar iaktta'. Futurum particip böjs som ett adjektiv efter 1:a och 2:a deklinationerna.

Futurum particip och en böjningsform av *esse* blir ett annat sätt att uttrycka futurum: **observatūrus sum** 'jag (är skolande iaktta=) ska iaktta', s.k aktiv omskrivande konjugation.

Epistulam scriptūrus sum.

Jag ska/ämnar skriva ett brev.

Epistulas scriptūri eramus.

Vi skulle/ämnade skriva brev.

Anmärkning: Futurum particip av **sum, fui, esse** heter **futūrus, a, um** 'kommande'.

Kombinationen av *futurum particip* och infinitiven *esse* ger *futurum infinitiv*: **observatūrus, a, um esse** 'att ämna/skola iaktta'.

Dixit se observatūrum esse canem.

Han sade sig skola/att han skulle iaktta hunden.

13 Några oregelbundna verb

volo, vólui, velle 'vilja'

nolo (<ne-volo), **nólui, nolle** 'inte vilja'

malo (<magis volo), **málui, malle** 'hellre vilja'

presens indikativ

volo jag vill	nolo jag vill inte	malo jag vill hellre
vis	non vis	mavis
vult	non vult	mavult
volūmus	nolūmus	malūmus
vultis	non vultis	mavultis
volunt	nolunt	malunt

presens konjunktiv

velim etc.	nolim etc.	malim etc.
-------------------	-------------------	-------------------

imperfekt indikativ

volēbam etc.	nolēbam etc.	malēbam etc.
---------------------	---------------------	---------------------

imperfekt konjunktiv

vellem etc.	nollem etc.	mallem etc.
--------------------	--------------------	--------------------

Futurum simplex

volam, voles etc.	nolam, noles etc.	malam, males etc.
--------------------------	--------------------------	--------------------------

eo, ii, itum, ire 'gå' (stammens i blir e framför hård vokal: a, o, u)

presens indikativ

eo jag går

is

it

imus

itis

eunt

presens konjunktiv

eam

eas

eat

eāmus

eātis

eant

futurum

ibo jag ska gå

ibis

ibit

ibīmus

ibitis

ibunt

imperfekt indikativ: ibam, ibas, ibat, imperfekt konjunktiv irem, ires, iret etc

fero, tūli, lātum, ferre 'bära'

presens indikativ: fero, fers, fert, ferīmus, fertis, ferunt (ej alltid

stödvokal före personändelsen)

fio, factus sum, fiēri 'göras', 'bliva', 'ske' (har passiv böjning bl.a. i perfektssystemet)

3:e pers. sing.: *presens indikativ fit, presens konjunktiv fiat, imperfekt indikativ fiēbat, imperfekt konjunktiv fiēret, futurum =fiet*

sum, fui, esse 'vara' och **possum, potui, posse** 'kunna'

14 Konjunktiv i latinsk huvudsats

För att bilda **presens konjunktiv** av 2:a, 3:e och 4:e verbkonjugationerna använder latinet konjunktivmärket **-a-**. I 1:a verbkonjugationen är det dock inte möjligt att använda konjunktivmärket **-a-**. I stället används **-e-** som konjunktivmärke (verbstammens **-a-** smälter då samman med konjunktivmärket).

Konjunktiv används i **latinsk huvudsats** för att uttrycka en uppmaning eller en önskan, en tvekan eller en osäkerhet. Den kan vid översättningen återges med t. ex. 'må/måtte', 'låt oss' (1:a person pluralis), 'bör', 'ska /skulle' eller 'skulle kunna':

<i>Bibāmus!</i>	Låt oss dricka! (konjunktiv uttrycker uppmaning)
<i>Utīnam (O att) Paula vēniat!</i>	Måtte Paula komma! (konjunktiv uttrycker önskan)
<i>Quid agam?</i>	Vad skall jag göra? (konjunktiv uttrycker tvekan)
<i>Quis me reprehendat?</i>	Vem skulle väl (kunna) klandra mig? (konjunktiv uttrycker osäkerhet)

I latinet bildas imperfekt konjunktiv genom att till presensstammen läggs konjunktivmärket **-re-**. En minnesregel för bildande av imperfekt konjunktiv är att verbformen ser ut som en infinitiv med tillägg av personändelser.

Imperfekt konjunktiv på **-re-m, -re-s, -re-t, -re-mus, -re-tis, -re-nt** eller pluskvamperfekt konjunktiv på **-isse-m** etc. i en **latinsk huvudsats** ska vid översättning normalt återges med t.ex. 'måtte', 'skulle' eller vid pluskvamperfekt 'skulle ha'.

Nemo illud crederet, si narraret.

Ingen skulle tro det, om du berättade det. (konjunktiven uttrycker **överklighet i nutid**)

Si valuissem, heri apud te cenavissem.

Om jag hade varit frisk, skulle jag gärna ha ätit middag hos dig igår. (konjunktiven uttrycker **överklighet i förfluten tid**)

15 Konjunktiv i latinsk bisats

Latinsk konjunktiv (presens eller imperfekt) i **objektsbisats** efter viljeverb (som inleds med *ut* att, *ne* att inte) ska vid översättning mestadels återges med '**ska/skulle**':

Dux impērat ut hoc faciānt.

Ledaren ger order om att de ska göra detta.

Dux imperāvit ut hoc faciērent.

Ledaren gav order om att de skulle göra detta.

Latinsk konjunktiv (presens eller imperfekt) i **avsiktsbisats** (som inleds med *ut* för att, *ne* för att inte) ska vid översättning återges med '**ska/skulle**' eller **infinitivuttryck**:

Curro, ne sero veniā

Jag springer för att jag inte ska (för att inte) komma för sent.

Currēbam, ne sero venīrem.

Jag sprang för att jag inte skulle (för att inte) komma för sent.

I bisats inledd med *cum* 'när, eftersom' eller i andra konjunktionsbisatser har latinet ofta konjunktiv, som inte återges utan översätts med svensk indikativ. Ett exempel på detta är **följdbisats** inledd med *ut* 'så att' eller 'att':

Nemo tam stultus est, ut hoc credat.

Ingen är så dum, att han tror detta.

16 Ortsuttryck utan preposition

Riktning till en ort anges med **ackusativ**:

Romam festīno. Jag skyndar till Rom. *Athenas festīno.* Jag skyndar till Athen. *Carthagīnem festīno.* Jag skyndar till Kartago.

Riktning från en ort anges med **ablativ** (separativ):

Romā festināmus. Vi skyndar från Rom. *Athenis festināmus.* Vi skyndar från Athen.

Befintlighet på en ort anges med

genitiv (lokativ), om ortnamnet tillhör 1:a eller 2:a dekl.: *Romae sum.* Jag är i Rom. *Corinthi sumus.* Vi är i Korint.

ablativ (lokativ), om ortnamnet tillhör 3:e dekl. eller är plurale tantum: *Carthagīne sum.* Jag är i Kartago. *Athenis sumus.* Vi är i Athen.

17 Latinets infinitiver i aktivum och passivum

Presens infinitiv aktivum

- 1:a konj. **observā-re** 'att iaktta'
2:a konj. **terrē-re** 'att skrämma'
3:e konj. **mitt-ēre** 'att sända'
4:e konj. **finī-re** 'att avsluta'

Presens infinitiv passivum

- observā-ri** 'att iakttas'
terrē-ri 'att skrämmas'
mitt-i 'att sändas'
finī-ri 'att avslutas'

Perfekt infinitiv aktivum

- 1:a konj. **observa-v-is** 'att ha iakttagit'
2:a konj. **terr-u-is** 'att ha skrämt'
3:a konj. **mi-s-is** 'att ha sänt'
4:a konj. **fini-v-is** 'att ha avslutat'

Perfekt infinitiv passivum

- observā-t-us, a, um esse** 'att ha iakttagits'
térr-ī-t-us, a, um esse 'att ha skrämts'
mis-s-us, a, um esse 'att ha sänts'
finī-t-us, a, um esse 'att ha avslutats'

*Futurum infinitiv aktivum**

- 1:a konj. **observa-tūrus, a, um esse** 'att skola iaktta'
2:a konj. **terr-i-tūrus, a, um esse** 'att skola skrämma'
3:a konj. **mis-sūrus, a, um esse** 'att skola sända'
4:a konj. **fini-tūrus, a, um esse** 'att skola avsluta'

*Futurum passivum infinitiv mycket ovanlig

18 Ackusativ med infinitiv

Satsförkortningen ackusativ med infinitiv förekommer även i svenskan: 'Jag hör dig sjunga', som är en förkortning av 'Jag hör att du sjunger'. Ackusativ med infinitiv möter i latinet 1) efter sägeverb, 2) efter förnimmelseverb, 3) efter känsloverb och 4) efter vissa viljeverb.

Satsförkortningen ackusativ med infinitiv förekommer oftare i latinet än i svenskan och går inte alltid att översätta med svensk ackusativ med infinitiv. Man får då återge den med en svensk att-sats, varvid den latinska ackusativen blir subjekt och den latinska infinitiven predikat. Tempus i den svenska att-satsen beror av a) det styrande verbets tempus (*pres. el. imperf./perf.*), b) infinitivens tempus.

Puto *me recte agere*.

Jag anser att jag handlar rätt.

Putāvi *me recte agere*

Jag ansåg att jag handlade rätt.

Puto *me recte egisse*.

Jag anser att jag har handlat rätt.

Putāvi *me recte egisse*.

Jag ansåg att jag hade handlat rätt.

Spero *me recte actūrum esse*.

Jag hoppas att jag ska handla rätt.

Sperāvi *me recte actūrum esse*.

Jag hoppades att jag skulle handla rätt.

Infinitiverna kan också vara passiva:

Dicunt <i>epistūlas</i> Romam <i>mitti</i> .	De säger att breven sänds till Rom.
Dixērunt <i>epistūlas</i> Romam <i>mitti</i> .	De sade att breven sändes till Rom.
Dicunt <i>epistūlas</i> Romam <i>missas esse</i> .	De säger att breven har sänts till Rom.
Dixērunt <i>epistūlas</i> Romam <i>missas esse</i> .	De sade att breven hade sänts till Rom.

Anmärkning:

Efter viljeverb översätts latinsk presens infinitiv antingen med infinitivuttryck eller med att-sats och det modala hjälp verbet 'ska/skulle': *Iubet te venīre*. Han befäller dig att komma/att du ska komma. *Iussit te venīre*. Han befälde dig att komma/att du skulle komma.

19 Latinskt presens particip som förenat particip

I latinet bildas presens particip genom att suffixet *-nt* läggs till presensstammen (i 3:e och 4:e konj. *-ent*). Till detta suffix (*e*)*nt* läggs i nominativ singularis *-s* och genom assimilation faller sedan *t* före *s* (jfr *sapiens* ur *sapiēnt-s, i genitiv *sapiēnt-is*, dativ *sapiēnt-i*). Presens particip böjs som adjektiv efter 3:e deklinationen (i satsförkortningen fristående ablativ har presens particip dock inte *-i* utan *-e* i ablativ singularis).

Presens particip som förenat particip finns i svenskan: 'Visslande gick Marcus vägen fram'. Det svenska participet låter sig lätt utvecklas till en bisats: 'Medan Marcus visslade, gick han vägen fram'.

Ett presens particip är en verbform i aktivum och betecknar en samtidig handling. Ett presens particip på latin kan återges på olika sätt:

- a) Participkonstruktionen behålls.
- b) Presensparticipet återges med en relativ bisats eller en konjunktionsbisats, inledd med 'medan', 'då' men också 'eftersom', 'om' eller 'fastän'.

Här ett tillämpningsexempel från fabeln om Vargen och lammet:
Lupus causam iurgii quaerens dixit:

lupus , i M varg	a) Sökande orsak till gräl sade vargen:
iurgium , i N gräl	b) Vargen, som sökte orsak till gräl,
quaero , quaesīvi ,	sade: /Eftersom vargen sökte orsak till
quaesītum 3 söka	gräl, sade den:

20 Latinskt perfekt particip som förenat particip

Perfekt particip som attributivt particip finns även i svenskan: 'Gripen av polisen sökte mannen smita'. Ett svenskt perfekt particip låter sig utvecklas till en sats: '*Sedan mannen hade gripits av polisen, sökte han smita.*' Perfekt particip är **en passiv verbform** och betecknar **en föregående handling**. Ett latinskt perfekt particip kan översättas på olika sätt:

- Participkonstruktionen behålls.
- Perfektparticipet återges med en relativ bisats eller en konjunktionsbisats, vanligen inledd med 'sedan' men också 'eftersom', 'om' eller 'fastän'.
- Participkonstruktionen återges med ett svenskt prepositionsuttryck.
- Man kan också vid översättningen till svenska upplösa den latinska satsförkortningen till en egen sats och samordna denna med den latinska huvudsatsens predikat.

Här tillämpningsexempel från fabeln om Vargen och lammet:

Agnus verbis perterritus respondit:

agnus, i M lamm verbum, i N ord perterreo, perterrui, perterritum 2 förskräcka respondeo, respondi, responsum 2 svara	a) Förskräckt av orden svarade lammet: b) Lammet, som hade förskräckts av orden, svarade: /Eftersom lammet hade förskräckts av orden, svarade det: d) Lammet förskräcktes av orden och svarade:
--	---

Lupus agnum correptum laceravit.

corripio, corripui, correptum 3 gripa lácero 1 sönderslita	a) Vargen slet sönder det gripna lammet. b) Vargen slet sönder lammet, som hade gripits./Sedan lammet gripits (av vargen) slet vargen sönder det. c) Efter gripandet av lammet slet vargen sönder det. d) Vargen grep lammet och slet sönder det.
---	--

21 Fristående ablativ (ablativus absolutus)

Latinets satsförkortning fristående ablativ (ablativus absolutus) har sin svenska motsvarighet i vissa fristående satsförkortningar:

<i>Frakten inräknad</i> , kostar boken 300 kr.	Sedan frakten räknats in, kostar boken 300 kr.
Hon gjorde detta, <i>mig ovetande</i> .	Hon gjorde detta utan att jag visste om det.

En fristående ablativ i latinet består mestadels av ett **substantiv** (eller pronomen) **och** ett presens eller perfekt **particip** (eller adjektiv eller substantiv med underförstådd form av *esse* 'vara'), **båda i ablativ**.

En fristående ablativ kan upplösas och återges med en svensk bisats. Det latinska substantivet (eller pronominet) i ablativ kommer då att bli subjekt och det latinska participet i ablativ att bli predikat i den svenska bisatsen. Den svenska bisatsen inleds ofta med **medan** när predikatsdelen är ett **latinskt presens particip** (detta particip uttrycker samtidig handling) eller med **sedan** när predikatsdelen är ett **latinskt perfekt particip** (detta particip uttrycker föregående handling och är en passiv form, om verbet inte är ett deponens).

En ablativus absolutus kan också återges med ett svenskt prepositionsuttryck. Man kan vidare vid översättningen upplösa den latinska satsförkortningen och i svenskan återge den med en samordnad sats (*det andra exemplet nedan*):

Marco rogante <i>hoc feci.</i>	(‘Då Marcus bad’=) På Marcus bön gjorde jag detta.
Galli Romanis proelio victis <i>ad urbem contenderunt.</i>	Gallerna besegrade romarna i striden och skyndade mot staden.
Epistula lecta <i>Marcus laetus fuit.</i>	(‘Sedan brevet lästs’=) Sedan Marcus läst brevet, blev han glad.
Cicerōne consule * etc.	(‘Då Cicero var konsul’=) ‘Under Ciceros konsulat’...
Patre inscio * etc.	(‘Då fadern var ovetande’) ‘Utan faderns vetskap’ ...

* med underförstådd form av 'vara'

22 Gerundium

På latin kan en infinitiv stå som subjekt (*Navigare necesse est*) och objekt (*Navigare amo*) men inte stå i genitiv, dativ, ablativ eller i akkusativ efter preposition. I sådana situationer ersätts infinitiven av *gerundium*, ett verbalsubstantiv i neutrum bildat genom att *-nd* läggs till verbstammen (i 3:e och 4:e konjugationen inskjuts ett *e* före *nd*). Det böjs som en neutral *o*-stam.

Ars scribendi (<i>gen.</i>)	Konsten att skriva = Skrivandet-s konst
Docendo (<i>abl.</i>) discimus.	Genom att undervisa lär vi (oss själva).
Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo (<i>abl.</i>).	Droppen urholkar stenen inte genom sin kraft utan genom att ofta falla.
Ars legendi (<i>gen.</i>) libros	Konsten att läsa böcker

23 Gerundivum

Gerundivum bildas genom att *-nd* läggs till verbstammen (i 3:e och 4:e konjugationen inskjuts ett *e* före *nd*). Gerundivum är en adjektivisk form med böjningsändelserna *-us*, *-a*, *-um*. Det har som regel betydelsen av *ett passivt futurum particip som uttrycker nödvändighet*. Latinska gerundivformer möter i svenska lånord: *examinand* = 'en som bör provas, *legend* = 'något som bör läsas'.

A. Gerundivum som *adjektivattribut* har betydelsen 'som bör göras':

liber legendus	en bok som bör läsas, en läsvärd bok
Amanda	hon som bör älskas, den 'älskansvärda'
dividendum	det som bör delas, dvs. dividend

B. Gerundivum som *predikatsfyllnad vid esse* har också betydelsen 'som bör (ska/måste) göras', s.k. passiv omskrivande konjugation.

Epistula scribenda est.	Brevet bör skrivas.
Epistula mihi (agentens dativ) scribenda erat.	Brevet borde skrivas av mig = Jag borde skriva brevet.
Hoc observandum est.	Detta bör observeras.
Pacta sunt servanda.	Överenskommelser bör hållas.
Praeterea censeo Carthaginem esse delendam.	För övrigt anser jag att Kartago bör förstöras. (Cato d. ä)

C. Ibland står gerundivum som adjektivattribut till ett substantiv:

Libris legendis discimus.	Genom att läsa böcker lär vi oss.
----------------------------------	-----------------------------------

24 Några latinska prefix (obs! assimilationerna)

ab- (abs-, a-) <i>av-, bort-, från-</i>	<i>abdikera</i> avsäga sig, <i>abstinens</i> avhållsamhet, <i>aversion</i> (eg. bortvändning) motvilja
ad- (ac-, an-, at-, as-) <i>till-</i>	<i>addera</i> tillägga, <i>acklamation</i> tillrop (ja), <i>annektera</i> tillägna sig, <i>attrahera</i> tilldraga, <i>assimilera</i> tillikna
ante- <i>före, framför</i>	<i>antecipera</i> ta ut i förväg, föregripa
con- (com-, col-) co- (före vokal) <i>sam(man)-, med-, (i)hop</i>	<i>kontrahera</i> sammandra, <i>komponera</i> samman- sätta, <i>kollaboratör</i> samarbetsman, <i>kooperation</i> samarbete, <i>coalition</i> sammanväxning, -slutning
de- <i>från, ned-, av-</i>	<i>deportera</i> bortföra, <i>deponera</i> nedlägga (i förvar), <i>demilitarisera</i> avmilitarisera
dis- (dif-) <i>isär-, bort-, o-</i>	<i>distrahera</i> dra åt olika håll, <i>dissekera</i> (eg. skära isär) sönderdela, <i>differens</i> särskilnad, <i>dissonans</i>
ex/e <i>ut-, avgången</i>	<i>exportera</i> föra ut, <i>extrahera</i> dra ut, <i>expansion</i> utvidgning, <i>evakuera</i> utrymma, <i>expresident</i>
in- (im-) <i>i, in i</i>	<i>invadera</i> marschera in, <i>inkludera</i> (eg. inneslu- ta), <i>influens</i> inflytande, <i>importera</i> bära in
in- (im-, il-, ir-) <i>o- (=negation)</i>	<i>inkonsekvent</i> inte följdriktig, <i>impopulär</i> inte populär, <i>illegal</i> olaglig, <i>irrationell</i> oförnuftig
inter- <i>mellan-</i>	<i>internationell</i> mellanfolklig, <i>intervenera</i> komma emellan, <i>ingripa</i> , <i>intervall</i> mellanrum
ob- (op-, of-) <i>mot-, mitt emot</i>	<i>obstruera</i> göra motstånd, <i>opponera</i> (sig) mot- sätta sig, <i>offerera</i> (eg. bära fram emot) erbjuda
post- <i>efter-</i>	<i>postludium</i> <i>efterspel</i> , <i>postglacial</i> <i>efter istiden</i>
prae- <i>före, framför-, för-</i>	<i>preposition</i> eg. framförställning, <i>prefix</i> förstavelse, <i>predestinerad</i> förutbestämd
pro- <i>fram(åt)-</i>	<i>progressiv</i> framåtsträvande, <i>producera</i> fram- bringa, <i>propeller</i> framdrivare
re- <i>tillbaka-, åter-, på nytt</i>	<i>reaktion</i> återverkan, <i>revidera</i> åter se igenom, <i>reparera</i> återställa, <i>reformera</i> forma på nytt
se- <i>isär-, bort-</i>	<i>selektiv</i> (eg. särskiljande), <i>sekret</i> avskild, hemlig
sub- (suc-, suf-) <i>under-, undan, bort-, efter-</i>	<i>subvention</i> understöd, <i>subtrahera</i> bortdraga, <i>substituera</i> sätta i stället, ersätta, <i>successiv</i> efter- följande, <i>suffix</i> (eg. efterfästad) slutstavelse
trans- <i>över-, på andra sidan, om-</i>	<i>transportera</i> bära över, <i>transatlantisk</i> , <i>transfor- mera</i> omforma, <i>transplantera</i> omplantera

F A C I T

Tillbaka

Sidan 6 Manu scriptum (Tillbaka)

Skrivet för hand. Frukten är stor. Jag älskar fruktens smak. Det behagar senaten att göra detta. Jag plockar en frukt. Jag plockar frukter. Med egen hand. Frukterna är stora. Trädgårdarna är rika på frukter. Frukternas smaker är olika. För frukterna är (=Frukterna har) många färger.

Sidan 7 Minister in spe (Tillbaka)

Minister i förhoppning. Före middagen (förkortas *a. m.*). Efter middagen (förkortas *p. m.*). Staten. Genom saker. Sakregister. Var hälsat, kors, vårt enda hopp (*Venantius Fortunatus*). Till bekräftelse. Ur evighetens synvinkel. Ingen dag utan ett streck (*målaren Apelles*). Ta vara på dagen (*Horatius*)!

Bayeuxtapeten. Slaget vid Hastings år 1066

(Tillbaka)

Sidan 8 Kung Edvard sänder sin svåger, jarl Harald, som sändebud till Normandie.

Där rider Harald, anglernas jarl, och hans följeslagare till Bosham. Här seglade Harald på havet och kom för segel fyllda av vind till greve Widos land. Här grep Wido Harald och förde honom till Beaurain och höll honom där. Här talar Harald och Wido med varandra. Här kom budbäraren till hertig Vilhelm. Där kom hertig Vilhelms budbärare till Wido. Här förde Wido Harald till Vilhelm, normanernas hertig. Här kommer hertig Vilhelm med Harald till sitt palats.

Sidan 11 Vilhelm tar med Harald på ett krigståg mot grannen greve Conan. Harald återvänder till England. Edvards död. Haralds kröning

(Tillbaka)

Här kommer hertig Vilhelm och hans armé till Mont-Saint-Michel. Och här gick de över floden Cuesnon. Här drog jarl Harald upp dem ur sanden. Och de kom till Dol, och Conan

vände i flykt. Här kämpar hertig Vilhelms soldater mot invånarna i Dinan, och Conan sträckte fram nycklarna. Här gav Vilhelm (normandiska) vapen åt Harald. Här kommer Vilhelm till Bayeux. Där svor Harald en ed till hertig Vilhelm. Här vände jarl Harald hem till England. Och han kom till kung Edvard. Här talar kung Edvard i sängen med sina förtrogna. Och här dog han. Här bärs kung Edvards kropp till aposteln Sankt Petrus kyrka. Här gav de Harald kungakronan. Här tronar Harald, engelsmännens kung. De förundrar sig över stjärnan.

Sidan 13 Vilhelm bygger en flotta och seglar till England.

(Tillbaka)

Här kom ett engelskt skepp till hertig Vilhelms land. Här gav hertig Vilhelm order om att bygga skepp. Här drar de skeppen till havet. Dessa bär vapen till skeppen. Och här drar de en kärra med vin och vapen. Här for hertig Vilhelm på ett stort skepp över havet och kom till Pevensey. Här går hästarna i land och här har soldaterna skyndat sig till Hastings för att röva proviant. Här kokas kött. Och här serverade tjänarna. Och här åt de frukost. Och här välsignar biskopen mat och dryck. Denne (dvs Robert) befälde att lägret skulle befästas/försees med vallgrav. Här meddelades det för Vilhelm om Harald. Här sätts eld på ett hus. Här begav sig soldaterna från Hastings och gick i strid mot Harald.

Sidan 15 Slaget vid Hastings

(Tillbaka)

Här frågar hertig Vilhelm Vital, om han sett Haralds här. Denne man underrättar kung Harald om hertig Vilhelms här. Här uppmanar hertig Vilhelm sina soldater att förbereda sig manligt och klokt inför striden mot engelsmännens här. Här föll Lewine och Gyrd, kung Haralds bröder. Här stupade engelsmän och fransmän samtidigt i slaget. Här uppmuntrar biskap Odo med en stav i handen sina pojkar. Här är hertig Vilhelm. Här kämpar fransmännen. Och de som var med Harald stupade. Här dödades kung Harald. Och engelsmännen vände i flykt.

Sidan 21 Latinska inkrifter (Tillbaka)

1. Till Carl von Linné
Om du söker ett monument, se dig runt omkring
2. Till Carl von Linné, den främste bland botanister
Vänner och lärjungar (reste stenen) år 1798
3. På utbildningen under ungdomen beror förväntan på hela det
övriga livet
4. Ni som här inträder behåll hoppet!

Sidan 22 Latinska inkrifter (Tillbaka)

5. Till den store Gustav Adolf
I det svenska folkets namn lät Carl XIV Johan resa
monumentet den 6 november 1832
6. Ni kommer att bli det som vi är.
Vi har en gång varit det som ni är (*gravsten*).
7. Orsakerna till olyckorna i Sverige har varit, är och kommer
att vara sex:
I Egen fördel
II Hat som inte är öppet
III Förakt för lagarna
IV Likgiltighet för det allmänna bästa
V Tanklöst gynnande av utländsk man
VI Ihållande avund mot landsmän

Sidan 23 Ur Comenius lärobok (Tillbaka)

Var hälsade, pojkar,
lär er det latinska språket, som är vackert och ståtligt!
Gud kommer att hjälpa er,
lärarna kommer att älska er,
andra kommer att berömma er.
Själva kommer ni att känna glädje!

Du kommer att äta gott, min Fabullus, hos mig ... (inledning till dikt av Catullus)
Given, och det ska givas åt eder. - Du kommer att förneka mig tre gånger.

Sidan 27 *Filiae tres* (Tillbaka)

I romarriket härskade Theodosius, en mycket mäktig kejsare som hade tre vackra döttrar. Han sade till den äldsta dottern: 'Hur mycket älskar du mig?' Och hon svarade: 'Helt visst mer än mig själv.' Fadern sade till henne: 'Jag ska därför hjälpa fram dig till stora rikedomar.' Strax gav han henne som maka till en mycket rik kung. Efter detta kom han till den andra (näst äldsta) dottern och sade till henne: 'Hur mycket älskar du mig?' Och hon svarade: 'Så mycket som mig själv.' Och kejsaren gav henne till en hertig som maka. Och efter detta kom han till den tredje (yngsta) dottern och sade till henne: 'Hur mycket älskar du mig?' Och hon svarade: 'Så mycket som du är värd, varken mer eller mindre.' Och fadern sade till henne: 'Eftersom det är på det viset, bör du inte ha en så rik make.' Och han gav henne till en greve som maka.

Sidan 28 *Filiae tres* (fortsättning) (Tillbaka)

Efter detta inträffade att kejsar Theodosius förde krig mot Egyptens kung. Och (den egyptiske) kungen fördrev kejsaren från hans rike. Kejsaren skrev ett brev förseglat med hans signetring till sin äldsta dotter – hon som hade sagt att hon älskade sin far mer än sig själv – att hon skulle hjälpa honom i hans stora nöd, eftersom han fördrivits från sitt rike. Då dottern hade läst detta brev, berättade hon först om olyckan för sin make kungen. Kungen sade: 'Det är tillbörligt att vi hjälper honom i hans stora nöd. Jag vill samla en här och jag ska gärna hjälpa honom.' Den äldsta dottern svarade: 'Det kan inte ske utan stor utgifter. Det räcker att vi beviljar honom fem riddare, som förenar sig med honom så länge som han är utanför sitt rike. Och så skedde det. Dottern skrev tillbaka till sin fader, att han inte kunde få någon annan hjälp från henne än de fem riddarna.

Sidan 29 *Filiae tres* (fortsättning) (Tillbaka)

Då kejsaren hade hört detta, blev han mycket bedrövad och sade för sig själv: 'Ve mig, hela min förhoppning var knuten till min äldsta dotter eftersom hon sade att hon älskade mig mer än

sig själv och av det skälet hjälpte jag fram henne till stor rikedom.' Han skrev omedelbart till den nästäldesta dottern – hon som sagt att hon älskade honom lika mycket som hon älskade sig själv – att hon skulle hjälpa honom i hans stora nöd. Men då hon hade hört detta, lät hon meddela sin man och rådde honom att inte medge Theodosius något annat än mat och kläder så länge han levde.

Då kejsaren hade hört detta, blev han väldigt bedrövad och sade: 'Jag har svikits av två döttrar. Nu ska jag pröva den yngsta, som sade: Jag älskar dig så mycket som du är värd.' Han tillskrev den yngsta dottern att hon skulle hjälpa honom i hans stora nöd och berättade hur systrarna svarade honom. Då den tredje dottern insett sin faders hjälplöshet, sade hon till sin make: 'Min vördnadsvärde herre, hjälp mig i denna svåra situation. Min fader har nu fördrivits från sitt ärvda rike.' Hennes man svarade henne: 'Vad vill du att jag ska göra?' Och dottern sade: 'Jag vill att du ska samla en här. Strid emot fienden tillsammans med min far.'

Sidan 30 *Filiae tres* (fortsättning) (Tillbaka)

Greven sade: 'Jag ska uppfylla din vija.' Omgående samlade han en stor här och begav sig tillsammans med kejsaren ut i kriget. Han vann seger och insatte kejsaren i hans rike. Därpå sade kejsaren: 'Välsignad vare den stund, då jag gav liv åt min yngsta dotter. Henne älskade jag mindre än de andra döttrarna men hon hjälpte mig i min stora nöd och mina andra dötter svek. På grund av detta vill jag lämna hela riket åt min tredje/yngsta dotter efter min död.

Efter faderns död blev den yngsta dottern regent.

Sidan 30 Uppgifter J (Tillbaka)

J1 *Översättning till latin:* Theodosius imperator ultimus imperii Romani erat. Duas filiarum ad divitias magnas promoverat. Theodosius de regno expulsus est. Filia tertia et vir eius ad proelium venerunt ut Theodosium adjuvarent. Duae aliae sorores patrem deseruerant.

Sidan 30 Uppgifter J (fortsättning)

J2 Temat och betydelsen är: a) *diligō* dilexi, dilectum, diligēre 3 älska b) *promoveo*, promōvi, promōtum, promovēre 2 föra fram c) *trado*, tradīdi, traditum, tradēre 3 överlämna d) *debeo*, debui, debitum, debēre 2 vara skyldig, böra e) *succurro*, succurri, succursum, succurrēre 3 hjälpa f) *colligo*, collēgi, collectum, colligēre 3 samla g) *concedo*, concessi, concessum, concedēre 3 vika, gå h) *abeo*, abii, abitum, abire 3 gå bort i) *relinquo*, reliqui, relictum, relinquere 3 lämna j) *decerno*, decrēvi, decrētum, decernere 3 besluta

Sidan 32 Quae est veritas? (Tillbaka)

Det var en gång en riddare, som misstänkte sin hustru för att älska en annan man mer än honom själv). Ofta sökte han få veta av/frågade han sin hustru, om det var sant som han anade i sitt sinne. Men hon förnekade det, i det att hon sade att hon älskade ingen annan så mycket som sin man. Men riddaren trodde inte på hennes ord. Han gick till en erfaren prästman och bad att denne beträffande denna sak för honom skulle ta reda på sanningen.

Prästmannen sa: 'Det kan jag inte, om jag inte får se din hustru'. Riddaren sade till honom: 'Jag ber dig att du idag ska äta en bit mat med mig och jag kommer att placera dig vid bordet invid min hustru, för att du ska få kännedom om/lära känna henne. Prästmannen gick med på det och kom till riddarens hus. Han placerades vid hustrun. Sedan måltiden avslutats började prästmannen ha enkilda samtal med/samtala enskilt med riddarens hustru om olika saker. Han höll hustruns hand och kände hennes puls. Därefter lät han talet falla på den man, beträffande vilken hon var misstänkt (som hon misstänktes älska). Och pulsen började strax (röras=) slå snabbt till följd av hennes stora glädje, så länge talet var om denne man. När prästmannen märkt detta, lät han talet falla på hennes make. Strax avtog hennes puls i fråga om snabbhet. [Strax slog hennes puls inte lika snabbt.] Av detta förstod prästmannen att hustrun älskade mer den andre mannen än sin egen make.

Sidan 34 Den stackars svanen (Tillbaka)

En gång simmade jag på sjöarna, en gång var jag vacker, då jag var svan. Stackare, stackare, nu svart och hårt bränd.	Kocken vrider mig fram och åter, elden bränner mig hårt, kyparen serverar mig nu. Stackare, stackare, nu svart och hårt bränd.	Nu ligger jag på ett fat och kan inte flyga, jag ser krossande tänder... Stackare, stackare, nu svart och hårt bränd.
---	--	---

Sidan 35 När vi är på krogen (stroferna 1 och 2) (Tillbaka)

När vi är på krogen,
bryr vi oss inte om vad som är gravens mull,
utan skyndar till tärningsspelet,
som vi alltid svettas över.
Vad som sker på krogen,
där penningen är munskänk
är det nödvändigt att undersöka.
Men vad jag säger må nu höras!

Somliga spelar tärning, somliga dricker,
andra uppför sig liderligt.
Men bland dem som dröjer sig vid spelet,
förlorar somliga skjortan,
andra kläder sig där,
andra gör bot i säck och aska.
Där fruktar ingen döden
utan de kastar lott om vinet!

Sidan 36 Den barmhärtige samariten (Tillbaka)

En man var på väg från Jerusalem ner till Jeriko och råkade ut
för rövare, som även plundrade honom. De slog honom och
gick sedan därifrån efter att ha lämnat honom halvdöd. Och det
hände att en präst for på samma väg. När han sett mannen gick
han förbi. När en levit var nära platsen och såg mannen, gick
även han på samma sätt förbi. Men en samarit på resa (som
gjorde en resa) närmade sig mannen; och vid åsynen av honom
greps han av medlidande. Han gick fram och i det att han

hällde olja och vin på hans sår förband han dem. Han satte mannen på sin åsna, förde honom till ett värdshus och skötte om honom. Nästa dag tog han fram två denarer och gav åt värden och sade: 'Sköt om honom och vad helst som du ytterligare kostar på honom, så ska jag ge dig det åter, när jag vänder tillbaka'. Vem av dessa tre synes dig ha varit nästa till den som råkade ut för rövare? Och den laglärde sade: 'Den som visade honom barmhärtighet'. Och Jesus sade till honom: 'Gå och gör på samma sätt!'

Sidan 40 Avslutande uppgifter för STEG III (Tillbaka)

- 1 I plur. nom. mask. får participen följande form: *facientes, videntes, appropriantes, infundentes, imponentes*
- 2 De fem första formerna av perfekt indikativ som möter i liknelsen är: *incidit, despoliaverunt, abierunt, accidit, praeteriit*
- 3 Komparationen av adjektiven blir
 - a) *felix; felicior, felicius; felicissimus, a, um*
 - b) *bonus, a, um; melior, melius; optimus, a, um*
 - c) *malus, a, um; peior, peius; pessimus, a, um*
 - d) *opulentus, a, um; opulentior, opulentius; opulentissimus, a, um*
- 4 Nom. *haec manus dextra* 'den här högra handen' böjs i singularis:

Gen. <i>huius manus dextrae</i>	Dat. <i>huic manui dextrae</i>
Ack. <i>hanc manum dextram</i>	Abl. <i>hac manu dextra</i>
- 5 På latin heter a) vår: *ver, veris* N b) sommar: *aestas, aestatis* F
 c) höst: *autumnus, i* M d) vinter: *hiems, hiemis* F
 e) våradonis: *Adonis vernalis* f) sommarvete: *Triticum aestivum*
 g) höstfibbla: *Leontodon autumnalis* h) vintergäck: *Eranthis hiemalis*
- 6 På latin heter färgadjektivet för

a) vit: <i>albus, a, um/ candidus, a, um</i>	b) röd: <i>ruber, rubra, rubrum</i>
c) blå: <i>cyanus, a, um</i>	d) grön: <i>viridis, e</i>
e) blodröd: <i>sanguineus, a, um</i>	
- 7 Vilken av inskrifterna i detta Steg har Du funnit mest intressant?

- 8 Översättning: a) *Far säger att Petra är lång.*
 b) *Mor säger att Olivia har varit sjuk.*
 c) *Far säger att Maria kommer att bli glad över gåvan.*
- 9 Översättning: a) *Mor sade att Marcus nu var frisk.*
 b) *Far sade att Petrus hade varit sjuk.*
 c) *Mor sade att Marcus skulle bli glad över gåvan.*
- 10 Översättning: a) *Tjuvarna flydde utan att någon människa såg det*
 b) *Sedan Petrus köpt hästen red han mycket.*
- 11 Böj *volo* 'jag vill' i presens indikativ och presens konjunktiv samt futurum (kontrollera rätta svaren i Minigrammatiken punkt 13)!
- 12 Följande svenska substantiv (liten bokstav) korresponderar med bifogade verb (STOR BOKSTAV), nämligen
 a) remiss: REMITTERA *remitto, remisi remissum* 3 --- b) deposition: DEPONERA *depono, deposui, depositum* 3 --- c) subtraktion: SUBTRAHERA *súbrabo, subtraxi, subtractum* 3 --- d) invasion: INVADERA *invado, invasi, invasum* 3 --- e) direktion: DIRIGERA *dirigo, direxi, directum* 3 --- f) produktion: PRODUCERA *produco, produxi, productum* 3
 SKILLNAD: De från latinet lånade svenska verbstammarna utgår från det latinska verbets presensstam (*remittera*), de från latinet lånade svenska substantivstammarna utgår från det latinska verbets perfektparticipstam (*remiss*)!
- 13 Följande uttryck har nu satts i singularis genitiv och dativ: a) *ipsa terra* själva landet: *ipsius terrae, ipsi terrae* b) *is fons* den källan: *eius fontis, ei fonti* c) *hoc pratum* den här ängen: *huius prati, huic prato*
- 14 Identifikation av följande ordformer med angivande av numerus och kasus: a) *verbis* av *verbum*, i N 'ord' = PLUR. DAT. och ABL.
 b) *civibus* av *civis*, is M 'medborgare' = PLUR. DAT. och ABL.
 c) *domini* av *dominus*, i M herre = SING. GEN. och PLUR. NOM.
 d) *naves* av *navis*, is F 'skepp' = PLUR. NOM. och ACK.
 e) *mari* av *mare*, is N 'hav' = SING. DAT. och ABL.
 f) *maria* = PLUR. NOM. och ACK.

Alfabetisk ordlista

latin – svenska

Tillbaka

A

a (framför konsonant), **ab** (framför vokal),
abs (endast framför t, c) *prep. m. abl.* från, av
áb-eo, áb-ii, áb-ítum, ab-ire (oregelb.) gå
bort

ab-sens, sentis frånvarande, jfr eng. absent
ab-solvo, ab-solvi, ab-solūtum 3 frikänna,
förlåta, jfr absolution

ab-sórbeo, ab-sórbui, - 2 uppsluka

ab-sum, á-fui, ab-esse (oregelb.) vara borta

absurdus, a, um orimlig

ac (konjunktion, = *atque*) och

ac-cēdo, ac-cessi, ac-cessum 3 (ad+cedo
3) gå (till)

ac-cepto 1 (ad + capto 1) gå med på,
jfr acceptera

ác-cīdo, ác-cīdi, - 3 (ad + cado 3) hända,
inträffa, jfr eng. accident

ac-cípio, ac-cēpi, ac-ceptum 3B (ad +
capio 3 B) mottaga

ac-curro, ac-curri, ac-cursum 3 (ad +
curro 3) springa till mötes, skynda till

acer, acris, acre skarp, duktig

Achaía, ae F Grekland (ch = k-ljud)

actum, i N handling (perf. part.)

acústicus, a, um hörande samman med
hörseln, hörsel-

acūtus, a, um skarp

ad (*prep. m. ack.*) till, vid

ad-dūco, ad-duxi, ad-ductum 3 tillföra,
föra fram

ád-eo, ád-ii, ád-ítum, ad-ire (oregelb.)
gå till, besöka

ád-eo (adv.) så, till den grad

ad-hortor, ad-hortātus sum, ad-hortāri
deponens 1 uppmana

ad-huc (adv.) ännu, hittills

ád-īmo, ad-ēmi, ad-emptum 3 borttaga;
adimere alicui aliquid beröva någon något

ád-iūvo 1 hjälpa

ad-mīror, ad-mirātus sum, ad-mirāri
deponens 1 beundra, jfr eng. admire

ad-móneo, ad-mónui, ad-mónitum 2

påminna (*ack. m. inf.*), förmana (ut, ne)

adolescens, entis ung, även *adulescens, entis*

ad-sum, ád-fui (áf-fui), ad-esse vara

närvarande, (om tid) vara inne, nalkas

ad-vénio, ad-vēni, ad-ventum 4

anlända, komma till, jfr advent

ad-versārius, i m fiende

aedes, is F tempel, i pl. hus

aedificium, i N hus, hem, byggnad, jfr fra.
édifice

aedífico 1 (aedes + facio 3B) bygga

Aenéas, ae M (grek.) trojansk hjälte

aequālis, e jämnårig, styr dativ (= med),
jfr ekvation, eng. equal

aeque (adv. till *aequus* jämn, skälig) lika

aequus, a, um jämn, skälig

aes, aeris N koppar

aestas, -ātis F sommar

aetas, -ātis F ålder, tid (evary)

aetérnitas, -ātis F evighet

aeternus, a, um evig

áf-fěro, át-tūli, al-lātum (oregelb.;
ad+fero) bära med, medföra

af-ficio, af-fěci, af-fectum, afferre 3B (ad +
facio 3B) förse, behandla, *afficere aliquem*
cladibus tillfoga någon nederlag

af-firmo 1 (ad + firmo 1) försäkra,
eng. affirm

ager, agri M åker, fält

agnus, i M lamm

āgo, ēgi, actum 3 handla, (be)driva, göra,
(om tid) tillbringa

agricōla, ae M bonde

aio 3 (ofullst.) säga

albus, a, um vit

álěa, ae F tärning

álībi på annat ställe

aliēnus, a, um främmande, en annans

alimentum, i N näring, proviant

aliquamdiu (adv.) en stund, rätt länge

aliquot (oböjl.) några
alius, a, ud en annan, pl. andra; *alius* ...
alius en ... den andre
alter, altēra, altērum den ene ... den andre
 (av två), jfr alternativ, fra. autre
altus, a, um hög, djup, jfr altan
amābīlis, e älskvärd, älsklig
āmbūlo 1 vandra, gå, promenera,
 jfr ambulera, ambulans
amicus, i M vän
a-mitto, a-mīsi, a-misum 3 förlora
amo 1 älska
amoenus, a, um (natur)skön, vacker
amor, amōris M kärlek
amphitheātrum, i N amfiteater
 (eg. dubbelteater som bildar en ellips)
amplius, a, um (adv.) vidare, längre;
 (vid räkneord) mer än
anemōne F, grek. nom. (grek. ἄνεμος
 vind) 'vindblomma'; kallas i ty. Wind-
 röschen, i eng. ibland windflower
āngēlus, i M ängel
ānīma, ae F själ
anim-ad-vertō, anim-ad-verti, anim-ad-
versum 3 (animum+ad+vertō 3
 eg. vända sinnet till) märka, observera
ānīmal, ālis N djur
animālis, e djur-
ānīmus, i M sinne, själ
anniversārius, a, um årlig (*annus, i* M år)
ān-nōto 1 (ad + noto 1) anteckna
annus, i M år, jfr fra. année
1. ante (adv.) tidigare, förut
2. ante (prep. m. ack.) före, framför
ante-cēdo, ante-cessi, ante-cessum 3 gå
 före
ānūlus, i M (signet)ring
apērio, apēruī, apertum 4 öppna, jfr fra.
 apéritif och ouvrir
aper, apri M vildsvin
apertus, a, um öppen
Apollo, Apóllinis Apollon
ap-páreo, ap-páruī, - 2 visa sig
áp-páro 1 (ad + paro 1) anordna,
 iordningställa, jfr apparat
appello 1 kalla, jfr fra. appeller
ap-pōno, ap-pósui, ap-pósītum 3 (ad +
 pono) sätta fram, servera

ap-porto 1 (ad + porto 1) bära fram,
 medföra
ap-prehendo, ap-prehendi, ap-prehensum
 3 (ad + prehendo 3) gripa tag i, fatta
áp-prōbo 1 godkänna
ap-propinquo 1 (ad + propinquus) närma
 sig, följs av dat.
apricus, a, um solig
aptus, a, um lämplig, passande
apud (prep. m. ack.) hos, vid
aqua, ae F vatten, jfr fra. eau, sv. akvarium,
 akvavit (<aqua vitae)
áquīla, ae F örn
ara, ae F altare
arbor, árbōris F träd
archiepiscopus, i M (grek.) ärkebiskop
arcus, us M båge, jfr arkad
árdeo, arsi, arsum 2 brinna
ardor, -ōris M hetta
argéntēus, a, um (*argentum, i* silver) av
 silver
argentum, i N silver, jfr Argentina, fra.
 argent
árguo, árgui, - 3 bevisa, anklaga
arma, ōrum N (plurale tantum) redskap,
 vapen, jfr armé
armātus, a, um beväpnad
ar-rípīo, ar-rípui, ar-reptum 3B (ad + rapio
 3B) gripa tag i
ars, artis F konst, jfr eng. art
ártifex, fīcis M (artem + facere) konstnär
arx, arcis F borg
a-scendo, a-scendi, a-scensum 3 (ad +
 scando 3) gå upp i, bestiga
ásīnus, i M åsna
Asia, ae F Mindre Asien
asper, áspēra, áspērum sträv, svår, hård
a-spício, a-spexi, a-spectum 3B (ad +
 specio) se, blicka mot
as-sócio 1 (ad + socius) ansluta, förena
as-sum, áf-fui, ad-esse (ad + sum) vara
 tillstädes, vara inne, nalkas
astrum, i N stjärna
at (konjunktion) men
athlēta, ae M kämpe, idrottsman
atque (konjunktion, = *ac*) och
atrium, i N sal, förmak, förgård
atrócīter (adv. till *atrox*) grymt

atrox, atrōcis grym
atrophía, ae F (grek.) näringsbrist
attentus, a, um uppmärksam, jfr eng. attention
at-tribūo, at-tribui, at-tribūtum 3 tilldela, ge, jfr attribut
auctōritas, ātis F myndighet, inflytande, råd, rekommendation, anseende, auktoritet
audax, ācis djärv
augeo, auxi, auctum 2 öka, utsträcka
augustus, a, um vördnadsvärd, augusteisk, kejsarlig
aúrēus, a, um (aurum, i guld) av guld
aurum, i N guld
auspiciūm, i N förebud
aut (konjunktion) eller, *aut ... aut* antingen ... eller
autem (konjunktion) men, däremot, och
autumnus, i M höst
auxiliūm, i N hjälp, jfr auxiliary verbs; *auxiliūm ferre* lämna hjälp
avārus, a, um girig
ave (imperativ) var hälsad
avis, avis F fågel
avūncūlus, i m. morbror, jfr onkel, eng. uncle, fr. oncle

B

bácūlum, i N käpp, stav, äv. **bacūlus, i** M
bacillus, i M (diminutiv) liten stav, jfr bacill
bál(i)neum, i N bad
basílica, ae F offentlig byggnad, basilika
basio 1 kyssa
beātus, a, um lycklig, salig, helig (senlat.)
bellum, i N krig, jfr rebell
bellus, a, um vacker
bēnē (adv. till *bonus*) väl, bra, rätt, jfr eng. benefit, benevolent
bēnē-dīco, bene-dixi, bene-dictum 3 välsigna
bēnēdictus, a, um välsignad, jfr Bengt
benignus, a, um välvillig, vänlig, nådig
bestia, ae F vilddjur
bibliothēca, ae F (grek.) bibliotek; eg. 'bokupplag'
bībo, bībi, - 3 dricka, fra. boire
bonus, a, um god

boreālis, e nordlig
botānicus, i M botanist
bracchium, i N arm
brēvi (adv.) inom kort, snart
brēvis, e kort, jfr brev, eng. abbreviate
Britannia, ae F Britannien
Burānus, a, um från Benedictbeuern

C

cādo, cēcīdi, - 3 falla, stupa
caecus, a, um blind
caedes, is F mord
caedo, cecīdi, caesum 3 fälla, döda
caelum, i N himmel, obs. pl. *caeli, orum*
cālāmus, i M penna
calceamentum, i N sko
cálīga, ae F stövel
campāna, ae F klocka
Campania, ae F Kampanien, landskape söder om Latium
campānūla, ae, F (diminutiv av campāna) liten klocka
campus, i M fält, slätt, jfr kampera, fra. champ
cancer, cri M kræfta
candelābrum, i N (sjuarmad) ljusstake
cándīdus, a, um vit
canīnus, a, um (canis, is) hund-; *víola canina* ängsviol, *rosa canina* nypon
canis, is M F hund, jfr Kanarieöarna
cāno, cēcīni, cantum 3 sjunga, jfr kantor
canto 1 (frekventativt verb av perf. part. stammen till *cano* 3) sjunga
capax, ācis (*capio* 3B rymma) rymlig
cāpio, cēpi, captum 3B taga, rymma
Capitolīnus, a, um kapitolinsk, adj. till Capitolium
cāpsūla, ae F liten behållare, kapsel
captus, a, um (perf. part. av *capio* 3B) tagen, erövrad
caput, cápītis N huvud, topp
cāritas, ātis F (*carus* kär) kärlek, givmildhet
caro, carnis F kött, jfr inkarnation, fra. chair, sp. chili con carne; *caro omnis* 'allt skapat'
carus, a, um kär, dyrbar
casa, ae F koja, stuga, gård
cāsēus, i F ost, jfr ty. Käse, eng. cheese
Castor, Cástōris Castor, Iupiters son

cāsus, us M fall, olycka, jfr eng. case, fra. cas	codex, códicis M bok
catēna, ae F kedja	coepi, coepisse (finns endast i perfekt stammens former) jag har börjat, började
Cato, ōnis M egennamn	cógīto 1 tänka
caupo, ōnis M krögare, handlande, värdshusvärd, jfr köpa, ty. kaufen	cog-nosco, cog-nōvi, cóg-nītum 3 lära känna
1. causa, ae F orsak, anledning	cogo, coēgi, coáctum 3 samla, tvinga
2. causa (m. gen.) för ... skull, <i>honoris causa</i> för hederns skull	collēga, ae M kollega
cáveo, cāvi, cautum 2 akta sig	cól-ligo, col-lēgi, col-lectum 3 (con+lego 3) plocka samman, samla, jfr kollekt
cavum, i N hål	collis, is M kulle
célēber, célēbris, célēbre berömd	cól-lōco 1 (con + loco 1) placera, jfr locus, i
celer, célēris, célēre snabb	col-lóquium, i N samtal
celo 1 dölja	cól-lōquor, col-locūtus sum, cól-lōqui <i>deponens</i> 3 samtala
cena, ae F middag, måltid, fest	collum, i N hals; <i>cadere super collum alicuius</i> falla om någons hals, omfamna någon
ceno 1 äta (middag)	colo, colui, cultum 3 odla, dyrka
cénseo, censui, censum 2 anse, värdera	color, ōris M färg, jfr fra. couleur, kolorera
cerebrōsus, a, um (<i>cerebrum, i</i> hjärna) hetlevrad, hetsig	columna, ae F kolonn, jfr kolumn
cérēbrum, i N hjärna, jfr cerebral	cóm-ēdo, com-ēdi, com-ēsum 3 äta (tillsammans)
certe (adv. till <i>certus</i>) säkert, helt visst	comes, cómitis M följeslagare, greve, jfr eng. count, fra. comte
certo 1 tävla	comitium, ii N Comitium; <i>comitia tributa</i> pl. komitier, församling av folket i tribus, folkförsamling
certus, a, um säker	cómmōdum, i N fördel
cétērus, a, um övrig	com-móveo, com-mōvi, com-mōtum (con+moveo 2) 2 röra, sätta igång, jfr motor, motion
chorda, ae F sträng	commūnis, e gemensam
chorus, i M (grek.) kör, dans	cóm-pāro 1 (ut)rusta
cibus, i M livsmedel, mat, måltid	com-pélo, cóm-pūli, com-pulsum 3 driva (tillsammans)
cinis, cínēris M aska, stoft (efter avliden)	cóm-pleo, com-plēvi, com-plētum 2 fylla, uppfylla, jfr komplement
circensis, e (cirkus) hörande till cirkus <i>circenses</i> = <i>ludi circenses</i> skådespel	com-prehendo, com-prehendi, com-prehensum 3 fatta, gripa, jfr fra. comprendre
circum (prep. m. ack.) omkring	con-cēdo, con-cessi, con-cessum 3 medge, bevilja, jfr koncession
circúm-do, circúm-dēdi, circúm-dātum 1 omgiva, omringa, belägra	con-córdia, ae F endräkt, jfr <i>cor, cordis</i> N hjärta, eng. cordial
circum-fúlgeo, circum-fulsi, - 2 kringstråla	condício, ōnis F villkor, avtal
circum-sisto, circúm-stēti, - 3 ställa sig omkring, omringa	condítio, ōnis F, se <i>condicio</i>
cito (adv.) snabbt, fort	confessio, ōnis F bekännelse
civilis, e (<i>civis</i> medborgare) medborgerlig, inbördes- (<i>bellum civile</i>), jfr civil	
civis, is M F medborgare	
cívitas, ātis F samhälle, stat, stad, jfr eng. city	
clades, is F nederlag	
clamo 1 ropa, jfr exclamation, exclaim	
clárītas, tātis F klarhet	
clarus, a, um berömd	
classis, is F flotta	
clavícūla, ae F nyckelben	
clavis, is F nyckel	
clérīcus, i M. präst, klerk	

con-ficio, con-fēci, con-fectum 3B (facio 3B) tillverka, fullborda, avsluta, jfr konfektion
con-fugio, con-fūgi, con-fūgitum 3B fly, jfr centrifug
con-iūro 1 sammansvära
cón-iunx, cóniūgis F hustru
con-iuratio, ōnis F sammansvärjning
conor, conātus sum, conāri deponens 1 försöka
con-scendo, con-scendi, con-scensum 3 (con + scando 3) bestiga, gå ombord
con-sentio, con-sensi, con-sensum 4 samtycka
con-sīdo, con-sēdi, con-sessum 3 slå sig ned
consilio 1 råda, jfr lat. *consilium*, i råd, fra. conseil, jfr konselj
consilium, i N råd, plan
con-sisto, cón-stīti, - 3 stanna, göra halt
con-spīro 1 bilda en komplott, jfr konspiration
con-spício, con-spexi, con-spectum 3B se, upptäcka, jfr eng. conspicuous
con-stítuo, con-stítui, con-stitūtum 3 ställa samman, bringa i ordning, reglera, besluta, jfr konstitution
consuetūdo, dñis F vana
consul, ūlis M konsul
consulātus, us M konsulsämbete
consulto 1 rådfråga
con-sūmo, con-sumpsi, con-sumptum 3 förtära, äta upp
con-tendo, con-tendi, con-tentum 3 anstränga sig, sträva, försöka
con-tíneo, con-tínui, con-tentum 2 innehålla, rymma, hålla kvar, jfr sv. kontinent, eng. contain
con-tíngo, cón-tīgi, con-tactum 3 (con + tango 3) röra
contra (prep. m. ack.) mot
convallária, ae (*vallis, is* F dal) 'dalväxande växt', substantiverat adj. i fem.
con-vénio, con-vēni, con-ventum 4 komma samman, samlas
con-vertō, con-verti, con-versum 3 vända
convīva, ae M gäst

coquus, i M. kock
cor, cordis N hjärta, jfr fra. cordial
coram (prep. m. abl.) inför
corōna, ae F krans
corōno 1 bekransa
corpus, córpōris N kropp
cor-rípīo, cor-rípui, cor-reptum 3B (con + rapio 3B) gripa tag i
cor-rumpo, cor-rūpi, cor-ruptum 3 fördärva, förstöra
cór-rūo, cór-rūi, - 3 (con+ruo 3) störta samman, jfr korruption
cottidie dagligen
cras i morgon
creatūra, ae F (creo 1 skapa) skapelse
credo, crédīdi, crēdītum 3 tro, följs av dat.
cremo 1 bränna, jfr krematorium
creo 1 skapa, välja
cresco, crēvi, crētum 3 växa (upp)
crudēlis, e grym, jfr eng. cruel
crux, crucis F kors, korsfästelse
cubicūlum, i N sovrum, litet rum
cúlex, ícis M mygga
culpa, ae F skuld; *culpa* abl. = av skuld
1. cum (prep. m. abl.) tillsammans med
2. cum (tidskonjunktion) när
cunctor, cunctātus sum, cunctāri deponens 1 dröja
cunctus, a, um all, hel; *cuncti, ae, a* samtliga, alla
cúpīdus, a, um ivrig
cúpīo, cupīvi, cupītum 3B önska
Cupīdo, ídñis M kärleksguden Amor
cuprum, i N koppar
cur varför
cura, ae F bekymmer, omsorg; *curam alicuius rei gerere* ha omsorg om ngt
curiōsus, a, um nyfiken, märkvärdig
curo 1 se till; *curare ne* (objektssats) se till att inte
currícūlum, i N lopp
curro, cucúrri, cursum 3 springa
currus, us M vagn
custódio 4 vakta, bevaka
custos, ōdis M väktare
cygnus, i M svan

D

dápifer, dapífēri M kypare

de (prep. m. abl.) från, om, av, jfr fra. de

débeo, débui, débītum 2 böra, vara skyldig

débītor, ōris M gäldenär

débītum, i N skuld

decem tio

de-cerno, de-crēvi, de-crētum 3 besluta,
jfr dekret

de-cessus, us M död, jfr de-cedo 3 gå bort
dēcet det anstår

dé-cīdo, dé-cīdi, - 3 (de + cado 3) falla ned

decies tio gånger

decōrus, a, um skön, smyckad, prydlig, jfr
dekorera

decor, ōris M smycke, prydnad, jfr dekor

decrētum, i N beslut

de-cresco, de-crēvi, de-crētum 3 avtaga, jfr
crescendo

de-dūco, de-duxi, de-ductum 3 föra bort,
ledsaga, förlägga

defendo, defendi, defensum 3 försvara,
skydda

de-ficio, de-fēci, de-fectum 3B svika, fattas

defunctus, a, um avliden, död

deinde därefter

delectātio, ōnis F nöje, jfr delecto 1

delecto 1 förnöja, roa, glädja

déleo, delēvi, delētum 2 förstöra

de-mergo, de-mersi, de-mersum 3 doppa
ned, sänka

de-mitto, de-mīsi, de-misum 3 sänka ned
dénique (adv.) till slut

dens, dentis M tand

densus, a, um tät, jfr kon-densera

de-pōno, de-pōsui, de-pōsitum 3 lägga
ned, av eller bort

de-scendo, de-scendi, de-scensum 3 (de +
scando 3) stiga av, stiga ned

de-scribo, de-scripsi, de-scriptum 3
avskriva, beskriva, även skattskriva, jfr
deskriptiv, eng. describe

desertus, a, um öde, jfr eng. desert

desiderium, i N önskan, önskning

dé-sīno, dé-sīi, de-sītum 3 upphöra.

de-sisto, dé-stīti, - 3 avstå

desperātio, ōnis F (de+spes 'bort med
hoppet') misströstan, förtvivlan

destinātus, a, um beslutsam, obeveklig

dé-tēgo, de-texi, de-tectum 3 upptäcka

detrimentum, i N skada

deus, i M gud

deversorium, i N värdshus

dévōro 1 sluka

dexter, ra, rum höger, *ad dextram (manum)*
på höger hand, till höger

di-mitto, di-mīsi, di-misum 3 efterskänka,

dimittere alicui aliquid förlåta någon något

diábōlus, i M (grek.) djävulen, jfr sv. djävul
fra. diable, eng. devil, ty. Teufel,

dico, dixi, dictum 3 säga

dīctīto 1 läsa upp, diktera

Dido, Didōnis F drottning i Kartago

dies, diēi M el. F dag

diffīcīlis, e (dis + facilis) svår

dif-fūgio, dif-fūgi, - 3B (dis + fugio 3B) fly
åt olika håll, skingras

dignitas, ātis F värdighet, heder

dignus, a, um värdig

dilāto 1 (*latus* bred) utvidga

dī-līgo, di-lexi, di-lectum 3 hålla av, älska

diligenter (adv. till *diligens, entis*) noggrant

dīmīco 1 kämpa, strida

dis-cēdo, dis-cessi, dis-cessum 3 gå åtskils,
bege sig bort

discípulus, i M elev, jfr disco lära sig

disco, dīdīci, - 3 lära sig

dis-cutio, dis-cussi, dis-cussum 3 skaka
åtskils, granska, jfr diskutera

dis-plīceo, dis-plīcui, - 2 (*placeo* 2 behaga)
misshaga

dis-sīmūlo 1 dölja, förneka, förstålla sig
diu länge

diversorium, i N, se deversorium

diversus, a, um olik

dives, dívītis rik

divitiae, ārum F (plurale tantum) rikedomar
(*dives, divitis* rik)

dívīdo, divīsi, divīsum 3 dela

div-īnus, a, um gudomlig

divīsor, ōris M (för)delare, jfr divisor

divus, a, um gudomlig

do, dedi, dātum 1 ge, anförtro, jfr dator,
datum (jfr "Givet å Stockholms slott ...")

dóceo, docui, doctum 2 undervisa, lära ut

doctrīna, ae F undervisning

doctus, a, um lärd (doctor eg. = lärare)
doleo 2 känna smärta (*dolor, oris* M smärta)
dolor, ōris M smärta, sorg, plåga
dolorōsus, a, um smärtfylld
domésticus, a, um (domus, us F hus)
 hörande till hemmet
dómīna, ae F fru
dómīnus, i M herre
domicilium, i N hus, bostad, hemvist (*domus, us* F hus)
dominium, i N äganderätt, makt, välde
domus, us F hus, böjs i vissa kasus efter 2:a dekl.; *domi* (lokativ) hemma, *domum* (riktningsack.) hem, *domo* (separativ abl.) hemifrån
donec (temporal konjunktion) tills, till dess, så länge som
donum, i N gåva
dormio 4 sova, fra. dormir
dúbīto tveka, tvivla
dubius, a, um tveksam
duco, duxi, ductum 3 föra, leda, draga, anse, jfr akvedukt, reduktion, *uxorem aliquam ducere* ta någon till hustru
dulcis, e ljuv, söt, angenäm
dum (tidskonjunktion) medan, så länge som
duodēnum, i N tolvfingertarm
dux, ducis M anförare, ledare, vägvisare, hertig, eng duke, fra. duc
E
e (endast framför konsonantljud), **ex** (prep. m. abl.) från, av, enligt
ecce (interjektion) se!
ecclēsia, ae f. kyrka, församling
e-dīco, e-dixi, e-dictum 3 kungöra
e-dictum i, N påbud, jfr edikt
educātio, ōnis F uppfostran
égeo, egui, - 2 sakna, lida brist
élēgans, antis elegant, förnämlig
electus, a, um vald
elephantus, i M elefant
elevātus, a, um upphöjd (*elevo* lätta)
élōquens, entis vältalig
eloquentia, ae F vältalighet
émīnens, entis uppskjutande, framskjutande, jfr eminent
e-mitto, e-mīsi, e-misum 3 skicka ut, släppa iväg

emo, ēmi, emptum 3 köpa
enim (konjunktion som står som det andra ordet i satsen) ty, ju, nämligen
eo, īi, ītum, īre (oregelb.) gå
epíscōpus, i M (grek.) biskop
epístūla, ae F brev, jfr epistel
eques, équitis M ryttare, riddare
equus, i M häst
ergo alltså, därför
erro 1 irra, göra misstag
error, ōris M irrfärd, misstag, jfr eng. error
et (samordnande konjunktion) och; någon gång = *etiam* även: et tu, Brute!
etiam även, ja t. o. m.
etiámnunc ännu, fortfarande
etiámsi (koncessiv konjunktion) även om
Etrúria, ae F Etrurien, landskapet norr om Latium
evangelīzo 1 förkunna
évidens, entis tydlig, jfr eng. evident
ex (prep. m. abl., jfr *e*) från, ur, av; *ex tempore* efter tiden, omständigheterna, = utan förberedelse
exanimātus, a, um (*anima* själ) livlös
excelsus, a, um hög; *in excelsis* i det höga, höjden
ex-cēptio, ōnis F undantag
ex-cerpo, ex-cerpsi, ex-cerptum 3 plocka ut, göra utdrag ur en text, jfr excerpter
ex-cípío, ex-cēpi, ex-ceptum 3B fånga upp, undantaga, jfr eng. except
ex-clāmo 1 utropa
ex-curro, ex-(cu)curri, ex-cursum 3 springa ut, skjuta ut
éx-eo, éx-īi, éx-ītum, ex-īre (oregelb.) gå ut
exemplum, i N exempel
exercītus, us M här, armé, jfr exercis
ex-péllo, éx-pūli, ex-pulsum 3 driva bort
expensum, i N utgift
ex-pergíscor, ex-perréctus sum, ex-pergísci deponens 3 vakna
ex-pōno, ex-pósui, ex-pósitum 3 sätta ut, landsätta
ex-pulsus, a, um fördriven
exsilium, i N landsflykt
ex-sísto, ex-stīti, - 3 visa sig
ex-spectātio, ōnis F väntan, jfr eng. expect
ex-specto 1 vänta på

ex-stinguo, ex-stinxi, ex-stinctum 3
utsläcka, göra slut på
ex-struō, ex-strúxi, ex-structum 3 , bygga
upp, uppföra, jfr konstruera,
konstruktiv, konstruktion
extendo, ex-tendi, ex-tentum (ex-tensum)
3 utsträcka, utvidga, öka
ex-tensus, a, um utsträckt
éxtērus, ěra, ěrum yttre, utländsk,
jfr exteriör
extra (prep. m. ack.) utanför, utom

F

faber, fabri M fabrikant, hantverkare
fábŭla, ae F historia, saga, skådespel
fac (imperativ av facio) ... **ne** se till...att...inte
fácilis, e lätt
fácio, fēci, factum 3B göra
factum, i N det gjorda, handling, verk
fallo, fefelli, - (falsus, a, um) 3 bedraga, svika
falso (adv.) falskt
falsus, a, um falsk
fāma, ae F rykte
fames, is F hunger, hungersnöd
fatigātus, a, um trött, jfr fr. fatigué,
eng. fatigue
faustus, a, um gynnsam
favor, ōris M gunst, ynnest, sympati,
gynnande, jfr favör
felix, felicis lycklig, framgångsrik
fere nästan, ungefär
feriae, ārum F (plurale tantum) ferier
fĕro, tŭli, lātum, ferre (oregelb.) bära,
uthärda, tåla
ferrum, i N järn
fessus, a, um trött
festīno 1 skynda
festum, i N fest
fidēlis, e trogen, trofast
fides, fidei F tro, trohet
figŭra, ae F form, gestalt
filius, i M son
filia, ae F dotter, jfr filial
filum, i N tråd, ödestråd
finio 4 (finis slut) sluta, göra slut på, begränsa
finis, is M gräns, slut, jfr final
fio, factus sum, fiĕri (oregelb.) göras, bliva,
ske

firmamentum, i N fäste
firmus, a, um fast, stadig, stark
flavus, a, um gul
Flavius, a, um flavisk, jfr den flaviska
kejsarätten
flóreo, flóruī, - 2 blomstra, jfr florera
flos, floris F blomma, jfr fra. fleur, flora,
floskler (= 'blomstrande' språk utan
innehåll, tomma fraser)
fluctuo 1 gunga
flumen, ĭnis N flod, å
fluo, fluxi, - 3 flyta
focus, i M eldstad, härd
foedus, a, um ful
fons, fontis M källa, springbrunn, jfr fontän
foris, is F dörr
forma, ae F form, utseende
formōsus, a, um formskön, vacker
fortasse (adv.) kanske
fortis, e tapper, stark, modig
fortūna, ae F slump, öde, förmögenhet, jfr
eng. fortune
Forum Appii: stad vid via Appia, anlagd 312
f.Kr. och uppkallad efter Appius Claudius
forum, i N torg
fossa, ae F grav, kanal
fractŭra, ae F brott
frater, tris F broder
fraus, fraudis F bedrägeri
frequens, entis ständig, talrikt församlad,
rikt försedd med (abl.), jfr frekvent
frons, frontis F framsida, panna, front
frumentum, i N spannmål
frustra (adv.) förgäves
fuga, ae F flykt
fŭgio, fŭgi, fŭgĭtum 3B fly, jfr fugitive
fŭgo 1 fördriva
fundamentum, i N grund, källargrund,
fundament
fustis, is M knölpåk
futŭrus, a, um (futurum particip till *sum*)
kommande

G

Gallia, ae M Gallien, ung. nuv. Frankrike
Gallia Cisalpīna Gallien hitom Alpena (från
Rom räknat), nuvarande norra Italien
gallus, i M tupp

gaúdeo, gavīsus sum (halvdeponens) 2
glädja sig, känna glädje, vara glad
gaudium, i N glädje
gémīnus, i M tvilling
génétrix, trīcis F (stam)moder (-trix, -trīcis
suffix för femininum)
gener, génēri M svärson
gens, tis F släkt, ätt, folkstam
genus, génēris N börd, kön, slag
geográphicus, a, um geografisk (ph uttalas
som f)
gero, gessi, gestum 3 utföra, uträtta
gigno, génui, génitum 3 alstra
gladiātor, ōris M fäktare, gladiator
gladiatōrius, a, um gladiator-, tillhörig en
gladiator
gladius, i M svärd
gloria, ae F ära, jfr fra. gloire
Graecus, a, um grekisk
grandis, e stor, jfr fra. grand
1. gratia, ae F tack, tacksamhet, nåd; *gratias*
agere alicui framföra tack till någon, tacka
någon; *gratis* (abl. pl.) mot tack, jfr sv. gratis
2. gratiā (m. gen.) för...skull, *exempli gratia*
(e.g.) till exempel
gratus, a, um angenäm, kärkommen;
tacksam
gravis, e adj. tung, allvarlig
grex, gregis M hjord
gubernātor, ōris M styrman, styresman
gustātio, ōnis F smörgåsbord, förrätt
gusto 1 smaka, äta en bit, äta mellanmål, fr.
goûter

H

háctēnus hittills
hábeo, hábui, hábitum 2 ha
haedus, i M get, killing
Hánnībal, Hanníbālis M egennamn
harúspex, úspicis M spåman
hepática, ae F sippa, av grek. ordet för lever
(hepat-), jfr hepatit inom medicinen och
eng. liverwort, ty. Leberblume
herba, ae F växt, gräs, jfr herbarium, fra.
herbe
heréditas, ātis F arv
heu (interjektion) ve, ack, med dativ
heus (interjektion) hör hit, hallå

hic (adv.) här
hic, haec, hoc denne, den här: G *huius*, D *huic*
hiems, hiēmis F vinter
hirundo, īnis F svala
Hispania, ae F Spanien
história, ae F historia, beskrivning; *naturalis*
historia naturall historia, naturkunskap
hódie (*hoc die* på denna dag) i dag
Holm(i)ensis, e stockholmsk, från
Stockholm
homo, īnis M människa
honeste (adv. till *honestus*) hedersamt
honestus, a, um hedervärd, aktad
honor, ōris M heder, ära, hedersbetygelse
honorātus, a, um hedrad, ärad
honoríficus, a, um (honor + facere) ärofull
hora, ae F timme
horror, ōris M skräck
hortus, i M trädgård, jfr hortikultur
hospes, hóspitis M gästvän, värd, gäst, jfr
hospital, hotell, fra. hôte
hostis, is M och F fiende
humor, ōris M fuktighet, vätska
huc hit
humānus, a, um mänsklig, jfr human
húmērus, i M skuldra
humus, i F mark, jord

I

iáceo, iácui, - 2 ligga
iácio, iēci, iactum 3B kasta
iacto 1 kasta
iactus, a, um (perf. part. till iacio 3B) kastad
iam redan, nu (vid negation) längre
íanītor, ōris M portvakt, jfr eng. *ianitor*
Ianicūlum, i N Janiculum kulle väster om
Tibern
íanūa, ae F dörr, port, jfr guden Janus och
månaden januari
ibi där
ideo därför
Idus, ūum F plur. (plurale tantum)
månadens mittdag. I mars, maj, juli o.
oktober inträffar denna mittdag den 15,
i övriga månader den 13
ígītur alltså
ignōtus, a, um okänd
ignis, is M eld, jfr eng. ignition

ille, illa, illud denne, den där: G illius, D illi
illuc dit
illustris, e märkvärdig, berömd
illustro 1 åskådliggöra
Illýria, ae F Illyrien, nuv. Dalmatien,
 Bosnien och Albanien
imāgo, -áginis F bild, jfr eng. imagine
immōlo 1 offra
impensa, ae F kostnad, bekostnad
imperātor, ōris fältherre, kejsare
imperium, i N makt, befälsrätt, välde
impēro 1 befalla; *imperare alicui aliquid* ålägga
 någon (att lämna) något
ím-pleo, in-plēvi, im-plētum 2 (in+pleo)
 fylla i, göra fulltalig, fullborda
im-pōno, im-pósui, im-pósitum 3 (in +
 pono) sätta, ställa, lägga i el. på, följs av
 dat.
ím-prōbus, a, um ohederlig, ond, elak; vok.
improbe (som skällsord) kanälje, skojare
im-próvidus, a, um tanklös, obetänksam
in (prep. m. abl.) = i, på; (prep. m. ack.) till,
 in i
in-cendium, i N brand
in-cendo, incendi, incensum 3 upptända
in-certus, a, um osäker
in-cípío, in-cēpi, in-ceptum 3B (in+capio
 3B) eg. taga i, börja;
iter incipere börja en resa
in-clūdo, in-clūsi, in-clūsum 3 innesluta,
 omringa
ín-cōla, ae M invånare
ín-cōlo, in-cólui, - 3 bo
index, índicis M register
in-dūco, in-duxi, in-ductum 3 införa
ín-dūo, ín-dūi, in-dūtum 3 ikläda sig, taga
 på sig
in-fans, antis som inte kan tala, barn, jfr fra.
 enfant
ín-fēro, ín-tūli, il-lātum, in-férre (oregelb.)
 bära in, föra in: *bellum alicui inferre* börja
 krig mot någon
ínfērus, a, um belägen nederst, nedantill
 boende, den som är i underjorden
infērior komparativ = 'nedre', längre ner
infernum, i N dödsriket, helvetet
in-ficio, in-fēci, in-fectum 3B färga,
 förgifta, jfr infektera

in-firmus, a, um svag
infra (adv. o. prep. m. ack.) nedanför
ingens, éntis väldig
in-grédior, in-gressus sum, ín-grēdi
 deponens 3 gå, tåga in i, jfr ingrediens,
 ingress
in-hábīto 1 bebo
in-imīcus, i M (in + amicus) ovän, fiende, jfr
 enemy
initium, i N början
in-iuria, ae F oförrätt
in-numerábīlis, e otalig, oräknelig
in-ordinātus, a, um oordnad, förvirrad
in-scribo, in-scripsi, in-scriptum 3 skriva
 in, inrista, sätta som inskrift
ínsūla, ae F ö
intél-lēgo, intel-léxi, intel-lectum 3 förstå,
 jfr intelligens
intél-līgo, se intellego
inter (prep. m. ack.) mellan, bland, (om tid)
 under, jfr fra. entre
intérdum ibland
intérea (adv.) under tiden
inter-féctor, ōris M mördare
inter-fício, inter-fēci, inter-fectum 3B döda
intér-rōgo 1 fråga
intra (prep. m. ack.) innanför, inom
intro 1 träda in, beträda, gå in i
intró-ēo, intró-īi, intró-ītum, intro-īre
 (oregelb.) gå in
intró-ītus, us M ingång(stext)
intro-mitto, intro-mīsi, intro-misum 3
 släppa in
in-vādo, in-vāsi, in-vāsum 3 tåga in,
 anfalla
invénio, in-vēni, in-ventum 4 (åter)finna, jfr
 eng. invention
investīgo 1 spåra upp
invīto 1 inbjuda (som gäst), jfr invitera
invītus, a, um mot sin vilja, motvillig, ovillig
invidia, ae F avund(sjuka)
in-volvo, in-volvi, in-volūtum 3 rulla in
iocus, i M skämt
ipse, ipsa, ipsum själv, gen. *ipsius* dat. *ipsi*
ir-rídeo, ir-rīsi, ir-rīsum 2 (in+rideo 2) häna
ira, ae F vrede
irātus, a, um vred, vredgad
ír-rūo, ír-rūi, - 3 störta fram

is, ea, id han, hon, den, det, denne, gen. *eius*
dat. *ei*

iste, ista, istud denne, den där, gen. *istius*
dat. *isti*

ita så, på så sätt

itāque således, alltså, därför

iter, itinēris N väg, resa, *iter facere* resa, jfr
eng. itinerary

iúbeo, iussi, iussum 2 befälla

iucundus, a, um angenäm, behaglig,
underbar

iudex, icis M (ius + dicere) domare

iúdico 1 döma

iúgulum, i N hals

iungo, iunxi, iunctum 3 förena, jfr eng.
junction och sv. konjunktion =
'föreningsord'.

Iunius (mensis) månaden juni, *iunius, a, um* är
adjektiv: hörande till månaden juni

Iúp(p) iter, Iovis M Jup(p)iter

iurgium, i N gräl

iussus, us M befallning, *meo iussu* på min
befallning

iúvēnis, e ung; *iuvenis, is* M yngling

iuventus, iuventūtis F ungdom

iuvo 1 hjälpa

iuxta (prep. m. ack.) bredvid

K

kal. = kalendae, arum F (plurale tantum) den
första dagen (i månaden)

Kyrios grek. Herre; *Kyrie* vokativ. *Grek. adj.*
κυριακόν 'det som tillhör Herren' har
blivit sv. *kyrka*, eng. *church* och ty. *Kirche*

L

labellum, i N läpp, diminutiv till labrum

labōro 1 arbeta

labor, ōris M arbete, gärning

labor, lapsus sum, labi deponens 3 glida

laboriōsus, a, um (*labor, oris* arbete)
arbetsam, strävsam

labrum, i N läpp

lácēro 1 sönderslita

lacrīma, ae F tår

lacrimōsus, a, um (*lacrima, ae* tår) sorglig

lacus, us M sjö, fra. lac, eng. lake

laetitia, ae F glädje

laetus, a, um glad

lapsus, us M glidande, misstag

latens, entis dold, dolsk, som inte är öppen

láteo, látui 2 vara fördolt

Latīnus, a, um latinsk

latro, ōnis M rövare

1. lātus, a, um bred

2. lātus, látēris N sida, jfr bilateral

laurea, ae F lager, lagerkrans

laureus, a, um lager-, av lager

laus, laudis F beröm, ära, lovsång

lavo 1 tvätta, pass. tvätta sig, bada, jfr
lavemang, eng. lavatory

lectus, i M soffa, säng, bädd

legātus, i M underbefälhavare, sändebud

lego, lēgi, lectum 3 plocka, läsa (upp), jfr
legend, eng. legible

lenis, e mild

lente (adv. till *lentus*) långsamt

lentus, a, um långsam

leo, leōnis M lejon

lex, legis F lag, jfr legal

libens, entis villig

libenter (adv. till *libens*) gärna

1. liber, libēra, libērum fri

2. liber, libri M bok, jfr fr. livre, eng. library

liberālis, e frikostig, ädel, älskvärd

libēro 1 befria

libet, libuit (opers.) det lyster, behagar

licet, licuit (opers.) det är tillåtet, *alicui* för
någon

lignum, i N trä

limes, límītis, M gränslinje, jfr eng. limit

lingua, ae F tunga, språk

littēra, ae F bokstav, pl. brev, studier,
litteratur, handlingar, jfr *litteratur, illitterat,*
eng. *letter, fra. lettre*

litus, lítōris N strand

locus, i M plats, plats, plur. *loca, orum* N

(= platser i naturen, en trakt) eller *loci,*
orum M (+ ställen i böcker), jfr sv. lokal

longe (adv. till *longus*) långt borta

longínquus, a, um långt bort belägen

longus, a, um lång

loquor, locūtus sum, loqui deponens 3 tala,
jfr eloquent

luceo, luxi, - 2 (*lux, lucis* F ljus) lysa

ludo, lusi, lusum 3 leka

lūdus, i M eg. spel, lek, offentligt skådespel, skola
luna, ae F måne, jfr fra. lune
lupus, i M varg
lux, lucis F ljus, *ante lucem* före gryningen
luxus, us M lyx, slösaktig prakt
luxuriōse (adv. till *luxuriosus*) lyxigt, 'i sus och dus'

M

máchīna, ae F maskin
maecēnas, maecenātis M mecenat
maestitia, ae F sorg, smärta
magis mer
magister, tri M, lärare, magister
magistra, ae F lärarinna
magistrātus, us M ämbetsman
magníficus, a, um, magnificentior, magnificentissimus (oregelb. komparation) ståtlig
magnitūdo, ūdinis, F storlek
magnópēre (adv.) i hög grad
magnus, a, um, maior, máximus stor
majālis, e (Maius maj) 'som blommor i maj'; *convallaria majalis* liljekonvalje
maior, maius större, jfr majoritet
male adv. dåligt
male-dīco, male-dixi, male-dictum 3 tala illa om, *maledicere alicui* tala illa om någon
mālum, i N äpple
mālus, a, um ond; *malum, i N* olycka
mamma, ae F bröst
mandātum, i N uppdrag, befallning
mandūco 1 äta, jfr fra. manger
mane om morgonen, tidigt
māneo, mansi, mansum 2 vara kvar, stanna, återstå
manus, us F hand
mare, maris N hav
margarīta, ae F pärla
marītus, i M make, äkta man, jfr fra. mari
marmórēus, a, um av marmor, marmor-
Martius, a, um tillhörig Mars: *campus Martius* Marsfältet
mater, matris F moder
mathemáticus, a, um matematisk
mausolēum, mausolēi N gravbyggnad, urspr. en gravvård över kung Mausōlos i Mindre Asien, nuv. Bodrum

máxime (adv.) maximalt, mycket högt
máximus, a, um, störst, äldst
médicus, i M läkare
medius, a, um mellerst, mitterst: *in medio atrio* i mellersta (delen av) atriet, mitt i atriet; *in medias res* mitt in i handlingen
mélior, melius bättre, jfr fra. meilleur
membrum, i N lem, medlem, jfr eng. member
memória, ae F minne, jfr eng. memory
mens, mentis F sinne, själ, jfr mental
mensa, ae F bord: *mensa prima* huvudrätten, *mensa secunda* efterrätten
mensis, is M månad; *mensis Sextilis* månaden Sextilis (den sjätte månaden) fick namnet Augusti
mercātor, ōris M köpman, jfr merkantil
mercennārius, i M daglönare
mérētrix, icis F älskarinna
mergo, mersi, mersum 3 doppa, dränka, eng. merge; i passivum sjunka
merīdies, meridiēi M middag (media + dies blir genom dissimilation *meria dies), jfr meridian
mérītum i N förtjänst
metallum, i N metall
metus, us M fruktan, *metu alicuius* av fruktan för någon
meus, a, um (possessivt pron.) min
mi vokativ av meus
miles, mīlitis soldat, riddare, jfr militär, militant
mínimus, a, um minst
minister, tri M tjänare
minor, minātus sum, mināri deponens 1 hota, följs av ack. m. inf.
miror, mirātus sum, mirāri deponens 1 undra (på)
mirus, a, um underlig, sällsam
miser, mísēra, mísērum eländig, olycklig, jfr miserabel, misär
misericórdia, ae F medlidande
mitto, mīsi, missum 3 sända, skicka
modo (adv.) blott., endast; *modo ... modo* än ...än; *non modo ... sed etiam* inte blott ... utan även
modus, i M mått, gräns, sätt
moenia, ium N (pl. tantum) befästningsverk, försvarsmur

molestus, a, um besvärlig
mólior, molitus sum, moliri deponens 4
 sätta i gång
Monēta, ae F mynt, också tillnamn för Juno,
 jfr eng. money
móneo, monui, mónitum 2 erinra,
 uppmäna, säga till, varna
mons, montis M berg, kulle, jfr fra. mont
monstro 1 visa, jfr demonstrera
monumentum, i N minnesmärke
mora, ae F dröjsmål, uppskov
morbus, i M sjukdom, jfr morbid
mórdeo, momordi, morsum 2 bita
mórior, mórtuus sum, mori deponens 3B
 dö
mors, mortis F död, jfr mortalitet
mórtuus, a, um (*mors, mortis* F död) död
mos, moris M sed
móveo, mōvi, mōtum 2 röra, jfr motion
mox snart
munio 4 befästa
mula, ae F mulåsa
mulier, muliēris F hustru, fru, kvinna
mulio, ōnis M mulåsnedrivare
multitūdo, ūdīnis F mängd
multus, a, um mången, plur. många
mundus, i M värld
munus, múnēris N gåva, tjänst
murus, i M mur
músculus, i M muskel
muto 1 ändra

N

nam (konjunktion) ty, nämligen
narro 1 berätta, följs av ack. m. inf.
nascor, natus sum, nasci deponens 3 födas
nato 1 simma
natūra, ae F naturen, jfr nascor
natus, a, um född, gammal
nauta, ae M sjöman, jfr nautisk
navālis, e (*navis* skepp) skepps-, sjö-
nāvigo 1 (*navis, is* F skepp) segla
navigābilis, e (*navigo* 1 segla) segelbar, farbar
nāvis, is F skepp; *navis longa* krigsfartyg
1. ne (negation vid konjunktiv i huvudsats) ej,
 icke; *ne ... quidem* inte ens
2. ne (konjunktion i avsiktsbisats eller
 objektsbisats) för att inte, resp. att inte

3. ne (enklitisk frågepartikel) om, huruvida (i
 indirekt frågesats), översätts ej i direkt
 frågesats; *ne ... an* om ... eller (i indirekt
 frågesats)

Neápōlis, is (i-stam) Neapel; *Neapoli* abl.
 loci, på grek. betyder namnet Nystad

Neapolitānus, a, um neapolitansk, belägen
 vid Neapel

nec (neque) och inte, men inte; *nec ... nec*
 (*neque ... neque*) varken ... eller

necesse est det är nödvändigt

necessārius, a, um nödvändig, behövlig

necēssitas, ātis F nödvändighet, nödtvång

neco 1 döda, mörda

negligentia, ae F likgiltighet

nego 1 förneka

negōtium, i N syssla, sak, affär, jfr eng.
 negotiation, negotiate

nēmo, gen. saknas, dat. *nēmīni* ingen

nemorōsus, a, um befintlig i lund; *anemone*
nemorosa vitsippa

nemus, némōris N lund

neque, se nec

né-queo, ne-quīvi, ne-quire inte kunna

né-scio 4 (ne + scio) inte veta, vara okunnig

neuter, tra, trum ingendera, ingen

nihil (pron.) eller **nil** ingenting, inte

någonting, intet, inte något, jfr nihilism

niger, nigra, nigrum svart, mörk

nīmis alltför, särdeles

nisi om inte, (efter negation) utom; *non...nisi*
 endast

níteo, nítui 2 glänsa

nix, nivis F snö

nóbīlis, e ryktbar, förnäm, subst. ädling, jfr
 nobel; *hepatica nobilis* blåsippa

nóceo, nocui, nocitum 2 skada

nōli, nōlīte imperativ av *nolo*, används när
 imperativ negeras: *noli me tângere* rör mig
 inte

nōlo, nōlui, nōlle (non+volo) inte vilja

nōmen, nómīnis N namn; *nomine* (eg. med
 hänsyn till namnet) med namnet, jfr
 nominera

non inte

nondum (adv.) ännu icke

nosco, nōvi, nōtum 3 lära känna, erfara

noster, nostra, nostrum (poss. pron.) vår

nota, ae F märke
notārius, i M skrivare
notitia, ae F kännedom, bekantskap
noto 1 sätta märke på, anteckna
notus, a, um känd, bekant
nox, noctis F natt, jfr nocturne
nūbo, nupsi, nuptum 3 (om kvinna) gifta sig med, följs av dat.
nudus, a, um naken, bar
nullus, a, um ingen, jfr noll; G. *nullius* D *nulli*
num frågepartikel manne?, väl icke? *Num* antyder, att man väntar nekande svar (inte tror på sin förmodan)
númerō 1 räkna
númerus, i M antal
nummus, i M penning
numquam aldrig
nunc nu
nuper nyss
nux, nucis F nöt, jfr nuclear (power)

O

ob (prep. m. ack) på grund av, för ... skull
obdūro 1 hålla ut, vara hård, jfr *durus* hård
ób-ēo, ób-īi, ób-ītum, ob-īre dö
obscurus, a, um mörk; *obscurum* mörkret
obseruo 1 iaktta, jfr observera
obses, óbsīdis M el. F gisslan
ob-sídeo, ob-sēdi, ob-sessum 2 belägra
ob-tíneo, ob-tínui, ob-tentum 2 vinna, få, jfr eng. obtain, fra. obtenir
ob-volvo, ob-volvi, ob-volūtum 3 inlinda, täcka, jfr involvera
occasio, ōnis F tillfälle
1. oc-cīdo, oc-cīdi, oc-cīsum 3 (ob + caedo 3 fälla) hugga ned, döda
2. óc-cīdo, óc-cīdi, - 3 (ob+cado falla 3) falla, stupa, (om solen) gå ned
occupātus, a, um upptagen, ständigt sysselsatt, eng. occupied, fr. occupé
óccūpo 1 besätta, intaga
océānus, i M hav
ócūlus, i M öga, jfr okulär
odiōsus, a, um förhatlig, vedervärdig
odium, i N hat
odor, ōris M lukt, odör
óf-fēro, ób-tūli, ob-lātum, of-férre (oregelb.) erbjuda, bära fram

of-fertorium, i N sång under det att man bär fram brödet och vinet
officium, i N tjänst, plikt, syssla, uppdrag
óleo, ólui, - 2 lukta
olim fordom, en gång, sedan lång tid tillbaka
olus, ólēris N grönsak, ört
omen, ómīnis N förebud
omnis, e varje, hel, all
omnium (vid superlativ) allra
onerārius, a, um last- (*onus, óneris* N last, börda); *navis oneraria* lastfartyg
onus, ónēris N börda
oportet, oportuit 2 (opers.) det är tillbörligt
óppīdum, i N (landsorts)stad
óp-primo, op-pressi, op-pressum 3 trycka ned, förtrycka
opto 1 önska
opulentus, a, um rik
opus, ópēris N arbete, verk, bokverk, byggnadsverk
orātor, ōris M talare
orātio, ōnis F tal; *orationem habere* hålla tal
orbis, orbis M cirkel, krets, värld
ordo, órdīnis M ordning, rad, skara
Oriens, entis (= 'den uppgående' solen) Orienten, dvs. Syrien och Egypten
orientālis, e österländsk; *papaver orientale* eldvallmo
órior, ortus sum, orīri deponens 4 gå upp
ornātus, a, um prydd
orno 1 utrusta, förse, pryda
oro 1 bedja (eg. tala)
os, oris N mun
os, ossis N (skelettets) ben
ostendo, ostendi, ostentum 3 visa, jfr ostentativt
ostiārius, i M portvakt (*ostium, i* N ingång)
ostium, i N mynning (*os, oris* N mun)
otium, i N ledighet, fritid, ledig tid
ovis, is F får, lamm
ovum, i F ägg, jfr oval, ovarium

P

paco 1 (*pax, pacis* F fred) tvinga till fred
pactum, i N överenskommelse, jfr pakt
paedagōgus, i M ledsagare, slav som följde sin herres barn till skolan eller idrottsplatsen

paene (adv.) nästan
paenínsŭla, ae F (paene = nästan ö) halvö
palam (adv.) öppet
Palatínus, a, um palatinsk, adj. till Palatium, jfr sv. palats
pállidus, a, um blek
palus, ūdis F träsk, sumpmark
paluster, tris, tre (*palus, paludis F* träsk) träsk-
panis, is M bröd, jfr panera, fra. pain (riche)
pannus, i M tygstycke
papāver, ěris N vallmo, *papaver somniferum*
 opievallmo
par, paris lik, jämlik, likställd
parātus, a, um beredd, redo
parco, peperci, - 3 skona, följs av dat.
parens, entis M och **F** fader, moder, jfr eng. fr. parents
pareo, parui lyda
pário, pépĕri, partum 3B föda, skapa
paro 1 göra i ordning, utrusta, förbereda, jfr preparera
pars, partis F del; pl. även roll, uppgift
párvŭlus, a, um (diminutivum till *parvus*) liten; substantiverat mask. liten pojke, i pl. = barn, jfr parvel
parvus, a, um liten
pastor, ōris M herde, kyrkoherde
pater, patris M fader, jfr fra. père
pátior, passus sum, páti deponens 3 lida, utstå, jfr patient; perf. part. *passus* = efter att ha utstått...
patria, ae F fädernesland
patrōnus, i M förespråkare
paulum (adv. till *paulus*) en liten stund
pauper, paúpĕris fattig
pavo, ōnis M påfågel
pax, pacis F fred, frid, jfr pacifist, eng. peace
peccātum, i N synd
pecco 1 synda
pecunia, ae F pengar
péndeo, pependi, - 2 hänga, bero
per (prep. m. ack.) genom, över, under
pér-āgo, per-ēgi, per-actum 3 driva igenom, fullborda, tillbringa
per-cípío, per-cēpi, per-ceptum 3B förstå, jfr perception
per-do, pér-dīdi, pér-dītum 3 förgöra, förlora
péregre (adv.) utomlands
pér-ĕo, pér-ĭi, pér-ītum, per-ĭre (oregelb.) dö, gå under, förgås, jfr eng. perish
perennis, e (per+ annus) varaktig, evig, jfr perenn
per-fício, per-fĕci, per-fectum 3B helt genomföra, fullborda
pergo, per-rexi, per-rectum 3 fortsätta
perícŭlum, i N fara, jfr fra. peril
per-māneo, per-mansi, per-mansum 2 förbli, bestå
perpétuus, a, um ständigt, oavbruten
per-térreo, per-tĕrui, per-tĕrrītum 2 förskräcka
pértīnax, ācis envis, ihållande
pēs, pedis M fot (även som måttsord), jfr pedal, eng. pedestrian
peto, petīvi, petītum 3 uppsöka, anfalla, begära, jfr petition, petita
petra, ae F klippa
philósōphus, i M filosof, lärd man
pictor, ōris M (pingo 3) målare
pictūra, ae F (pingo 3) tavla, eng. picture
pietas, ātis F fromhet, barmhärthet
pingo, pinxi, pictum 3 måla, jfr eng. picture
piper, pípĕris N peppar
piscīna, ae F eg. fiskdamm (*piscis, is M* fisk), bassäng
piscis, is M fisk
pius, a, um from, trofast, barmhärtig
pláceo, plácui, plácītum 2 behagar, följs av dat.
plácīdus, a, um lugn, stilla
plaga, ae plåga, slag, sår, hugg
planta, ae F planta, växt
plebs, plebis F (det lägre) folket, plebejerna
plēnus, a, um full, fylld, med abl. el. gen. = av el. med ngt, jfr fra. plein; *plenum* fullt (bevistat sammanträde), *in pleno* i sin helhet
plerúmque (adv.) mestadels
1. Plinius, Gaius Caecilius Plinius Secundus, kallad Plinius den yngre, författare (ca 61 - 113 e. Kr.)
2. Plinius, Gaius Plinius Secundus, kallad Plinius den äldre, romersk naturforskare (23-79 e. Kr.)
ploro 1 gråta, jfr fra. pleurer

plumbum, i N bly, jfr plomb
plures, a flera (komparativ till *multus*)
plus (adv.) mer (komparativ till *multum*)
plúrīmus, a, um flest (superlativ till *multus*);
plurimi, ae, a de flesta, en stor mängd
pócūlum, i N bågare
poena, ae F straff
pomum, i N frukt, i synnerhet äpplen och päron
pōno, pōsui, pōsitum 3 sätta, ställa, lägga, jfr position, deponera
pons, pontis M bro
pópūlus, i M folk
porcus, i M svin, jfr eng. pork
porta, ae F port
portio, ōnis F del, andel
porto 1 bära, jfr import, export, eng. porter
posco, poposci, - 3 fordra, kräva
pos-sīdeo, pos-sēdi, pos-sessum 2 äga
1. post (adv.) senare, *aliquot annis* (=måttets abl.) *post* några år senare
2. post (prep. m. ack.) efter, bakom
peristýlum, i N (grek. περί omkring, στύλος kolonn) peristyl, pelargård
póstēa (adv.) senare
póstērus, a, um följande
postquam (temporal konjunktion) sedan, efter det att
postrēmo (adv.) slutligen, till slut
postrīdie (posterus+dies) följande dag, dagen efter
póstūlo 1 fordra
potens, entis mäktig
potestas, ātis F makt, valde, myndighet
praé-fēro, praé-tūli, praé-lātum, praeferre (oregelb.) bära framför sig, låta bära framför sig
praébeo, praébui, praébītum 2 framrätta, ge, erbjuda
praeco, ōnis M härold
praesertim särskilt
praeses, praesidis, M ledare, styresman
prae-sto, praé-stīti, praé-stītum (prae-stātum) 1 fullgöra, jfr prestera, *praestare alicui aliqua re* överträffa någon i någon sak
prae-sūmo, prae-sumpsi, prae-sumptum 3 på förhand (an)ta, förmoda
praetér-ēo, praetér-īi, praetér-ītum, praeter-īre (oregelb.) gå förbi, gå till ända

prandium, i frukost
pratensis, e (*pratum, i* N äng) ängs-
pratum, i N äng
preces, precum F pl. böner
primo (adv.) först
prīmūlus, a, um allra först
primum (adv.) för första gången, först
primus, a, um först
princeps, princípīs M (den) främst(e), ledare, furste, kejsare, jfr prins
prior, priōris tidigare, föregående
prius (adv.) förr
priúsqvam (temporal konjunktion) innan
privātus, a, um egen, enskild, privat
pro (prep. m. abl.) framför, för, i stället för, såsom
pro-cēdo, pro-cessi, pro-cessum 3 gå framåt, skrida fram, jfr procession
procella, ae F storm
prodigium, i N förebud, jättecken
proelium, i N strid
pró-fēro, pró-tūli, pro-lātum, pro-férre (oregelb.) bära framåt, skjuta (fram)
pro-ficīscor, pro-fectus sum, pro-ficīsci deponens 3 bege sig i väg, resa
pro-fíteor, pro-fessus sum, pro-fitēri deponens 2 förklara, förkunna, erbjuda
profundus, a, um djup
pro-grédior, pro-gressus sum, pró-grēdi deponens 3B gå fram, ge sig i väg, jfr progressiv
pro-īcio, pro-īēci, pro-iectum 3B (pro + iacio 3B) kasta fram, locka fram, jfr projektor
pro-mitto, pro-mīsi, pro-misum 3 lova, följs av dat.
pro-móveo, pro-mōvi, pro-mōtum 2 föra fram
1. prope (prep. m. ack.) nära
2. prope (adv.) nära, nästan
própēro 1 skynda
propius (adv.) närmare (komparativ till adv. *prope* nära)
proprius, a, um egen, enskild, personlig
propter (prep. m. ack.) på grund av, för ... skull
pro-scribo, pro-scripsi, pro-scriptum 3 proskribera, dödsdöma

pro-silio, pro-silui, - 4 (salio 4) hoppa fram, rusa fram
pro-spicio, pro-spexi, pro-spectum 3B se fram mot, ha utsikt mot
pró-sum, pró-fui, prod-esse (oregelb.) gagna, följs av dat.
pró-tēgo, pro-texi, pro-tectum 3 framtill täcka, skydda, jfr protektionism
provincia, ae F provins, verksamhetsområde
próximus, a, um närmast (superlativ till *propinquus*), jfr approximera
prudens, entis klok
públicus, a, um allmän, offentlig, stats-; *res publica* den offentliga saken, staten
puer, púeri M pojke
pueritia, ae F barndom
pugna, ae F strid
pugno 1 strida, kämpa
pulcher, pulchra, pulchrum vacker
pulchre (adv. till *pulcher*) vackert
pulso 1 stöta, knacka, bulta, jfr puls, impuls
pulsus, us M puls
punio 4 straffa
purus, a, um ren
puto 1 anse, tro

Q

quadrīgae, ārum F pl. fyrspann (av hästar), även sing. finns
quaero, quaesīvi, quaesītum 3 (upp)söka, (efter)fråga
quālis, e hurudan, sådan som
quam (adv.) huru, hur; *quam* (efter komparativ) än
quāmdiu (temporal konjunktion) så länge som
quando (kausal konjunktion) eftersom
quandōque (adv.) en gång
quantum (adv.) hur mycket, så mycket som
quantus, a, um hur stor, så stor som
quasi liksom, liksom om
quattuor fyra
-que (enklitisk konjunktion) och
qui, quae, quod som, vilken (gen. *cuius*, dat. *cui*)
quia (kausal konjunktion) därför att
quicūmque, quaecūmque, quodcūmque vem som helst som
quid? (interrogativt pronomen) varför?

quidam, quaedam, quiddam/quoddam en (viss), i senlatinet = obest. art.; plur. vissa, några
quidem framhävande partikel som kan lämnas översatt
quiētus, a, um lugn, stilla
quīlibet, quaēlibet, quīdlibet/quódlibet vem som helst
quis/qui, qua/quae, quid/quod (indefinit pronomen) någon
quis/qui, quae, quid/quod (interrogativt pronomen) vem, vilken, vad
quisquam, quidquam (indefinit pronomen) någon
quisque, quaeque, quidque/quodque varje, var och en
quivis, quaevis, quidvis/quodvis vem som helst

1. **quo** - **eo** ju - desto (måttets abl.)
2. **quo** (interrogativt adv.) vart
3. **quo** (relativt adv.) dit
1. **quod** (kausal konjunktion) därför att
2. **quod** (explikativt) att, vad det beträffar att
- quómōdo** på vilket sätt, hur (abl. modi)
- quondam** (adv.) en gång
- quoniam** (kausal konjunktion) eftersom
- quōque** även
1. **quot** (interrogativt) hur många
2. **quot** (relativt) så många som

R

rāpio, rāpui, raptum 3B rycka, slita
rarus, a, um sällsynt, ovanlig
ratio, ōnis F förnuft
recens, recentis ny
récito 1 läsa upp, högläsa, jfr recitera
re-cípío, re-cēpi, re-ceptum 3B (re + capio 3B) återta, mottaga
re-cordor, re-cordātus sum, recordāri deponens 1 komma i håg, minnas
rectus, a, um rät, riktig
reddo, réddīdi, réddītum 3 återge, återlämna
réd-ēo, réd-īi, réd-ītum, red-īre (oregelb.) gå tillbaka, återvända
réd-īgo, red-ēgi, red-actum 3 (red + ago 3) återföra, föra tillbaka

ré-fēro, ré-tūli, relātum, re-ferre (oregelb.)
 bära tillbaka, jfr referera
re-ficio, re-fēci, re-fectum 3B (re+facio 3B)
 reparera
refugium, i N tillflyktsort, jfr refuge
regīna, ae F drottning
regio, ōnis F område, trakt, region
regius, a, um kunglig
regno 1 härska, vara regent, regera
regnum, i N rike
rego, rexi, rectum 3 styra, leda
re-grédior, re-gressus sum, ré-gredi
 deponens 3 gå tillbaka, jfr regression
reliquiae, ārum (pl. tantum) F rester, stoft
reliquus, a, um övrig
re-linquo, re-liqui, re-lictum 3 lämna
 (kvar), överge
re-māneo, re-mansi, re-mansum 2 stanna
 kvar, förbli, jfr eng. remain
remedium i N botemedel
réquies, requiēi F vila, vederkvickelse
re-quiesco, re-quiēvi, re-quiētum 3 vila
re-quīro, re-quisīvi, re-quisītum 3 (re +
 quaero 3 söka) (åter) uppsöka, längta
 efter, sakna
res, rei F sak; *res publica* staten, jfr republik
re-sisto, ré-stīti, - 3 göra motstånd, kämpa
 emot, jfr resistent
respōdeo, respondi, responsum 2 svara,
 följs av ack. m. inf.
re-surgo, re-sur-rexi, re-sur-rectum 3
 (surgo < sub + rego 3) resa sig, uppstå
 (från de döda)
re-tíneo, re-tínui, re-tentum 2 (re + teneo)
 hålla tillbaka, hålla kvar, ej släppa, behålla
reus, a, um anklagad, skuldtyngd, skyldig
re-vénio, re-vēni, re-ventum 3 komma
 tillbaka
reverendus, a, um högvördig, vördnadsvärd
re-vertor, re-versus sum, re-verti deponens
 3 återvända
rídeo, rīsi, rīsum 2 skratta, le
ripa, ae F flodstrand
rivus, i M bäck, å
rogo 1 tillfråga, bedja
Roma, ae F Rom; *Romae* (lokativ) i Rom,
Romam (riktningsack.) till Rom, *Roma*
 (separativ abl.) från Rom

Romānus, a, um romersk, som substantiv
 romare
rosa, ae F ros
rostrum, i n, skeppsramm; *rostra, orum*
 talarstolen på Forum, Rostra, som var
 prydd med erövrade skeppsrammar
rota, ae F hjul
rotundifolius, a, um (*folium, i* N blad) med
 runda blad; *campanula rotundifolia* liten
 blåklocka
rotundus, a, um rund
rúbeo, rúbui, - 2 vara röd, rodna
ruber, rubra, rubrum röd, jfr rubrik, rubin
Rúbīco, ōnis M Rubikon, ett vattendrag,
 mellan Gallia Cisalpina och det övriga Italien
rursus åter, igen
rústicus, a, um (*rus, ruris* N land) lantlig, på
 landet, lant-, enkel

S

sácchārum, i N socker
sacer, sacra, sacrum helig, helgad
sacérdos, dōtis M el. F präst
sacrífico 1 (sacer + facio 3B) offra
sacrificium, i N offer, jfr sacrifice
saécūlum, i N sekel
saepe ofta
salūto 1 hälsa (på)
salus, salūtis F hälsa, hälsning, välgång, jfr
 salut; *salutem alicui dicere* hälsa någon
salve, salvēte 2 (hälsningsord i imperativ),
 var hälsad(e)
salvo 1 göra frisk, frälsa, rädda
salvus, a, um bevarad, välbehållen
sanctífico 1 göra helig, helga
sanctus, a, um helig, subst. helgon
sánguis, sánguīnis M blod
sano 1 bota, läka, hela
sanus, a, um sund
sápīo, sápii, - 3B ha förstånd, *perf.:* vara klok
satis nog, tillräckligt, rätt, ganska
Saturnus, i såningsgud, till vars ära romarna i
 december firade en fest, *Saturnalia*, där man
 gav varandra gåvor, *Bona Saturnalia* = God jul!
saxum, i N sten
scando, scandi, - 3 stiga, kliva
scelestus, a, um (*scelus, eris* N brott) lastbar,
 brottslig

scelus, scélēris N brott
schola, ae F skola
scintilla, ae F gnista
scio 4 veta, ha kunskap, jfr eng. science; följs av ack. m. inf.
scribo, scripsi, scriptum 3 skriva
scriptor, ōris M skrivare, författare
se (pronomen, ack. o. abl.) sig; *secum* (cum är här enklitiskt) = cum se
secundum (prep. m. ack.) längs, utmed
secundus, a, um den andre
sed men, (efter negation) utan
sédeo, sēdi, sessum 2 sitta
sēmel en gång
semen, sēmīnis N frö, säd, efterkommande, jfr insemination
semper alltid
sempiternus, a, um (*semper* alltid) evig
senātor, ōris M (senex, senis) senator
senātus, us M (senex, senis) senat, senatssammanträde
senectus, senectūtis F (senex, senis) ålderdom
senex, senis gammal, substantiverat: gubbe, jfr senil
sénior, seniōris (komparativ till senex) äldre
sententia, ae F mening, jfr sentens
sentio, sensi, sensum 4 känna, märka, följs av ack. m. inf.
sepélio, sepelīvi, sepultum 4 begrava
séptimum (adv.) för sjunde gången
septīmus (ordningstal) sjunde
sepulchrum, i N grav
sequor, secūtus sum, sequi deponens 3 följa
serēnitas, ātis F, renhet, klarhet
serēnus, a, um klar, solig, molnfri
sermo, ōnis M tal, jfr eng. sermon predikan
sero (adv.) sent
servo 1 förvara, bevara
si om
sic (adv.) så, sålunda
sicut såsom, liksom
sido, sēdi, sessum 3 sätta sig
sígnifer, signífēri M teckenbärare
signo 1 förse med tecken, (ut)märka, prägla, försegla, jfr eng. sign
signum, i N tecken

silentium, i N tystnad, jfr eng. silence
síleo, sílui, - 2 vara tyst, tiga
silva, ae F skog
silvester, silvestris, silvestre skogs-
símīlis, e enkel
simplicītas, ātis F enfald, enkelhet
simul samtidigt, på en gång
sine (prep. m. abl.) utan
síngūlus, a, um en i sänder, var och en
sinister, sinistra, sinistrum vänster; *a sinistra parte* från vänstra sidan, på vänster hand
sitis, is F törst; jfr lat. sitire törsta
sociētas, ātis F förbund
sol, solis M sol
sólēa, ae F sandal
sóleo, sólītus sum halvdeponens 2 bruka, pläga
1. solum (adv.) blott, bara
2. solum, i N mark, jord
solus, a, um ensam, gen. *solius*, dat. *solī*
solvo, solvi, solūtum 3 (upp) lösa, försvaga
somnio 1 drömma
somnium, i N dröm
somnus, i M sömn
sono 1 ljuda
sonus, i M ljud
spargo, sparsi, sparsum 3 sprida
spatium, i N tidrymd
spécies, speciēi F sken, syn, synvinkel, art (botaniskt)
spectātor, ōris M åskådare, jfr eng. *spectator*
spectācūlum, i n skådespel
specto 1 beskåda, åse; *spectare ad* vetta mot
spero 1 hoppas, jfr desperat
spes, spei F hopp
spírītus, us M ande
spiro 1 andas
sponte (abl.) frivilligt, av sig själv
statim på stående fot, genast
státua, ae F bildstod, staty
status, us M ställning, tillstånd
státuo, státui, statūtum 3 uppställa, besluta (m. infinitiv), jfr statuera exempel, statuer
stella, ae F stjärna
stilus, i M skrivstift
stímūlo 1 stimulera
sto, stēti, statum 1 stå
stricte (adv. till *strictus*) noga

stúdeo, stúdui, - 2 vara ivrig, studera, jfr
eng. study, fr. étudier
studiōsus, a, um intresserad av (gen.),
studerande
studium, i iver, intresse, studium
stúpeo, stúpui, - 2 stå still, häpna
suavis, e mild, ljuvlig, angenäm
sub (prep. m. abl.) under
súbīto plötsligt
suc-curro, suc-curri, suc-cursum 3 (sub +
curro 3) hjälpa, följs av dativ
suf-ficio, suf-fēci, suf-fectum 3B räcka till,
stå till buds
sum, fui, esse vara
summus, a, um högst, högsta delen av: *in*
summa arce högst upp på Arx
sumo, sumpsi, sumptum 3 taga (på sig)
súpěro 1 besegra
súpěrus, a, um befintlig överst, ovanför
boende, den som är i himlen
super (prep. m. ack.) över
supėrior, ius (komparativ till *superus* befintlig
över) högre belägen, övre
supplex, súpplicis bönfällande, ödmjuk
súpplico 1 bönfälla
supra (prep. med ack.) ovan, ovanför
surgo, sur-rexi, sur-rectum 3 (<sub + rego)
stiga upp
sus-cípio, sus-cēpi, sus-ceptum 3B
(sub+capio 3B) åtaga sig, mottaga
suspectus, a, um misstänkt *habere aliquem*
suspectum misstänka någon
suus, a, um (pron.) sin
Swecia, ae F Sverige
symphónia, ae F (grek.) musik

T

tabellārius, i M (*tabella, ae* F liten bräda,
skrivelse), postbud, brevbärare
tábŭla, ae F vaxtavla, lagtavla,
räkenskapsbok
Tabulārium, ii N arkiv, statskansli
táceo, tácuī, táctum 2 tiga, förtiga
tam (adv.) så
tamen (adv.) ändå, dock, likväl
tandem (adv.) slutligen, äntligen
tango, tétigi, tactum 3 (vid)röra, jfr kontakt
tantus, a, um så stor; *tantum* så mycket

taráxācum, i N maskros
tardo 1 fördröja, hejda, hindra, eng. retarded
tardus, a, um långsam, trög
Tártārus, i M helvetet
tectum, i N tak, jfr fra. toit
templum, i N tempel
tempto 1 (annan stavning **tento**) försöka,
fresta, jfr eng. tempt och temptation
tēnēbrae, arum F (pl. tantum) mörker
téneo, ténui, - 2 hålla, äga, (inne)ha
tener, tēnēra, tēnērum öm, jfr fra. tendre
tentātio, ōnis F försök, prövning, frestelse,
jfr tentera
ter tre gånger
tergo, tersi, tersum 3 torka av, jfr eng.
detergent
tergum, i N rygg; *a tergo* eg. från ryggen,
bakifrån räknat, baktill
términus, i M gräns, tidpunkt
terra, ae F jord, mark, land, jfr fra. terre
térreo, térrui, térritum 2 förskräcka, jfr sv.
terror
terribilis, e förskräcklig
terror, ōris M skräck
tertius, a, um (ordningstal) tredje
testamentum, i N testamente
testis, is M el. F vittne
theātrum, i N åskådarplats, teater
Tíbēris, is M Tibern
tímeo, tímui, - 2 frukta
tímīdus, a, um rädd
timor, ōris M fruktan
toga, ae F toga (stort tygstycke av ylle som
romerska män draperade kring kroppen)
tólěro 1 uthärda
tollo, sús-tŭli, sub-lātum 3 lyfta upp
tórqueo, torsi, tortum 2 vrida, jfr tortyr
tot (oböjl.) så många
totus, a, um hel, gen. *totius*, dat. *toti*
tracto 1 sköta, behandla
tra-do, trá-dīdi, trá-dītum 3 (trans + do 1)
överlämna, berätta, jfr tradera, tradition
traho, traxi, tractum 3 draga, släpa
tra-iício, tra-iēci, tra-iectum 3B
(trans+iacio 3B) föra över
trans (prep. m. ack.) över, till andra sidan
tráns-ěo, tráns-ii, tráns-ītum, tráns-īre
(oregelb.) gå över, jfr transitohandel

tráns-fëro, tráns-tŭli, trans-lātum, trans-fërre (oregelb.) föra över, flytta över
transporto 1 bära över
tremo, trémui, - 3 darra
tremor, ōris M (*tremo* 3 darra) darrning, bävan
trémŭlus, a, um darrande, jfr *populus tremula* poppel
triclinium, i M matsal (grek. *tri* tre + *κλίνη* soffa), jfr klinik.
trícōlor, ōris trefärgad
trifolius, a, um trebladig; substantiverat *trifolium, i* N = trebladig växt (*folium, i* N blad)
tristitia, ae F dysterhet, jfr tristess
triumphālis, e triumf-
triumpho 1 fira triumf
triumphus, i M triumftåg
triúmvir, vīri M triumvir, treman, medlem av ett tremannakollegium
tum (adv.) därpå
túmŭlus, i M kulle, gravkulle, grav
tunc (adv.) därefter
turba, ae F hop, skara, virrvarr, oro
turbulentus, a, um (turba, ae F) orolig, (om vatten) grumlig
turpis, e skamlig
turris, is F torn
Tuscus, a, um etruskisk, etrusker-
tutus, a, um trygg, säker
tuus, a, um din
Tyrrhēnus, a, um tyrrhensk, etruskisk

U

1. **ubi** (interrogativt adv.) var?
 2. **ubi** (relativt adv.) där, varest
 3. **ubi** (temporal konjunktion) så snart som; följs av lat. perf. ind. som vid översättning blir sv. pluskv.
ubīque (adv.) överallt
ullus, a, um någon, gen. *ullius*, dat. *ulli*
últimus, a, um sist, ytterst, jfr ultimum
ultra (prep. m. ack.) bortom, över
umbra, ae F skugga
umquam någon gång
una (adv.) tillsammans, gemensamt, samtidigt
unda, ae F våg
unde (adv.) varifrån
úndīque (adv.) från alla håll, på alla håll

uniflōrus, a, um (*flos, floris* M blomma) med en enda blomma; *campānŭla uniflōra* fjällklocka
universus, a, um hel, pl. samtliga; *universum* det hela, världsalltet
unus, a, um en, ett, gen. *unius*, dat. *uni*
urbs, urbis F stad, huvudstad
úrgeo, ursi, - 2 trycka, pressa, i passivum: tvingas
uro, ussi, ustum 3 bränna
usque ända
 1. **ut** (komparativt) såsom, liksom; *komparativt ut* följs av indikativ
 2. **ut** (temporal konjunktion) så snart som; *temporalt ut* följs av lat. perf. ind. Som översätts med sv. pluskv.
 3. **ut** (konjunktion i avsiktsbisats eller objektsbisats) för att, resp. att
 4. **ut** (konjunktion i följd-bisats) så att, observera *sic ... ut* så ... att
uter, utra, utrum vilkendera, vilken (av två), gen. *utrius*, dat. *utri*
utérque, útraque, utrúmque (pronomen) vardera, båda; *ab utraque parte* på båda sidor
útīnam ack om, o att, om...ändå
utrimque (jfr *uterque* båda) från båda sidor, på båda sidor
utrum ... an (i indirekta frågesatser där alternativ lägga fram) om ... eller
uxor, ōris F hustru, eng. uxorious

V

vacuus, a, um tom
vado, vasi, - 3 gå, bege sig åstad, jfr invadera
vae (interjektion) ve
vagor, vagātus sum, vagāri deponens 1 ströva omkring, jfr vagabond
valde (adv. till *validus*) väldigt, mycket
valedīco, valedixi, - 3 säga farväl
váleo, válui, - 2 vara stark, må väl, jfr convalescent, invalid; *vale* farväl
valetūdo, -ūdīnis F hälsa, välbefinnande
válīdus, a, um stark, kraftig
vánītas, ātis F tomhet, fåfänglighet
varius, a, um brokig, olik, (mång)skiftande, jfr eng. various
vates, is M siare

vehemens, entis ivrig, häftig, kraftig
veho, vexe, vectum 3 forsla, transportera; i
 passivum forslas, färdas, åka
vel (konjunktion) eller; *vel ... vel* antingen ...
 eller
velócity, átis F snabbhet, eng. velocity
velox, ócis snabb, jfr velociped (snabbfot)
vena, ae F blodåder
venatio, ónis F jakt, djurfäktning
venerabilis, e vördnadsvärd
venia, ae F tillstånd, tillåtelse
vénio, vēni, ventum 4 komma, jfr advent,
 eng. convent
venter, ventris M mage, buk, jfr fra. ventre
ventus, i M vind
venus, vénēris F kärlek, kärleksgudinna,
 Venus (gudinnenamn)
ver, veris N vår
verbum, i N ord, jfr verbal, verb
véritas, tátis F sanning
verso 1 vända, vrida hit och dit
versus, us M versad
verto, verti, versum 3 vända, jfr subversiv
verus, a, um sann; observera: *vere* (adv.) i
 sanning, förvisso, *vero* (adv.) förvisso, *vero*,
verum (som konjunktioner) men, och
vesper, véspēri afton; *vesperi* (lokativ) om
 aftonen
Vesta, ae F Vesta, gudinna för hörden och
 den eld som brinner på den
vestālis, e helgad åt Vesta; (*virgo*) *vestalis*
 vestal, Vestas prästinna
vester, vestra, vestrum (poss. pron.) er
vestigium, i N spår
vestitus, a, um klädd
vestis, is F klädedräkt, kläder
vetus, vétēris gammal, jfr veteran
via, ae F väg, resväg
viātor, óris M (via, ae F) vägfarande, resande,
 vandrare
vicēsimum, a, um (ordningstal) tjugonde
victor, óris M (*vinco* 3 segra) segrare
victoria, ae F seger, eng. victory
victus, a, um (*vinco* 3 besegra) besegrad
vicus, i M gata
vídeo, vidi, visum 2 se
vígeo, vigui, - 2 vara stark, jfr vigör
vígilo 1 vaka

vilis, e enkel, billig
víncio, vinxi, vinctum 4 binda
vinco, vici, victum 3 segra, besegra, jfr
 Vincent, Victor, Victoria
víndico 1 hämnas, skydda, rädda, jfr vendetta
vinum, i N vin
vir, viri M man
víreo, vírui, - 2 grönska
virgo, vírginis F jungfru, flicka
vis F kraft, våld (*vi* abl. sing., *vires* nom. plur.)
visito 1 besöka, jfr visitera, visit
vita, ae F liv, jfr vital, vitamin
vitium, i N fel
vito 1 undvika
vivo, vixi, - 3 leva, eng. survive, vivid, fra.
 vivre
vivus, a, um levande
vix knappt, knappast
vocālis, e hörande till rösten (*vox, vocis* F
 röst), stäm-
voco 1 (*vox, vocis* F röst) kalla
1. volo 1 flyga
2. volo, volui, velle (oregelb.) vilja
volūmen, inis N bokrulle, jfr volym, Volvo
voluntas, átis F vilja
volvo, volvi, volūtum 3 välva, rulla, jfr *volym*
votum, i N (tack)offer,
vox, vocis F röst, uttalande
vulgāris, e allmän
vúlnēro 1 sára, ge ett hugg
vulnus, vúlnēris N sår, hugg
vultus, us M ansikte, anletsdrag

Z

zoológicus, a, um zoologisk

